



Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών  
Πρόγραμμα «Σπουδές στην Εκπαίδευση»

Διπλωματική Εργασία

«Η εφαρμογή της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στα πλαίσια της  
έμφυλης βίας: η περίπτωση των ειδικών ψυχικής υγείας του Γ.Ν.Π ‘Ο  
Άγιος Ανδρέας’»

Μαρία Σωτηροπούλου

Επιβλέπων καθηγητής: Ρέμος Αρμάος

Πάτρα, Ιούνιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Μαρίας Σωτηροπούλου που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.



«Η εφαρμογή της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στα πλαίσια της  
έμφυλης βίας: η περίπτωση των ειδικών ψυχικής υγείας του Γ.Ν.Π ‘Ο  
Άγιος Ανδρέας’»

Μαρία Σωτηροπούλου

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Ρέμος Αρμάος

Λαμπρίνα Γιώτη

Σύμβουλος Καθηγητής στην

Σύμβουλος Καθηγήτρια

Εκπαίδευση Ενηλίκων, ΕΑΠ

Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ΕΑΠ

Πάτρα, Ιούνιος 2024

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει στόχο να διερευνήσει την αναγκαιότητα της Εκπαίδευσης Ενηλίκων από πλευράς ειδικών ψυχικής υγείας σε ένα δημόσιο, ελληνικό νοσοκομείο στα πλαίσια της συνεχώς αυξανόμενης έμφυλης βίας. Η μηδενική ανοχή στη βία, το όραμα για έναν βαθύ κοινωνικό μετασχηματισμό που θα ενδυναμώσει τη θέση της γυναίκας μέσα από τη διαρκή εκπαίδευση των επαγγελματιών ψυχικής υγείας, καθώς και η στόχευση για συνεχή επαναφορά του ζητήματος της έμφυλης βίας στο δημόσιο διάλογο, αποτέλεσαν καταλυτικούς παράγοντες διεξαγωγής της έρευνας. Οι άξονες γύρω από τους οποίους διατυπώθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα ήταν η αναγκαιότητα της εκπαίδευσης ενηλίκων, η επαγγελματική τους ετοιμότητα, η σημασία των δεξιοτήτων τους αναφορικά με την διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας και η σχέση της εκπαίδευσης ενηλίκων με την επικαιροποίηση των γνώσεων και στάσεων τους.

Μέσα από την ερευνητική διαδικασία κατέστη σαφές ότι η έμφυλη βία είναι πράγματι ένα ζήτημα που απασχολεί την κοινωνία, ωστόσο τα θύματα αποδέχονται την κατάσταση που βιώνουν και δεν αναζητούν βοήθεια. Ταυτόχρονα ασκήθηκε κριτική στην ετοιμότητα του συνόλου του συστήματος, το οποίο παρουσιάστηκε ως διεκπαιρωτικό και ανέτοιμο να διαχειριστεί ορθά τα περιστατικά. Μάλιστα, ανησυχίες διαπιστώθηκαν περί της ενημέρωσης του συνόλου των θυμάτων έμφυλης βίας σχετικά με τις δομές και τις υπηρεσίες, όπου μπορούν να ζητήσουν βοήθεια.

Παράλληλα, διαπιστώθηκε ότι οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες του πεδίου είναι ανοικτοί στην Εκπαίδευση Ενηλίκων, μέσω της οποίας δύνανται να εφοδιαστούν με επαγγελματικά εργαλεία και δεξιότητες, που θα τους βοηθήσουν στην τελέσφορη αντιμετώπιση των περιστατικών. Η ενδυνάμωση, με άλλα λόγια των επαγγελματιών ψυχικής υγείας μέσω της εφαρμογής της Εκπαίδευσης Ενηλίκων παρουσιάστηκε ως απαραίτητη συνθήκη, καθώς η υπάρχουσα γνώση δεν καθίσταται δυνατό να τους βοηθήσει αποτελεσματικά σε επαγγελματικό επίπεδο. Τέλος, παρά το πάγιο αίτημα για μετεκπαίδευση διαφορούμενες ήταν οι απόψεις, που εξέφρασαν οι επαγγελματίες του πεδίου, γύρω από το αν η Εκπαίδευση ενηλίκων θα μπορούσε πράγματι να αποτελέσει παράγοντα ουσιαστικής αλλαγής της στάσης των εμπλεκόμενων σε αυτή αναφορικά με το ζήτημα της έμφυλης βίας.

**ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:** *Εκπαίδευση Ενηλίκων, Έμφυλη Βία, Ρατσισμός,  
Επαγγελματίες Ψυχικής Υγείας, Ερμηνευτική Φαινομενολογική Προσέγγιση*

**«The application of Adult Education in the context of gender-based violence: the case of the mental health specialists of ‘Agios Andreas’ general hospital»**

**Postgraduate student: Sotiropoulou Maria**

**Supervisor: Remos Armaos, Consultant Professor in Adult Education, EAP**

**ABSTRACT**

This thesis aims to investigate the necessity of Adult Education from the point of view of mental health specialists in a public, Greek hospital in the context of the ever-increasing gender-based violence. The zero tolerance for violence, the vision for a deep social transformation that will strengthen the position of women through the continuous training of mental health professionals, as well as the aim to constantly bring back the issue of gender-based violence to the public debate, were catalytic factors for holding of research. The axes around which the research questions were formulated were the necessity of adult education, their professional readiness, the importance of their skills regarding the management of incidents of gender-based violence and the relationship of adult education with the updating of their knowledge and attitudes.

Through the research process it became clear that gender-based violence is indeed an issue of concern to society, yet victims accept the situation they experience and do not seek help. At the same time, the preparedness of the entire system was criticized, which was presented as disorganized and unprepared to properly manage the incidents. In fact, concerns were found about informing all victims of gender-based violence about the structures and services where they can seek help.

At the same time, it was found that the professionals involved in the field are open to Adult Education, through which they can be equipped with professional tools and skills, which will help them to effectively deal with incidents. The empowerment, in other words, of mental health professionals through the implementation of Adult Education was presented as a necessary condition, as existing knowledge does not make

it possible to effectively help them at a professional level. Finally, despite the constant request for further training, the opinions expressed by the professionals in the field were ambiguous as to whether Adult Education could actually be a factor in substantially changing the attitude of those involved in it regarding the issue of gender-based violence.

**Keywords:** *Adult Education, Gender-Based Violence, Racism, Mental Health Professionals, Interpretive Phenomenological Approach*

## Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ .....	4
1. ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗ ΕΝΝΟΙΩΝ .....	10
1.1 Ο ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ .....	10
2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	11
2.1 Η ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ .....	11
2.2 ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ .....	13
2.3 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΜΑΘΗΣΗ; .....	14
2.4 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ.....	14
2.5 ΒΙΩΜΑΤΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ: ΜΙΑ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ .....	18
3. ΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ .....	19
3.1 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ.....	19
3.2 ΟΙ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ .....	20
3.3 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ .....	22
3.4 Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	25
4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ .....	28
4.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ .....	28
4.2 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ .....	28
4.3 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ.....	30
4.4 ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ .....	32
4.5 ΠΡΟΣΒΑΣΗ .....	33
4.6 ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	34
4.7 Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ.....	36



4.8 ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ .....	37
5. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΑΥΤΩΝ.....	38
5.1 ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ .....	38
5.1.1 ΤΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ.....	39
5.2.2 Η ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ .....	42
5.2.3. ΕΜΠΟΔΙΑ ΑΠΡΟΣΚΟΠΤΗΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ.....	43
5.2.4 ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ.....	45
5.2.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ.....	46
6.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ .....	49
6.2. ΣΥΖΗΤΗΣΗ .....	52
7. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	56
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	59
ΝΟΜΟΙ.....	62
ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ .....	62
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.....	62
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	63
ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ (ΑΞΟΝΕΣ, ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ, ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ) .....	63
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 : ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ.....	64
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4 : ΠΙΝΑΚΑΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΜΑΤΩΝ .....	84

## 1. ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗ ΕΝΝΟΙΩΝ

### 1.1 Ο ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Η έννοια του ρατσισμού σημαίνει την εκ των προτέρων διαμόρφωση στερεοτυπικών αντιλήψεων και την εφαρμογή πρακτικών φόβου και μίσους απέναντι σε άτομα τα οποία ανήκουν σε διαφορετική φυλή. Σύμφωνα με τον Blum (2004), ο ρατσισμός υπάρχει παντού παρά την αμφιλεγόμενη ιδέα πως έχει αρχίσει να φθίνει. Παράλληλα, η Lentin (2007) σημειώνει πως ο ρατσισμός είναι τόσο διαδεδομένος που τον συγχέουμε με κάτι που είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τη φύση του ανθρώπου. Εξάλλου, και ο MacMaster (2001) συμφωνεί ότι ο ρατσισμός είναι ένα βαθιά ριζωμένο σε κοινωνικούς σχηματισμούς φαινόμενο, που ως δυναμική διαδικασία συνεχώς υφίσταται μεταβολές και βρίσκει νέους τρόπους έκφρασης (πολιτικής, κοινωνικής, πολιτιστικής), επομένως συνεχίζει να διαιωνίζεται.

Ο ρατσισμός κατά τον Παπαδημητρίου (2017), ήταν μια έννοια που δεν υφίστατο την εποχή της αρχαιότητας και του Μεσαίωνα, αλλά είναι προϊόν της αποικιοκρατίας του 15<sup>ου</sup> αιώνα, όταν οι αποικιοκράτες ερχόμενοι σε επαφή με τους ιθαγενείς, διαμόρφωσαν το ιδεολόγημα της κατωτερότητας των ιθαγενών, ώστε με το πρόσχημα αυτό να μπορέσουν να νομιμοποιήσουν τις ιμπεριαλιστικές πρακτικές τους. Παρόλα αυτά ο ρατσισμός στον ευρωπαϊκό χώρο δεν εδραιώθηκε νωρίτερα από την εποχή της Αναγέννησης, όταν οι Διαφωτιστές στη προσπάθειά τους να ορίσουν τον «Ολοκληρωμένο άνθρωπο», εξήραν την σωματική κατά τα αρχαία πρότυπα, αλλά και την πνευματική τελειότητα, διαμορφώνοντας έτσι την μανιχαϊστική αντίληψη περί ωραίου και άσχημου, που οδήγησε στη δημιουργία στερεοτυπικών αντιλήψεων (Παπαδημητρίου, 2017).

Οι έμφυλες διακρίσεις αποτελούν παρακλάδι του κοινωνικού ρατσισμού, αφού γίνεται λόγος για στερεοτυπικές αντιλήψεις που θέλουν τη γυναίκα κατώτερη του άνδρα. Οι διακρίσεις με βάση το φύλο, οδηγούν στην έμφυλη βία, η οποία σύμφωνα με τους Gavins, Simpson (2007), έχει εκφραστεί και συνεχίζει να εκφράζεται μέχρι σήμερα με ποικίλους τρόπους, από την επιλεκτική έκτρωση των θηλυκών εμβρύων στη Βόρεια Ινδία και την πρακτική του δεσίματος των πελμάτων των γυναικών στην Κίνα, μέχρι την ενδοοικογενειακή και σεξουαλική βία στις δυτικές κοινωνίες.

## 2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

### 2.1 Η ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ερευνητικά δεδομένα που αφορούν τον ελλαδικό χώρο και σχετίζονται με την έμφυλη βία φανερώνουν ανησυχητικά στοιχεία. Σύμφωνα με το δίκτυο δομών της ΓΔΟΠΦ για τους μήνες Ιανουάριο 2023 έως Μάρτιο 2023 παρατηρήθηκε ότι το 78% των Ελληνίδων γυναικών δέχονται ενδοοικογενειακή βία – συγκριτικά με άλλες μορφές βίας – και μάλιστα το 51% των θυμάτων έχουν σχέση θύματος – συζύγου με τον θύτη. Παράλληλα, είναι ενδιαφέρον το γεγονός πως σύμφωνα με την τροποποίηση του νόμου 4855/21, αυστηροποιήθηκαν οι ποινές σχετικά με την προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας και ευθυγραμμίστηκαν με τις κείμενες διατάξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, με τροποποίηση του [Άρθρου 130 Νόμος 5090/2024](#) με ισχύ την 1/5/2024 σύμφωνα με την [Παρ.1 Άρθρο 138 Νόμος 5090/2024](#), υποχρεώνονται πλέον οι γιατροί που παρατηρούν κλινικά ευρήματα συνδεδεμένα με την ενδοοικογενειακή βία να ειδοποιούν τις αρμόδιες αρχές ανεξαρτήτως του τι δηλώνει το θύμα. Τα παραπάνω στοιχεία φανερώνουν μία ανησυχία γύρω από το ζήτημα της βίας της σχετιζόμενης με το φύλο, αφού από τη μία παρατηρούνται αριθμητικά δεδομένα που προκαλούν προβληματισμό και από την άλλη διενεργούνται προσπάθειες από πλευράς κράτους να επέλθει ύφεση των κρουσμάτων μέσω της αυστηροποίησης των ποινών.

Μάλιστα μέσα από την ετήσια έκθεση της ΓΔΟΠΦ, δύνανται να αντληθούν στοιχεία από διάφορους φορείς που επιβεβαιώνουν τις αυξητικές τάσεις της έμφυλης βίας στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Ενδεικτικά, από στοιχεία της ΕΛΑΣ παρατηρείται ραγδαία αύξηση των καταγγελιών ενδοοικογενειακής βίας το 2021 συγκριτικά με το 2020 η οποία ανέρχεται στο 73% (4.264 γυναίκες κατήγγειλαν βία το 2020, ενώ το 2021 ο αριθμός τους ανήλθε σε 7.375). Επιπλέον, κατά τα έτη 2019 και 2020 οι συνολικός αριθμός των γυναικοκτονιών για κάθε έτος ήταν 8, αριθμός που για το 2021 τριπλασιάζεται και ανέρχεται στις 24 γυναικοκτονίες. Επιπλέον, από στοιχεία που έχουν αντληθεί από τη δικαιοσύνη παρατηρείται ότι το ποσοστό διατάξεων ποινικής διαμεσολάβησης επί των συνολικών ποινικών διώξεων που ασκήθηκαν κατά το 2016 (16,5%) διπλασιάστηκε το 2021 (33,4%). Ακόμα, αύξηση υπάρχει και στον ετήσιο αριθμό δραστών που αιτήθηκαν ένταξη στα θεραπευτικά προγράμματα του ΕΚΚΑ, αφού το 2020 ολοκλήρωσε το πρόγραμμα το 21,7% των θυτών σε σύνολο 193 αιτούντων, ενώ το 2021 ολοκλήρωσε το 21,8% σε σύνολο 321 αιτούντων. Τέλος, από

στοιχεία της γραμμής «SOS» το 83,2% των θυμάτων δηλώνουν ότι υφίστανται ενδοοικογενειακή βία, στοιχεία που επιβεβαιώνονται και από τα δίκτυα δομών, αφού το 83,9% των θυμάτων αναφέρουν ενδοοικογενειακή βία, η οποία από τα στοιχεία της γραμμής «SOS» διακρίνεται σε ψυχολογική βία (35,8%), λεκτική βία (39,6%), περιστατικά σωματικής βίας (25,6%), οικονομική βία (5,3%) και σεξουαλική βία στο πλαίσιο της συντροφικής/συζυγικής βίας (2,8%).

Η έμφυλη βία, ωστόσο, παρουσιάζει ανησυχητικά αυξητικές τάσεις και στην Ευρώπη σύμφωνα με επίσημα στοιχεία αντλημένα από την FRA. Ειδικότερα η έρευνα που βασίστηκε σε συνεντεύξεις 42.000 γυναικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έδειξε ότι το 7% των γυναικών έχουν πέσει θύματα σωματικής βίας κατά τους 12 μήνες πριν την διαδικασία των συνεντεύξεων, το 2% υπέστη σεξουαλική βία, ενώ το 33% των ευρωπαίων γυναικών έχουν υποστεί κάποια μορφή βίας μέχρι τα 15 τους χρόνια. Η πλειονότητα μάλιστα των περιστατικών δεν ζήτησε βοήθεια λόγω θυματοποίησης και αισθήματος ντροπής. Τέλος, η έμφυλη βία μπορεί να επιβεβαιωθεί ότι είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο μέσα από στατιστικά στοιχεία αντλημένα από The World Bank. Ενδεικτικά, το 6% του συνόλου των γυναικών στις ΗΠΑ ηλικίας 15-49 ετών έχει δεχτεί έμφυλη βία τους τελευταίους δώδεκα μήνες. Το ποσοστό για το Μεξικό ανέρχεται στο 10% του γυναικείου πληθυσμού, για την Βενεζουέλα και την Κίνα ανέρχεται στο 8% του συνόλου των γυναικών, ενώ στην Αυστραλία και τον Καναδά το 3% των γυναικών έχουν δεχτεί βία.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι η ρατσιστική βία κατά των γυναικών αποτελεί ένα φαινόμενο οικουμενικό, και πως υφίσταται σε διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα, δηλαδή δεν είναι μόνο πρόβλημα των αναπτυσσόμενων χωρών. Είναι ένα ζήτημα όχι ελληνικό, ένα πρόβλημα που κανείς παρατηρεί σε παγκόσμιο επίπεδο με προβληματισμό να αυξάνεται. Γίνονται προσπάθειες, μάλιστα, αυστηροποίησης της εθνικής νομοθεσίας σε επίπεδο ελληνικό με στόχο τη συρρίκνωση της βίας, αφού η νομοθετική κοινότητα μοιάζει να παρατηρεί αμήχανη τη ραγδαία αύξηση της έμφυλης βίας. Πάντως, η έμφυλη βία είναι ένα πρόβλημα πολυδιάστατο, για αυτό και εκτός της αυστηροποίησης οφείλουν και οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας να καταρτιστούν, εφόσον καλούνται να διαχειριστούν τέτοιου είδους περιστατικά, που χρήζουν βοήθειας και έχουν ανάγκη να αποτινάξουν την θυματοποίηση, να καταγγείλουν, να λάβουν εξατομικευμένη παρέμβαση και θεραπευτικά προγράμματα που θα βοηθήσουν τα θύματα να ορθοποδήσουν.

## 2.2 ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η συνεχής επαναφορά του ζητήματος της έμφυλης βίας στο προσκήνιο και τα αλληπάλλληλα περιστατικά έμφυλης βίας τα τελευταία χρόνια που γνωστοποιούνται μέσω των ΜΜΕ και των πλατφόρμων κοινωνικής δικτύωσης, συνάμα με τα ερευνητικά δεδομένα που επιβεβαιώνουν τις αυξητικές τάσεις της βίας κατά των γυναικών, αποτυπώνουν την σφοδρότητα του προβλήματος. Η βία η σχετιζόμενη με το φύλο καταπατά τα δικαιώματα των θυμάτων, κάτι που μεταφράζεται ως αδήριτη ανάγκη κινητοποίησης και καταπολέμησης του φαινομένου. Για να ανοίξει ο δρόμος προς έναν μετασχηματισμό που θα είναι λυτρωτικός για τα θύματα, είναι απαραίτητη η «ενδυνάμωση» των εμπλεκόμενων φορέων. Επομένως, επιδίωξη των φορέων οφείλει να είναι η συνεχής κατάρτιση των εργαζομένων τους, των επαγγελματιών «πρώτης γραμμής» δηλαδή, που έρχονται σε άμεση επαφή με τα θύματα, που τα καθοδηγούν και τα βοηθούν να βγουν από την κρίση.

Επαγγελματίες που βρίσκονται στην «πρώτη γραμμή» και είναι αρωγοί στην ενδυνάμωση των θυμάτων είναι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας. Είναι αυτοί που στην πρώτη επαφή με το θύμα πρέπει να εντοπίσουν το πρόβλημα και να οδηγήσουν τον άνθρωπο που έχουν απέναντί τους στην ομολογία. Η αποτίναξη της θυματοποίησης είναι μια δύσκολη διαδικασία και απαιτεί τη διαμόρφωση ενός χώρου ασφάλειας και των κατάλληλων προϋποθέσεων, ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της αφύπνισης και της δράσης. Σύμφωνα με τους Wiens, Tindall (1999), ο επαγγελματίας κλινικός ψυχολόγος οφείλει να αποδέχεται τον ερωτώμενο χωρίς κυνισμό, δηλαδή είναι απαραίτητη η συναισθηματική κατανόηση, που μοιάζει με μια «διαδικασία μοιράσματος». Επομένως, οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας χρειάζονται τα κατάλληλα επαγγελματικά εργαλεία, τις κατάλληλες δεξιότητες, ώστε να γίνουν αρωγοί στην προσπάθεια της κινητοποίησης του θύματος.

Η απάντηση μπορεί να δοθεί από την σκοπιά της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Με την πυρηνική στόχευση στην ολιστική κατανόηση του ζητήματος της έμφυλης βίας, την ουσιαστική κατάρτιση ως προς την ψυχοκοινωνική στήριξη των θυμάτων, την παροχή επαγγελματικών εργαλείων και την καλλιέργεια επικοινωνιακών αρετών, η Εκπαίδευση Ενηλίκων μπορεί να βοηθήσει τον επαγγελματία να γίνει αρωγός ενός κοινωνικού μετασχηματισμού.

### **2.3 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΜΑΘΗΣΗ;**

Σύμφωνα με τον Rahman (1993), η προσωπική εξέλιξη ενός ατόμου είναι αποτέλεσμα της ατομικής του προσπάθειας. Η ατομική προσπάθεια είναι μια έννοια που αναφέρεται και από τον Rogers (1998), ο οποίος συσχετίζει τη μάθηση με την ατομική προσπάθεια και την περιγράφει σαν μια διαδικασία που δύναται να λαμβάνει χώρα σε σχέση με άλλα άτομα, ωστόσο η αλλαγή που συμβαίνει είναι αποκλειστικά εστιασμένη στη μονάδα. Επιπλέον, θεωρεί τη μάθηση επιδιωκόμενη από τον εκπαιδευόμενο και προαιρετική και μάλιστα αναφέρεται σε αυτή ως διαδικασία δυναμική και όχι παθητική (Rogers, 1998).

Η διαδικασία της μάθησης οδηγεί το άτομο σε δομικές αλλαγές, του προσφέρει γνώσεις, διευρύνει το γνωστικό πεδίο του και το βοηθά να αποκτήσει νέες δεξιότητες. Σύμφωνα με τον Jarvis (2006), ο οποίος παρουσιάζει και σχηματικά τον κύκλο της εκπαιδευτικής διεργασίας, ο άνθρωπος δέχεται εμπειρίες κοινωνικά κατασκευασμένες και μέσω διεργασιών διανοητικών, ψυχικών, πρακτικών, κοινωνικών επεξεργάζεται την κατασκευασμένη γνώση, αναπροσαρμόζει τη κοσμοθεωρία του μέσω αξιολογητικών διαδικασιών και μεταβάλλεται σε άτομο εμπειρότερο, εσωτερικεύοντας τη νέα γνώση και παράγοντας πολιτισμό, απ' όπου δύναται να ξεκινήσει εκ νέου ο κύκλος της εκπαιδευτικής διεργασίας. Αντίστοιχα και ο Kolb (1984), αναφέρει ότι η μάθηση είναι μια διαδικασία μέσω της οποίας παράγεται γνώση μέσω της εμπειρίας και της αλλαγής.

### **2.4 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

Η γνώση, λοιπόν, αποτελεί εργαλείο-σύμμαχο για το άτομο και του δίνει τη δυνατότητα να είναι επιδέξιο και να προχωρά στη ζωή χωρίς προσκόμματα. Η γνώση δύναται να αποκτηθεί εμπειρικά ή μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι και η Εκπαίδευση Ενηλίκων. Σύμφωνα με τους Myers, Conte, Rubenson (2014), η Εκπαίδευση Ενηλίκων αφορά άτομα που ανήκουν στο ηλικιακό φάσμα κυρίως άνω των 25 ετών, χωρίς να αποκλείονται και οι περιπτώσεις νεότερων εκπαιδευομένων 20-24 ετών που επιδιώκουν θεμελιώδη μάθηση ή που έχουν αποκτήσει οικογένεια ή και είναι εργαζόμενοι πλήρους ωραρίου, δηλαδή έχουν εμπλακεί σε «κοινωνικούς ρόλους ενηλίκων».

Επιπλέον, εκτός από την κατηγοριοποίηση βάση ηλικίας ως «Εκπαίδευση ενηλίκων» ορίζεται η στοχευμένη και ευθεία εκπαιδευτική διαδικασία που αφορά

ενήλικες είτε οργανωμένα είτε ως μονάδες με στόχο τον εμπλουτισμό της γνώσης, των δεξιοτήτων ή και την μεταβολή στάσεων, πεποιθήσεων και συμπεριφορών (Myers et.al., 2014).

Η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί, επομένως, να φανεί χρήσιμη σε κάθε ενήλικα που επιθυμεί να διευρύνει το γνωστικό του απόθεμα. Ωστόσο, οι ενήλικες έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία είναι ασύμβατα με την μηχανιστική μάθηση, η οποία στηρίζεται από το εκπαιδευτικό κατεστημένο. Η στείρα, με άλλα λόγια, απομνημόνευση, η εύπεπτη γνώση δια στόματος διαφόρων αυθεντιών, δεν είναι μία μαθησιακή διαδικασία ενεργητική, αποτέλεσμα προσωπικού μόχθου που μπορεί να οδηγήσει σε δομικές αλλαγές. Σε συνάρτηση των προαναφερθέντων ο Rogers (2002) κάνει λόγο για τα χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων, όπως η δυσκολία στην αποστήθιση, οι αυξημένες τους απαιτήσεις από την εκπαιδευτική διαδικασία και η εκ των προτέρων διαμόρφωση δικών τους μαθησιακών μοντέλων, τα οποία καταδεικνύουν την ανάγκη των ενηλίκων για ένα διαφορετικό μοντέλο μάθησης, πιο ανοιχτό, στηριζόμενο στην ανοιχτή συμμετοχή.

Η προσπάθεια κατανόησης της έννοιας της εκπαίδευσης ενηλίκων συναντά εμπόδια, καθώς υπάρχει ασυμφωνία στους ορισμούς και αιωρείται μια ασάφεια. Αρχικά, από την Unesco (2022) χρησιμοποιείται για να οριστεί η έννοια η φράση «νέος και εκπαίδευση ενηλίκων», οριοθετώντας την εκπαίδευση ενηλίκων σε άτομα άνω των 15 ετών. Ο ηλικιακός προσδιορισμός γίνεται από τον Rogers (2002) με την χρήση του όρου «ενηλικιότητα», ο οποίος εξηγεί ότι ενηλικιότητα προσδιορίζεται από ορισμένα χαρακτηριστικά των ατόμων, αυτά της επιθυμίας για προσωπική εξέλιξη, την δυνατότητα αξιοποίησης του συνόλου των ικανοτήτων τους, την ωριμότητα ως προς την εκφορά κρίσεων για τον εαυτό τους ή τους άλλους, την αυτοπεποίθηση και τον αυτοπροσδιορισμό. Τέλος, η «ενηλικιότητα» είναι ένας όρος που αναφέρεται και στον Κόκκο (2005) και που συνδέεται με την αυτογνωσία και τον αυτοπροσδιορισμό. Αντίστοιχα και ο Jarvis (2006), συνδέει την ενηλικιότητα με την κοινωνική ωριμότητα και το πως αυτή η κοινωνική ωριμότητα εκλαμβάνεται από τα υπόλοιπα άτομα, αλλά και πως γίνεται αντιληπτή από το ίδιο το άτομο.

Όπως προαναφέρθηκε ακροθιγώς, η εκπαίδευση ενηλίκων είναι μία διαδικασία μαθητοκεντρική που απέχει παρασάγγας από την παραδοσιακή εκπαίδευση, και αυτό

γιατί ο ενήλικας έχει διαφορετικές ανάγκες και στόχους από τον τυπικό μαθητή της παραδοσιακής εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τον Rogers (1998) επτά είναι τα κύρια χαρακτηριστικά που συνθέτουν το προφίλ του ενήλικα εκπαιδευόμενου, ωστόσο δύνανται να διαφοροποιηθούν αναλόγως του κοινωνικού περιβάλλοντος.

- Οι εκπαιδευόμενοι είναι ενήλικες. Έγινε ήδη αναφορά στην έννοια της ενηλικιότητας, η οποία αποτελεί προϋπόθεση της εκπαίδευσης ενηλίκων, αφού οι ενήλικες έχουν επίγνωση της επιθυμίας τους για εκπαίδευση κι αυτεξέλιξη και είναι αυτοί που επιλέγουν να εκπαιδευτούν, δηλαδή η επιλογή τους για εκπαίδευση είναι η εκούσια. Ο Knowles (1980), μάλιστα κάνει λόγο για εκπαιδευόμενους που βλέπουν την εκπαίδευση ως μία διαδικασία ανάπτυξης αυξημένων ικανοτήτων, ώστε να αξιοποιήσουν το σύνολο των δυνατοτήτων τους.
- Οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι βρίσκονται σε στάδιο εξέλιξης και δημιουργίας που κάθε άλλο παρά στάσιμο μπορεί να χαρακτηριστεί. Μάλιστα όλες οι πτυχές της ζωής και της καθημερινότητάς τους χαρακτηρίζονται από αλλαγές δυναμικές και συνεχείς ανακατευθύνσεις, δηλαδή η ζωή τους ενέχει το στοιχείο του μεταβαλλόμενου και του δυναμικού, όπως ακριβώς και η ίδια η φύση της εκπαίδευσης ενηλίκων.
- Οι εκπαιδευόμενοι ενήλικες φέρουν εκπαιδευτικές εμπειρίες της τυπικής εκπαίδευσης, έχουν εδραιωμένο ένα σύνολο αξιών αναφορικά με την εκπαιδευτική διαδικασία, δηλαδή προγενέστερες εμπειρίες τους ως προς την εκπαιδευτική διαδικασία εμπεριέχουν το στοιχείο της παθητικότητας. Με άλλα λόγια, αν και είναι πλέον αυτόνομες προσωπικότητες που μπορούν να αυτοπροσδιοριστούν και αντιλαμβάνονται την ταυτότητα τους, είναι προκατειλημμένοι ως προς το ελεύθερο και ανοιχτό μοντέλο της εκπαίδευσης ενηλίκων.
- Συναρτήσει των παραπάνω στοιχείων οι εκπαιδευόμενοι ενήλικες έρχονται στην εκπαίδευση ενηλίκων με ορισμένες προσδοκίες. Υπάρχουν αυτοί που συμμορφώνονται με την αντίληψη της



υπαγορευμένης γνώσης, αλλά και εκείνοι που θέλουν να μελετήσουν ανεξάρτητα, ελευθέρα και να είναι αυτοδύναμοι.

- Συχνά οι ενήλικες επιλέγουν την εκπαίδευση ενηλίκων έχοντας ήδη ορισμένες προθέσεις. Είτε ζητούν να μάθουν κάτι που θα εξυπηρετεί το μοντέλο ζωής τους, είτε για να πετύχουν προσωπικούς στόχους, είτε επιθυμούν να αυτοεπιβεβαιωθούν και να αποδείξουν πως μπορούν να θέσουν για να πετύχουν στόχους. Πάντως η αίσθηση της ανάγκης είναι κινητήριοις δύναμη, για να οδηγηθούν στην εκπαίδευση ενηλίκων, ανάγκη προσδιορισμένη και συγκεκριμένη είτε συγκεχυμένη και αόριστη, επομένως οι ενήλικες έχουν κίνητρο να μάθουν.
- Οι ενήλικες ζουν σε ένα σύνθετο περιβάλλον, δομημένο από παράγοντες που άλλοτε υποστηρίζουν και άλλοτε επισκιάζουν την μάθηση. Οι κοινωνικοί ρόλοι, οι οικογενειακοί ρόλοι, οι εργασιακοί ρόλοι συχνά συγκρούονται με την εκπαιδευτική διαδικασία και αποτελούν πρόσκομμα στην ομαλή εξέλιξη της. Ο Brookfield (1981) παρατηρεί ότι ενήλικες εκπαιδευόμενοι που εκούσια αναζητούν γνώση έχουν δυναμικά εισέλθει στην Εκπαίδευση Ενηλίκων παρά την απαξίωση του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος, που δε φαίνεται να στηρίζει τέτοιες προσπάθειες, εννοώντας προσπάθεια απόκτησης γνώσεως με μεθόδους ελεύθερες, απαγκιστρωμένη από την αυθεντία του εκπαιδευτή. Οι Chao, Yap (2009), μάλιστα υποστηρίζουν ότι υπάρχουν διάφορες κατηγορίες εμποδίων αναφορικά με την συμμετοχή στην εκπαίδευση ενηλίκων που επηρεάζουν τον εκπαιδευόμενο στα διάφορα στάδια της ζωής του, οπότε και προκύπτουν διαφορετικές ανάγκες. Δηλαδή, η εμπλοκή τους επηρεάζεται από προσωπικές, επαγγελματικές, και κοινωνικές συνισταμένες παρακίνησης.
- Κατά την τυπική εκπαίδευση ο κάθε εκπαιδευόμενος είχε ήδη αναπτύξει ορισμένα μοντέλα μάθησης στα οποία προσκολλάται, καθώς τον βοηθούν να μάθει γρηγορότερα και αποδοτικότερα, ενώ ο καθένας έχει διαφορετικούς ρυθμούς μάθησης. Επομένως, οι τρόποι που οι ανάγκες της μάθησης αντιμετωπίζονται ποικίλουν (Rogers, 2002).

## 2.5 ΒΙΩΜΑΤΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ: ΜΙΑ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Μία πτυχή της εκπαίδευσης ενηλίκων είναι η βιωματική μάθηση, η οποία σύμφωνα με τις Hubackova, Semradova (2014), αφορά ποικίλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, που αφορούν τους ενήλικες, συνεχιζόμενες εφόρου ζωής. Αυτό με άλλα λόγια σημαίνει ότι η βιωματική μάθηση δεν περιορίζεται μόνο στην εκπαιδευτική κοινότητα, αλλά συνεχίζεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου. Μάλιστα, η βιωματική μάθηση μπορεί να επεκτείνει την ήδη υπάρχουσα γνώση, να διευρύνει τους πνευματικούς και πολιτιστικούς ορίζοντες ενός ατόμου, να εφοδιάζει το άτομο με χρήσιμες δεξιότητες που βελτιώνουν την ποιότητα ζωής του (Hubackova, Semradova 2014). Παράλληλα, ο Jarvis (2004) χαρακτηρίζει την βιωματική μάθηση, μάθηση εφόρου ζωής, μια αρκετά συγκεχυμένη έννοια, η οποία περιλαμβάνει στους χώρους της ατομικής μάθησης αλλά και της οργανωμένης εκπαίδευσης μέσω κάποιου θεσμοθετημένου φορέα. Μάλιστα, δεν παραγνωρίζεται το γεγονός ότι μη εκπαιδευτικοί φορείς συχνά προσφέρουν ευκαιρίες εκπαίδευσης (Jarvis, 2004).

Η βιωματική μάθηση για τον Brookfield (1981) σημαίνει ότι ο ενήλικας καθορίζει και ελέγχει την μάθηση, θέτει μαθησιακούς στόχους και αποφασίζει ποιες εκπαιδευτικές πρακτικές είναι βοηθητικές για αυτόν. Ιδιαίτερα τονίζει την σημασία της ενεργητικής συμμετοχής, ώστε να επιτευχθεί η εμπειρική μάθηση, όπως τα παιχνίδια, η προσομοίωση, το ψυχόδραμα, το παιχνίδι ρόλων κ.α.

Παράλληλα, η εμπειρία αποτελεί και για τον Jarvis (2004) παράγοντα πρώτιστης σημασίας για την εκπαίδευση ενηλίκων, ο οποίος κάνει σαφή διαχωρισμό πρωτογενών και δευτερογενών εμπειριών. Αναφερόμενος στις πρωτογενείς εμπειρίες, παραθέτει χαρακτηριστικά πως:

*«Σε μία πρωτογενή εμπειρία το άτομο εισέρχεται σε μία κατάσταση, την αντιμετωπίζει αντικειμενικά και δύναται είτε να ενεργήσει, είτε να συλλογιστεί σχετικά με την εμπειρία. Εάν ενεργήσει, αυτό συμβαίνει συνήθως με υψηλή συνειδητότητα, παρακολουθώντας όλες τις πτυχές της δράσης, κάνοντας σκέψεις σχετικά με αυτή και αξιολογώντας την σχετικότητά της.»*

Από την άλλη οι δευτερογενείς εμπειρίες θεωρούνται λεκτικές και αντλούνται από τη συζήτηση, είτε από την ακρόαση δημοσίων συζητήσεων, μονολόγων είτε την παρακολούθηση των ΜΜΕ ή το διάβασμα βιβλίων. Η μάθηση μέσω δευτερογενών εμπειριών είναι συχνότατη στη θεσμοθετημένη εκπαίδευση, αν σκεφτεί κανείς πως η

εικόνα που σκέφτεται κανείς αναλογιζόμενος την οργανωμένη θεσμοθετημένη εκπαίδευση είναι εικόνα ενός δασκάλου που μιλά μπροστά στο σύνολο των μαθητών (Jarvis, 2004). Ο ίδιος καταλήγει, ωστόσο, πως η βιωματική μάθηση σχετίζεται άρρηκτα με την πρωτογενή εμπειρία.

Για τον τρόπο με τον οποίο η εμπειρία οδηγεί στην μάθηση ασχολήθηκε και ο Kolb (1984), ο οποίος αναφέρει πως οι ιδέες δεν είναι σταθερά και αμετάβλητα στοιχεία της σκέψης, αλλά συνεχώς μεταβάλλονται και αλλάζουν μορφή μέσω της εμπειρίας. Έτσι, για τον ίδιο η μάθηση είναι περισσότερο καρποφόρα, όταν είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης μεταξύ προσδοκίας και εμπειρίας.

Επομένως, φαίνεται πως σημαντική παράμετρος της μάθησης και ιδιαίτερα της εκπαίδευσης ενηλίκων, είναι η εμπειρία, εμπειρία που προέρχεται από την τριβή, την ενεργητική συμμετοχή και όχι από την παθητική στάση απέναντι στην εκπαιδευτική διαδικασία, και που μπορεί να οδηγήσει τον εκπαιδευόμενο σε δομικές αλλαγές, ώστε να βελτιώσει την ποιότητα ζωής του αποκτώντας δεξιότητες χρήσιμες εφόρου ζωής.

### **3. ΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ**

#### **3.1 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ**

Σύμφωνα με τους Panayiotopoulos, Pavlakos, Apostolou (2013), οι οποίοι εστίασαν την ερευνητική διαδικασία στην Κύπρο, συγκρίνοντας τις στάσεις και απόψεις μεταξύ των ειδικών ψυχικής υγείας και του γενικού πληθυσμού απέναντι σε ασθενείς που έχρηζαν ψυχικής στήριξης, ο γενικός πληθυσμός είχε περισσότερο θετική στάση απέναντι στους νοσούντες παρά οι εξειδικευμένοι επαγγελματίες. Ειδικότερα, οι κοινωνικοί λειτουργοί ήταν απόντες από το δίκτυο ψυχικής υγείας της κοινότητας. Τα δεδομένα αυτά απέχουν παρασάγγας από την κοινή λογική, η οποία υπαγορεύει ότι ο γενικός πληθυσμός είναι «αναλφάβητος» σε ζητήματα ψυχικής υγείας, επομένως κανείς θα περίμενε οι επαγγελματίες στο χώρο ψυχικής υγείας να εκφράσουν λιγότερο στερεοτυπικές αντιλήψεις αναφορικά με την μελλοντική ένταξη των ασθενών στην κοινότητα. Παράλληλα, τα ευρήματα έδειξαν ότι το δίκτυο των επαγγελματιών ψυχικής υγείας δεν είναι άρτια εκπαιδευμένο, εστιάζει μάλιστα στις ιατρικές πτυχές των ψυχικών διαταραχών και αγνοεί τις προσπάθειες για κοινωνική ένταξη. Οι ερευνητές καταλήγουν στην αναγκαιότητα διεπιστημονικών πρακτικών και στην άρση

του αυστηρά ιατρικού προσανατολισμού των περιστατικών από το επαγγελματικό προσωπικό. Παράλληλα οι Ashcroft, McMillan, Ambrose-Miller, McKee, Brown (2018), έδειξαν ότι οι θεραπευτές ψυχικής υγείας στο Οντάριο των ΗΠΑ την περίοδο μεταξύ Αυγούστου – Νοεμβρίου 2015 σε ποσοστό 24% ένιωθαν πως δεν μπορούσαν να παράσχουν στο μέγιστο τις υπηρεσίες τους στους νοσούντες, παρουσιάζοντας μεταξύ άλλων ως κώλυμα την ανεπαρκή εκπαίδευση τους και την έλλειψη κατανόησης της σημασίας του κοινωνικού τους ρόλου. Σε συνάρτηση της μελέτης των Panayiotopoulos et al (2013), οι Wahl, Aroesty-Cohen (2010), αναφορικά με τις στάσεις των επαγγελματιών ψυχικής υγείας απέναντι τους ψυχικά ασθενείς, παρότι έλαβαν ενθαρρυντικά αποτελέσματα με θετικές στάσεις των εργαζομένων στον τομέα ψυχικής υγείας, σημείωσαν και αρνητικές, στερεοτυπικές αντιλήψεις που συμμερίζονται την κοινή παραδοχή πως οι ασθενείς δύσκολα γίνονται αποδεκτοί από τον κοινωνικό ιστό. Παρόμοια αποτελέσματα είχαν και οι Bowland, Hensley, Johnson, Fleming (2010), που δουλεύοντας με focus groups, έδειξαν ότι οι επαγγελματίες είχαν αρνητικές στάσεις απέναντι στους ασθενείς και κατέληξαν πως η εκπαίδευση των επαγγελματιών είναι απαραίτητη για να αποφευχθεί ο στιγματισμός, οι στερεοτυπικές αντιλήψεις και να βελτιωθεί η ποιότητα των υπηρεσιών τους σε όλα τα επίπεδα.

Στον αντίποδα, η έρευνα των Stuber, Rocha, Christian, Link (2014), φανερώνει περισσότερο θετική στάση από την πλευρά των επαγγελματιών απέναντι στους νοσούντες συγκριτικά με την κοινή γνώμη ή τους φροντιστές. Μάλιστα, επισημαίνεται η αναγκαιότητα να αλλάξει η στάση του κοινωνικού ιστού απέναντι στους ανθρώπους που χρήζουν στήριξης. Θετική στάση απέναντι στους θεραπευόμενους βρήκαν και οι Kovichanski, Cechnicki (2017), ερευνώντας ένα δείγμα 259 επαγγελματιών ψυχικής υγείας από όλη την επικράτεια της Πολωνίας. Η συντριπτική πλειονότητα των ερωτηθέντων σε ποσοστό 85,6% ανέφερε θετική στάση απέναντι στους θεραπευόμενους, ποσοστό σαφώς μεγαλύτερο το 65% που αφορούσε τις θετικές στάσεις του κοινωνικού ιστού. Ωστόσο, οι ερευνητές εγείρουν προβληματισμούς για ένα ποσοστό της τάξης του 13,5% των ψυχοθεραπευτών, που αδυνατούν να εκφράσουν είτε θετικές είτε αρνητικές στάσεις απέναντι στους θεραπευόμενους τους.

### **3.2 ΟΙ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ**

Ποια είναι όμως εκείνα τα χαρακτηριστικά και οι δεξιότητες που πρέπει να διαθέτει ένας επαγγελματίας ψυχικής υγείας; Σύμφωνα με τους Schauenburg, et al.

(2010), οι ψυχοθεραπευτές σε ένα δείγμα 31 επαγγελματιών σε ψυχιατρικά νοσοκομεία της Γερμανίας φάνηκαν να έχουν μια ασφαλή προσκόλληση με τον θεραπευόμενο, να μην είναι απορριπτικοί και μάλιστα οι θεραπευτές που δημιουργούσαν μορφή σύνδεσης με τον θεραπευόμενο είχαν καλύτερα αποτελέσματα ως προς το επιδιωκόμενο θεραπευτικό αποτέλεσμα. Επιπλέον, η συναισθηματική σταθερότητα αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο της προσωπικότητας των ψυχοθεραπευτών, όπως δείχνουν τα ερευνητικά δεδομένα των Solmi, et. al., (2020). Άξιο αναφοράς είναι πως από την ανάλυση των δεδομένων ενός δείγματος 318 επαγγελματιών ψυχικής υγείας που δραστηριοποιούνταν την περίοδο μεταξύ Ιουλίου 2015 ως Δεκεμβρίου 2017 σε έξι δομές ψυχικής υγείας στη νότιο Ιταλία, φάνηκε ότι η έλλειψη συναισθηματικής σταθερότητας των επαγγελματιών δρώντας από κοινού με την επαγγελματική εξουθένωση, οδηγούσαν στον στιγματισμό των ασθενών και στην διαμόρφωση αρνητικών στάσεων απέναντι τους. Σημαντικές δεξιότητες για τους επαγγελματίες του πεδίου είναι και η σαφήνεια και η ενθάρρυνση σύμφωνα με τους Rabavilas, Boulougouris, Perissaki (1979), οι οποίοι συγκέντρωσαν στοιχεία από 36 ασθενείς που κλήθηκαν να αξιολογήσουν τις δεξιότητες των θεραπειών τους που θεώρησαν βοηθητικές της θεραπευτικής μεθόδου. Αντίθετα, οι ερευνητές απέκλεισαν ως αναποτελεσματικά χαρακτηριστικά την ανεκτικότητα και την ουδετερότητα.

Αξίζει επιπλέον να αναφερθεί και η αρετή της ενσυναίσθησης, η οποία επισημαίνεται από τους Elliot, Bohart, Watson, Murphy (2018), ως πρωτεύουσας σημασίας για τους ψυχοθεραπευτές. Οι επαγγελματίες οφείλουν να δείχνουν κατανόηση και να ανασύρουν στην επιφάνεια την ουσία των λεγομένων των θεραπευομένων αντιμετωπίζοντας τους με σεβασμό, υπομονή και ταπεινότητα, και διαμορφώνοντας μία από κοινού εμπειρία με τον θεραπευόμενο. Τέλος, σύμφωνα με το WHO (2010), οι επαγγελματίες που υποστηρίζουν θύματα έμφυλης βίας οφείλουν να έχουν ηγετικές δεξιότητες. Με τον τρόπο αυτό οι οργανισμοί και οι δομές που ασχολούνται με την έμφυλη βία θα μπορέσουν να διατηρήσουν τα προγράμματα στήριξης, γεγονός σημαντικό για την περιστολή των ποσοστών της βίας. Ειδικότερα, αναφέρονται ως σημαντικές οι δεξιότητες της επικοινωνίας και της σύναψης διαπροσωπικών σχέσεων, η ικανότητα να εργάζονται παράλληλα σε διάφορους τομείς, όπου υπάρχουν ορισμένες φορές αντικρουόμενα συμφέροντα, η ικανότητα αναπροσαρμογής συνεπεία των μεταβαλλόμενων συνθηκών και η διατήρηση μίας ρεαλιστικής οπτικής αναφορικά με το αποτέλεσμα.

Συνοψίζοντας, το επάγγελμα του ψυχοθεραπευτή, επαγγελματία ψυχικής υγείας, απαιτεί συγκεκριμένες δεξιότητες, αρετές και χαρακτηριστικά, εφόσον είναι ανθρωποκεντρικό και βασίζεται στην αμφίδρομη σχέση θεραπευτή και θεραπευόμενου, με στόχο μια αποτελεσματική θεραπεία. Επομένως, είναι αντιληπτό, ότι ο επαγγελματίας χρειάζεται να έχει προσόντα που θα διασφαλίσουν μια ισότιμη και ειλικρινή θεραπευτική σχέση. Έτσι, ο επαγγελματισμός, η θετική, ενθαρρυντική στάση, η συζήτηση σε φιλικό κλίμα, και η ενσυναίσθηση μπορούν να δημιουργήσουν σταθερές βάσεις για ένα άρτιο θεραπευτικό αποτέλεσμα, που εξαρτάται παρόλα αυτά άμεσα και από την συναισθηματική σταθερότητα του θεραπευτή.

### **3.3 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας παρατηρήθηκε, ότι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας, είναι απαραίτητο να διευρύνουν το γνωσιακό τους απόθεμα, ώστε να αποκτήσουν νέες δεξιότητες και αρετές, που θα τους βοηθήσουν να είναι αποτελεσματικοί στο επάγγελμα τους και να χειρίζονται τα περιστατικά των ασθενών τους με τρόπο που μπορεί να οδηγήσει στην ορθή διαχείριση των περιστατικών και την κατάλληλη παραπομπή των θυμάτων, κάτι που θα έχει θετικό αντίκρυσμα και στην ατομική και κοινωνική δυσφορία που νιώθουν τα θύματα.

Αναζητώντας προγράμματα κατάρτισης για τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας παρατηρήθηκε, αν και η έμφυλη βία είναι ένα φαινόμενο που ταλανίζει τις σύγχρονες κοινωνίες, παρά την ύπαρξη θεσμικού πλαισίου που προστατεύει τα θύματα σε διεθνές, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, προγράμματα κατάρτισης που αφορούν το συγκεκριμένο πεδίο δύσκολα θα βρει κανείς την Ελλάδα.

Για αρχή υπάρχουν δομές στήριξης και φιλοξενίας, κέντρα κοινότητας και τηλεφωνικά κέντρα που ανταποκρίνονται στις αντικειμενικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα θύματα βίας, όπως το κέντρο «Διοτιμία» που απευθύνεται σε επιζήσασες έμφυλης βίας, που αναζητούν εξ αποστάσεως ψυχοκοινωνική στήριξη. Παράλληλα, ο ΟΑΕΔ υλοποίησε την περίοδο 2021-2023 πρόγραμμα απασχόλησης γυναικών θυμάτων έμφυλης βίας με στόχο να στηριχτεί η ευπαθής αυτή ομάδα. Αντίστοιχο έργο στήριξης υλοποιήθηκε και διακρατικά από την Κύπρο, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιταλία, την Ελλάδα και την Ρουμανία από έξι εταίρους από τις πέντε αυτές ευρωπαϊκές χώρες με στόχο τη συρρίκνωση του φαινομένου, την ύφεση των αρνητικών επιπτώσεων της βίας και την προσπάθεια επίτευξης αλλαγής εν γένει.

Ενώ, λοιπόν, η λίστα δομών και οργανισμών που στηρίζουν τις γυναίκες-θύματα είναι μεγάλη, ελάχιστο ενδιαφέρον υπάρχει για την εκπαίδευση των επαγγελματιών που στηρίζουν τα θύματα. Προγράμματα κατάρτισης ψυχολόγων και ψυχοθεραπευτών στη χώρα μας υπάρχουν, αλλά είναι εστιασμένα σε τομείς διαφορετικού πεδίου από την έμφυλη βία. Ενδεικτικά, το πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ξεκίνησε μεταπτυχιακό πρόγραμμα με τίτλο «Συμβουλευτική ψυχολογία και συμβουλευτική στην ειδική αγωγή, την εκπαίδευση και την υγεία». Υπάρχουν κι άλλα προγράμματα κατάρτισης ψυχολόγων, όπως ένα πρόγραμμα τετραετούς διάρκειας από τον φορέα «Ροδάκινο», που είναι εστιασμένο στην συστηματική ψυχοθεραπεία και ένα μονοετούς φοίτησης από τον εκπαιδευτικό φορέα «Hope» με θέμα την ομαδική αναλυτική ψυχοθεραπεία.

Προγράμματα κατάρτισης και εξειδίκευσης σε θέματα έμφυλης βίας καθώς και ανάπτυξης εργαλείων απαραίτητων για τους επαγγελματίες του πεδίου παρέχονται από το κέντρο «Διοτιμία». Ειδικότερα στα πλαίσια του προγράμματος «Survivors: Ενίσχυση υπηρεσιών για μετανάστισσες και προσφύγισσες επιζήσασες έμφυλης βίας» υλοποιεί εκπαιδευτικά σεμινάρια από το 2018 που είναι προσανατολισμένα στην κατάρτιση πολιτισμικών διαμεσολαβητριών αλλά και προσωπικού κοινωνικών υπηρεσιών που στηρίζουν γυναίκες μετανάστισσες και προσφύγισσες θύματα έμφυλης βίας. Παράλληλα, σε συνεργασία με άλλους φορείς στην Ισπανία, στην Σλοβενία και στην Ιταλία, υλοποίησε για το διάστημα Μαΐου 2022-Απριλίου 2024 το έργο «Community Linkage: Βελτιώνοντας την παροχή υπηρεσιών που σχετίζονται με την έμφυλη βία μέσω της ενδυνάμωσης των μεταναστριών- προσφυγισσών και της ανάδειξης του σε ρόλο μεντόρων, εκπαιδευτριών και φορέων αλλαγής της κοινότητας», που μεταξύ άλλων στοχεύει και στην βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων 120 εργαζομένων που εργάζονται στον τομέα της έμφυλης βίας. Τα παραπάνω προγράμματα παρότι στοχεύουν εκτός των άλλων και στην επαγγελματική κατάρτιση επαγγελματιών που στηρίζουν ψυχικά επιζήσασες έμφυλης βίας, εστιάζουν το ενδιαφέρον τους επαγγελματίες που εργάζονται με πρόσφυγες- μετανάστες.

Παρόλα αυτά το κέντρο «Διοτιμία» έχει υλοποιήσει και προγράμματα μέσα από τα οποία καταρτίστηκαν επαγγελματίες ψυχικής υγείας που προσεγγίζουν άτομα που έχουν βιώσει την έμφυλη βία χωρίς το πρόγραμμα να είναι αποκλειστικά εστιασμένο σε επαγγελματίες που προσεγγίζουν θύματα προσφύγισσες. Ενδεικτικά μέσω του προγράμματος «Ενίσχυση της απόκρισης των επαγγελματιών πεδίου σε ανοιχτές δομές

φιλοξενίας για τον εντοπισμό, την παραπομπή και την ανταπόκριση σε περιστατικά έμφυλης βίας», καταρτίστηκαν 20 μη εξειδικευμένοι επαγγελματίες αναφορικά με ζητήματα έμφυλης βίας, με στόχο να μπορούν να αποκτήσουν τις επικοινωνιακές εκείνες δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την εκμαιεύσουν την αποκάλυψη μέσα σε κλίμα ενσυναίσθησης και με γνώμονα την εργασιακή ηθική. Παρόμοια δουλειά γίνεται από τον ίδιο οργανισμό μέσω του προγράμματος «Grip: Ενισχύοντας την ευαισθητοποίηση για τα εμφύλια ζητήματα, αναγνωρίζοντας τις έμφυλες ανισότητες, προωθώντας τις πρακτικές ευαισθητοποίησης», στοχεύοντας σε επαγγελματίες κοινωνικών υπηρεσιών, με στόχο να διευρύνουν το γνωστικό τους πεδίο σχετικά με την βία τη σχετιζόμενη με το φύλο. Παράλληλα, με το πρόγραμμα «Press: Πρόληψη-Απόκριση-Υποστήριξη νεαρών επιζωσών σεξουαλικής (διαδικτυακής) παρενόχλησης και βίας» που ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο του 2024 παρέχονταν επιμορφωτικά προγράμματα σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας με στόχο την βελτίωση των δεξιοτήτων τους σχετικά με την ψυχοκοινωνική στήριξη των επιζωσών- επιζώντων θυμάτων βίας. Τέλος, ένα πρόγραμμα εξειδίκευσης, για επαγγελματίες ψυχικής υγείας μεταξύ άλλων, που αφορούσε την ολιστική κατανόηση της έμφυλης βίας αλλά και την ανάπτυξη εργαλείων που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή στήριξης των θυμάτων με τίτλο «Πρόληψη και αντιμετώπιση της έμφυλης βίας», ολοκληρώθηκε από το κέντρο επιμόρφωσης και δια βίου μάθησης του Παντείου Πανεπιστημίου την περίοδο Μαρτίου 2023 - Ιουλίου 2023.

Οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας είναι ένας κλάδος με μεγάλη ζήτηση, ωστόσο ένα πτυχίο δεν επαρκεί για να αποκτήσει κανείς τις απαραίτητες δεξιότητες που απαιτούνται για να διαχειριστεί διαφορετικά περιστατικά. Η εξειδίκευση και η επιμόρφωση, λοιπόν, κρίνονται απαραίτητες για να μπορέσει κανείς να εργαστεί με ουσιαστική επάρκεια. Μέσα από την αναζήτηση επιμορφωτικών προγραμμάτων, φαίνεται ότι υπάρχουν αρκετά προγράμματα για ψυχολόγους και επαγγελματίες ψυχικής υγείας, που όμως δεν εστιάζουν στην επιμόρφωση πάνω σε ζητήματα έμφυλης βίας. Ωστόσο, η έμφυλη βία, ένα παγκόσμιο φαινόμενο, που έχει σοβαρές επιπτώσεις στα θύματα ατομικά αλλά και σε συλλογικό επίπεδο στην κοινωνία, οξύνεται. Επομένως, υπήρξαν προγράμματα κατάρτισης που στόχευαν όχι μόνο στην ολιστική θεώρηση της έμφυλης βίας από την πλευρά των εκπαιδευομένων επαγγελματιών του πεδίου, αλλά και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για την διαχείριση των περιστατικών. Ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως μεγάλη μερίδα των



προγραμμάτων κατάρτισης απευθυνόταν σε επαγγελματίες που χειρίζονταν θύματα βίας προσφύγισες, ως αποτέλεσμα των αυξανόμενων μεταναστευτικών και προσφυγικών ρευμάτων. Παρόλα, αυτά η βία η σχετική με το φύλο έχει ευρεία έκταση και αποτελεί ένα φαινόμενο που διαιωνίζεται, και ως εκ τούτου η στήριξη των θυμάτων που θα επιτευχθεί μέσω της κατάρτισης των ειδικών, οφείλει να είναι ένα από τα θέματα πρώτης γραμμής.

### **3.4 Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ**

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη της επαγγελματικής ετοιμότητας, των δεξιοτήτων και των επικοινωνιακών εργαλείων και στάσεων των επαγγελματιών του πεδίου αναφορικά με την διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας.

Οι Autiero, Procentese, Carvenale, Arcidiacono, Immacolata do Napoli (2020), διερεύννησαν τις αναπαραστάσεις, τις στάσεις και τα συναισθήματά των επαγγελματιών ψυχικής υγείας που παρείχαν τις υπηρεσίες τους σε γυναίκες θύματα βίας σε τρεις διαφορετικές δομές που δραστηριοποιούνται στην Ιταλία. Χρησιμοποιώντας ως ερευνητικό εργαλείο τις ανοικτές συνεντεύξεις, συγκέντρωσαν ερευνητικό υλικό από 35 επαγγελματίες, 33 γυναίκες και δύο άντρες, των οποίων το επαγγελματικό πεδίο ποικίλει ανάμεσα σε κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους, ψυχοθεραπευτές, δικηγόρους, νοσοκόμους, οικογενειακούς συμβούλους και διευθυντές κέντρων και οργανισμών. Μέσα από την έρευνα ανέδειξαν την έλλειψη εξειδικευμένης γνώσης και της ειδικής κατάρτισης των επαγγελματιών γενικών καθηκόντων αναφορικά με τον εντοπισμό θυμάτων. Το έλλειμμα γνώσης σε πολλές περιπτώσεις οδήγησε τους επαγγελματίες να αναπαράγουν την βία την σχετιζόμενη με το φύλο, συμπαράτάσσοντας στους εαυτούς τους είτε με το θύμα, είτε με το θύτη, είτε και με τους δύο. Σε γενικές γραμμές, το σύνολο των ερωτηθέντων συμφωνούσε πάντως, πως ήταν μείζονος σημασίας η παροχή υπηρεσιών στις γυναίκες και τα παιδιά. Από τα ερωτήματα αναδύθηκαν δύο διαφορετικές προσεγγίσεις, αυτή της άμεσης βοήθειας και η διττή προσέγγιση της πρόληψης και της παροχής μακροχρόνιων υπηρεσιών αποκατάστασης. Κάθε τύπος προσέγγισης που αναδύθηκε, ωστόσο, στόχευε στην αποκλιμάκωση της έμφυλης βίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως όλοι οι ερωτηθέντες συμφωνούσαν πως είναι απαραίτητο να διαχωριστούν οι ψυχολογικές και δικαστικές συνέπειες της έμφυλης βίας προκειμένου να μην υπάρξει κίνδυνος να θεωρηθεί το θύμα συνυπεύθυνο της κατάστασης στην οποία ενεπλάκη.

Η στάση των συνεντευξιαζόμενων απέναντι στα αίτια της βίας ποικίλει ανάλογα με την δομή στην οποία εργάζονταν. Άλλοι, λοιπόν, έβλεπαν το ζήτημα καθαρά μέσα από το πρίσμα της πατριαρχίας, ενώ άλλοι εκτιμούσαν ότι οι θύτες ατομικά έχρηζαν ψυχολογικής στήριξης και πως υπήρχε προοπτική μεταβολής της στάσης τους. Έτσι, η στάση των επαγγελματιών απέναντι στην βία χαρακτηριζόταν από τις έννοιες της απομάκρυνσης, της τιμωρίας και θεραπείας των θυτών και από την έννοια της προστασίας των γυναικών. Αυτό σε πολλές περιπτώσεις συνεπαγόταν αισθήματα προδοσίας των επαγγελματιών, όταν παραπέμπονταν σε αυτούς περιστατικά «εύθραυστα», τραυματισμένων γυναικών που έχρηζαν συναισθηματικής στήριξης. Παράλληλα, το φύλο του χειριστή σε ορισμένες περιπτώσεις ήταν ο λόγος που δυσκολεύονταν να συνεργαστούν με τους δράστες. Καταλήγοντας, οι ερευνητές διαπιστώνουν πως παρά την απροθυμία συνεργασίας από την πλευρά των χειριστών κρίνεται απαραίτητο να υπάρξουν παρεμβάσεις από τη μεριά τους, ώστε με κατάλληλες στρατηγικές να βοηθηθούν και οι δράστες, να ξετυλίξουν την υγιή πλευρά του χαρακτήρα τους και να οδηγηθούν στην μεταβολή, έτσι ώστε να συρρικνωθεί και ο αριθμός των θυμάτων.

Συναρτήσει των παραπάνω πορισμάτων που αφορούν την Ιταλία, στοιχεία σχετικά με την λειτουργία των δομών, όπου εργάζονται και ειδικοί ψυχικής υγείας στηρίζοντας τις κακοποιημένες γυναίκες, μπορούν να αντληθούν και από την ελληνική βιβλιογραφία. Η Αναγνωστοπούλου (2019) εκπονώντας μία έρευνα στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας με δείγμα 10 γυναικών που είχαν υποστεί συντροφική βία και είχαν αναζητήσει βοήθεια σε δομές στήριξης, εντόπισε ορισμένα αποθαρρυντικά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιώντας την ερμηνευτική φαινομενολογική προσέγγιση όρισε ένα μικρό μέγεθος δείγματος μέσα από το οποίο προσπάθησε να αντλήσει νόημα από τις εμπειρίες των θυμάτων παίρνοντας ατομικές ημι-δομημένες συνεντεύξεις. Έτσι, κατέληξε σε συμπεράσματα μέσα από τις αφηγήσεις των συνεντευξιαζόμενων, όχι μόνο για ζητήματα κακοποίησης, όπως τους λόγους του τα θύματα μένουν σε κακοποιητικές σχέσεις ή το μέγεθος ψυχολογικής πίεσης που υφίστανται, αλλά και σε πορίσματα σχετικά με τον ρόλο των δομών, όπου εργάζονται οι επαγγελματίες του συγκεκριμένου πεδίου. Ειδικότερα, οι γυναίκες -θύματα ζητούν βοήθεια από συγγενικά πρόσωπα για αρχή, δεδομένης και της σημασίας της οικογένειας στην Ελλάδα, και τείνουν να ζητήσουν την συνδρομή επαγγελματιών μόνο, όταν η κακοποιητική συμπεριφορά είναι για αυτές οδυνηρή. Μάλιστα, φαίνεται

να έχουν άγνοια των δομών στις οποίες μπορούν να απευθυνθούν. Επιπλέον, η ερευνήτρια διαπίστωσε ότι πολλές από τις συμμετέχουσες ανέφεραν ότι παρά την θέλησή τους να απευθυνθούν σε δομές και δίκτυα, πολλές φορές συνάντησαν επαγγελματίες που τις αντιμετώπιζαν διεκπεραιωτικά, φροντίζοντας να τηρούνται άκαμπτα οι κανονισμοί της δομής ή του δικτύου, που αδιαφορούσαν για τις ατομικές τους ανάγκες και που ήταν κάθε άλλο παρά ευαισθητοποιημένοι αναφορικά με τις ανάγκες των θυμάτων. Αυτή η δυσφορία ήταν που οδηγούσε πολλά θύματα στο να μην απευθύνονται σε επαγγελματίες για βοήθεια, κάτι που είχε οδυνηρές συνέπειες στην ψυχική τους ισορροπία, αφού βίωναν φόβο και παρέμεναν στις κακοποιητικές σχέσεις. Τέλος, σύμφωνα την Τριανταφύλλου (2017), τα στελέχη του ξενώνα κακοποιημένων γυναικών, τα οποία ακολούθησαν κατά το 2012 πρόγραμμα επιμόρφωσης, φάνηκε ότι προσανατολίστηκαν καλύτερα ως προς την κατανόηση των γυναικών που υπέστησαν ενδοοικογενειακή βία, βελτίωσαν αισθητά τις δεξιότητες τους και έγιναν καλύτεροι επαγγελματίες, πράγμα που είχε θετικό αντίκτυπο στην αλλαγή της στάσης και των φιλοξενούμενων γυναικών.

Γίνεται, επομένως αντιληπτό από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, ότι ενώ η αποτελεσματική παροχή βοήθειας στις γυναίκες- θύματα έμφυλης βίας θεωρείται υψίστης σημασίας, οι επαγγελματίες δεν είναι απόλυτα έτοιμοι να διαχειριστούν τα περιστατικά. Παρατηρήθηκε αφενός έλλειμα γνώσεων, το οποίο δυσχεραίνει την διαχείριση, και αφετέρου προβολή των έμφυλων στερεοτυπικών αντιλήψεων επάνω στην παρέμβαση των επαγγελματιών, γεγονός που δημιουργεί εμπόδια επικοινωνίας και που φανερώνει ότι η έμφυλη βία είναι ένα ζήτημα ευρύ, για το οποίο είναι απαραίτητη η βαθύτερη κατανόηση και η ευαισθητοποίηση από πλευράς επαγγελματιών ψυχικής υγείας. Τέλος, ενώ η ανάγκη των θυμάτων να απευθυνθούν σε ειδικούς για βοήθεια είναι μεγάλη, η ενημέρωση τους σχετικά με τις υπάρχουσες δομές είναι μικρή. Πάντως, ακόμα και όταν καταφέρνουν να απευθυνθούν στους ειδικούς, ενδιαφέρον παρουσιάζει μέσα από τις αφηγήσεις των θυμάτων το γεγονός πως έχαιραν διεκπαιρωτικής αντιμετώπισης από τους επαγγελματίες, κάτι που φανερώνει την έλλειψη επικοινωνιακών αρετών και αξιών από πλευράς τους, στοιχεία απαραίτητα για την ομαλή και τελέσφορη αντιμετώπιση των περιστατικών.

#### **4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ**

##### **4.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ**

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετηθούν οι στάσεις και οι απόψεις των επαγγελματιών ψυχικής υγείας γύρω από το φαινόμενο της έμφυλης βίας, η ετοιμότητά τους στη διαχείριση των περιστατικών, καθώς και η ανάγκη τους για επικαιροποίηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους μέσω της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Η μέθοδος που επιλέχθηκε για να ολοκληρωθεί η έρευνα είναι η ποιοτική προσέγγιση.

Τα ερευνητικά ερωτήματα διατυπώνονται ως εξής:

- Ποιες εμπειρίες των ειδικών ψυχικής υγείας σε επαγγελματικό επίπεδο είναι αυτές, που διαμορφώσαν την στάση τους απέναντι στην έμφυλη βία, και ποιες εκείνες που υποδεικνύουν την ανάγκη ή μη επιμόρφωσής τους μέσω της Εκπαίδευσης Ενηλίκων;
- Ποια εικόνα έχουν σχηματίσει οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας σχετικά με το φαινόμενο της έμφυλης βίας;
- Πώς τα ατομικά τους χαρακτηριστικά επηρεάζουν την διαχείριση των περιστατικών με θύματα έμφυλης βίας;
- Ποιες δεξιότητες θεωρούν οι ίδιοι απαραίτητες για την τελέσφορη θεραπευτική παρέμβαση;
- Ποιες δεξιότητες ή γνώσεις επί του αντικειμένου κρίνουν πως χρειάζεται να επικαιροποιήσουν μέσω της εκπαίδευσης ενηλίκων;

##### **4.2 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ**

Στη συγκεκριμένη μελέτη πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα και μάλιστα ακολουθήθηκε η ερμηνευτική φαινομενολογική προσέγγιση. Έτσι, το δείγμα απαρτίστηκε από 6 επαγγελματίες ψυχικής υγείας του Γενικού Νοσοκομείου Πατρών «Ο Άγιος Ανδρέας», ηλικίας 40-55 ετών στο σύνολό τους γυναίκες. Οι συμμετέχουσες ζουν όλες στην αχαϊκή πρωτεύουσα και εργάζονται στο «Τμήμα Ψυχολόγων» και στο «Κέντρο Ψυχικής Υγείας» του Γενικού νοσοκομείου του 'Αγίου Ανδρέα' στην Πάτρα. Τρεις εκ των συμμετεχουσών έχουν ολοκληρώσει πανεπιστημιακές σπουδές, δύο

έχουν παρακολουθήσει σεμινάρια μετεκπαίδευσης, ενώ μία είναι κάτοχος δύο μεταπτυχιακών τίτλων και ολοκληρώνει τη διδακτορική της διατριβή.

Το δείγμα των συμμετεχόντων επιλέχθηκε σκόπιμα από την ερευνήτρια, ώστε να εξυπηρετηθεί ο σκοπός της έρευνας και να αναδυθούν αξιόπιστα αποτελέσματα μέσω των αφηγήσεων. Σύμφωνα με τον Robson (2010), η σκόπιμη δειγματοληψία (purposive sampling) κρίνεται κατάλληλη για τις ποιοτικές προσεγγίσεις στην ερευνητική διαδικασία και στοχεύει όχι στη γενίκευση, αλλά στο να ανακύψουν διορατικές αναλύσεις. Η μέθοδος δειγματοληψίας είναι η δειγματοληψία με ομοιογενή δείγματα, η οποία κρίθηκε καταλληλότερη, καθώς το ενδιαφέρον της ερευνήτριας έχει στόχευση πυρηνική στους επαγγελματίες ψυχικής υγείας και στις στάσεις τους απέναντι στην έμφυλη βία. Οι Ίσαρη, Πουρκός (2015) αναφέρουν σχετικά με την δειγματοληψία ομοιογενών δειγμάτων, πως είναι κατάλληλη για τον ερευνητή που στοχεύει να μελετήσει μια συγκεκριμένη υπο-ομάδα εις βάθος, επομένως επιλέγει περιπτώσεις συμμετεχόντων που μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά. Στην συγκεκριμένη περίπτωση οι συμμετέχουσες εργάζονται στο σύνολό τους στο ίδιο περιβάλλον και έχουν ελάχιστη εμπειρία 6 ετών στην διαχείριση περιστατικών θυμάτων έμφυλης βίας, ώστε να έχουν εικόνα του φαινομένου εν γένει, αλλά και ειδικότερα να μπορέσουν μέσω των αφηγήσεών τους να δώσουν επαρκή στοιχεία για την επαγγελματική τους ετοιμότητα αναφορικά με τα θύματα βίας και για τις δεξιότητες που διαθέτουν ή μη ως προς την αξιολόγηση και παραπομπή των περιστατικών.

Σχετικά με το μέγεθος του δείγματος λαμβάνοντας υπόψιν ότι γίνεται απόπειρα άντλησης νοημάτων από τις εμπειρίες των συμμετεχόντων μέσω της ερμηνευτικής φαινομενολογικής προσέγγισης, δεν είναι αξιοπερίεργο το γεγονός ότι το δείγμα είναι μικρής κλίμακας και αποτελείται μόλις από 6 συμμετέχουσες. Εξάλλου, ο Smith (2011) αναφέρει ότι οι ποιοτικές έρευνες που αξιοποιούν τη φαινομενολογική προσέγγιση συνήθως διεξάγονται με σχετικά μικρά μεγέθη δειγμάτων τα οποία είναι αρκετά, για να αξιοποιηθεί η δυναμική της φαινομενολογίας. Παράλληλα, ο Robson (2010) συμφωνεί, πως οι σχετικιστικές προσεγγίσεις παρέχουν στους ερευνητές πληθώρα διαφωτιστικών στοιχείων από δείγματα μικρού πληθυσμού.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, σαν αρχικός περιορισμός τέθηκε η εξαετής εμπειρία των συμμετεχόντων ως προς τη διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας. Έτσι, η πρώτη

προσέγγιση έγινε μέσω ενός μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, που ήταν διαφωτιστικό σχετικά με τους σκοπούς της έρευνας αλλά και το τι απαιτούνταν από πλευράς συμμετεχόντων. Κατόπιν, η ερευνήτρια προσέγγισε τους υποψήφιους συμμετέχοντες και τηλεφωνικά, απ' όπου συναίνεσαν 9 επαγγελματίες ψυχικής υγείας να παραχωρήσουν συνέντευξη στην ερευνήτρια στο σύνολο των 15 εργαζομένων ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών του Γενικού Νοσοκομείου Πατρών «ο Άγιος Ανδρέας», ενώ στη συνέχεια η ερευνήτρια θέτοντας τον ελάχιστο περιορισμό της εξαετούς προϋπηρεσίας, επέλεξε 6 συμμετέχουσες που πληρούσαν τα κριτήρια. Μια ελάχιστη προϋπηρεσία κρίθηκε απαραίτητη, ώστε να έχουν νόημα οι αφηγήσεις τους, καθώς είχαν αντιμετωπίσει περισσότερα περιστατικά θυμάτων έμφυλης βίας σε βάθος χρόνου και είχαν πληρέστερη εικόνα του ζητήματος. Τέλος, δεν θεωρήθηκε απαραίτητος κανένας άλλος περιορισμός, αφού η Εκπαίδευση Ενηλίκων είναι εφαρμόσιμη σε κάθε ενήλικα που χρήζει επικαιροποίησης γνώσεων, επιμόρφωσης και ανανέωσης δεξιοτήτων.

#### 4.3 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

Στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η ποιοτική προσέγγιση, η οποία απαντάται στις κοινωνικές επιστήμες. Χαρακτηριστικά ο Robson (2010) αναφέρει:

*Αυτό οφείλεται κυρίως στη φύση του αντικείμενου των κοινωνικών επιστημών, τους ανθρώπους. Οι άνθρωποι, σε αντίθεση με τα αντικείμενα του φυσικού κόσμου, είναι συνειδητοί δράστες, με συγκεκριμένους σκοπούς, που έχουν ιδέες για τον κόσμο τους και προσδίδουν νόημα σε ό,τι συμβαίνει γύρω τους. Συγκεκριμένα, η συμπεριφορά τους εξαρτάται σε μέγιστο βαθμό από αυτές τις ιδέες και τα νοήματα.*

Η ποιοτική έρευνα στοχεύει στο να φωτίσει το υποκειμενικό νόημα μέσα από τις αποκρίσεις των συμμετεχόντων σύμφωνα με τους Fossey, Harvey, McDermott, Davidson (2002), δηλαδή στο να εστιάσει σε μία πιο ανθρωπιστική προσέγγιση μέσω της κατανόησης των εμπειριών, των στάσεων, της συμπεριφοράς και των αλληλεπιδράσεων των ανθρώπων κατά τους Pathak, Jena, Karla (2013). Εξάλλου, η ποιοτική έρευνα χρησιμοποιήθηκε αρχικά από τους κοινωνικούς ερευνητές σε ψυχολογικές μελέτες, όταν αντιλήφθηκαν, ότι ήταν κουραστική η αξιολόγηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς μέσα από τα αριθμητικά δεδομένα (Pathak et. al., 2013). Η αξιολόγηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς, όπως αναφέρουν οι Wilding, Whiteford (2005), ενέχει το στοιχείο του δυναμισμού και της πολυπλοκότητας, επομένως για να

συγκεντρωθούν οι εμπειρίες των ανθρώπων και να νοηματοδοτηθούν τοποθετείται ο συνεντευκτής στη θέση του «μαθητή» και ο συνεντευξιαζόμενος στη θέση του «πραγματογνώμονα».

Πράγματι, η επιλογή της μεθόδου δεν ήταν τυχαία. Σε μια προσπάθεια να αναλυθεί το ζήτημα δυναμικά και λεπτομερώς, και όχι να διερευνηθεί μέσα από στατιστικά δεδομένα, που είναι στατικά και αφαιρετικά, όπως αναφέρουν και οι Ίσαρη, Πουρκός (2015), η ερευνήτρια επέλεξε ως καταλληλότερη την σχετικιστική προσέγγιση. Εξάλλου, όπως έχει ήδη αναφερθεί, σε όλη την ποιοτική ερευνητική διαδικασία το κύριο ενδιαφέρον του ερευνητή εστιάζεται στη σύλληψη και κατανόηση των νοημάτων που τα υποκείμενα της έρευνας έχουν για το υπό διερεύνηση ζήτημα, και όχι τόσο στα νοήματα που πηγάζουν από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας (Ίσαρη, Πουρκός, 2015).

Η ερμηνευτική φαινομενολογική ανάλυση είναι μια μέθοδος της ποιοτικής έρευνας, μέσω της οποίας διερευνώνται οι εμπειρίες που φέρουν τα άτομα σχετικά με το φαινόμενο που διερευνάται. Σύμφωνα με τον Smith (2011), η φαινομενολογική προσέγγιση είναι μια πρόσφατα αναπτυγμένη προσέγγιση της ποιοτικής έρευνας, η οποία χρησιμοποιείται ευρέως από τον κλάδο της ψυχολογίας. Ο Robson (2010) εξηγεί πως «εστιάζει στην υποκειμενική εμπειρία των ατόμων». Μάλιστα επιδιώκοντας να ερμηνεύσει την φαινομενολογική έρευνα θέτει δύο ερωτήματα, που εξηγούν τον τρόπο που αυτή η μέθοδος αντλεί νόημα από τις εμπειρίες αναφέροντας χαρακτηριστικά: «Με τι μοιάζει η εμπειρία τους; Πώς μπορεί κάποιος να κατανοήσει και να περιγράψει τι τους συμβαίνει από τη δική τους οπτική;» (Robson, 2010). Έτσι, η φαινομενολογική προσέγγιση αποτελεί μια εντατική ανάλυση των υποκειμενικών στάσεων των συμμετεχόντων (Smith, 2001).

Η ερμηνευτική φαινομενολογική προσέγγιση, λοιπόν, μπορεί να φανεί χρήσιμη στην παρούσα έρευνα. Μέσα από την φαινομενολογική προσέγγιση, δίνεται η δυνατότητα να ερμηνευθούν οι εμπειρίες και οι στάσεις των συμμετεχόντων, αλλά εγείρονται και προβληματισμοί γύρω από το υπό διερεύνηση ζήτημα, καθώς αναλύονται οι υποκειμενικές στάσεις τους μέσα από το πλούσιο υλικό που παρέχεται από τα ερευνητικά εργαλεία. Ως εκ τούτου, « η φαινομενολογία επιδιώκει να φανερώσει την ουσία του κόσμου «εν τω γεννάσθαι» (in status nascendi), τη στιγμή

δηλαδή που αυτή η ουσία αποκρυσταλλώνεται στην αντίληψη μας ως εμπειρία συνείδησης» (Συμεωνίδης, Παπαδοπούλου, 2020).

Ειδικά, στην περίπτωση της εκπαίδευσης ενηλίκων ενδιαφέρον έχει αξιοποίηση αυτής της τεχνικής, αφού μπορεί να οδηγήσει στην ολιστική κατανόηση του ζητήματος της έμφυλης βίας μέσα από τις βιωμένες εμπειρίες των συμμετεχόντων. Έτσι, οι υποκειμενικές αφηγήσεις των συνεντευξιαζόμενων μπορούν να νοηματοδοτήσουν τον τύπο και την ποιότητα της εκπαίδευσης που οφείλει να παρέχεται στους ειδικούς ψυχικής υγείας.

#### **4.4 ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ**

Η επιλογή της ποιοτικής προσέγγισης στην παρούσα ερευνητική διαδικασία οδήγησε στην χρήση των συνεντεύξεων ως ερευνητικής μεθόδου. Το αντικείμενο μελέτης σχετίζεται με τις κοινωνικές επιστήμες, επομένως, όπως αναφέρει και ο Robson (2010), η συνέντευξη, και πιο συγκεκριμένα η ημι-δομημένη συνέντευξη, είναι κατάλληλη μέθοδος για την κοινωνική έρευνα, αφού είναι ένας ευέλικτος τρόπος να αναζητά κανείς την πληροφορία. Η ευελιξία υφίσταται σύμφωνα με τον ίδιο στο γεγονός πως ενώ η ίδια συνέντευξη δίνει στον ερευνητή πλούσιο υλικό από το οποίο μπορεί να αντλήσει νόημα, οι μη λεκτικές ενδείξεις μπορούν παράλληλα να νοηματοδοτήσουν τα μεταδιδόμενα μηνύματα (Robson, 2010).

Η συνέντευξη δίνει την δυνατότητα στον συνεντευκτή να είναι ευέλικτος και να μπορεί να μεταβάλλει την ερώτηση τροποποιώντας με αυτόν τον τρόπο και την κατεύθυνση της συνέντευξης σε κάθε περίπτωση που θεωρεί ότι η αλλαγή θα έχει επίδραση και στην άντληση του νοήματος (Robson, 2010). Αυτή η ευελιξία είναι που οδηγεί τους ερευνητές ποιοτικών προσεγγίσεων να προκαλούν στους συνεντευξιαζόμενους περιπλοκότερες απαντήσεις, και πληρέστερες με την αλλαγή του τρόπου ή της σειράς των ερωτήσεων σύμφωνα με τους Qu, Dumay (2011). Τέλος, η συνέντευξη, όπως εκτιμούν οι Cassel, Symon (2004), αποτελεί μια μέθοδο συλλογής δεδομένων εύκολα αποδεκτή από τους συμμετέχοντες, καθώς ο άνθρωπος γενικά ενδιαφέρεται να μιλά για ζητήματα που τον αφορούν, ενώ ειδικότερα οι συμμετέχοντες σε τέτοιες έρευνες απολαμβάνουν τη διαδικασία, αφού νιώθουν ότι τους δόθηκε η δυνατότητα να διευκρινίσουν τις απόψεις τους σχετικά με το ερωτηθέν ζήτημα.

Είναι επομένως, αντιληπτό ότι η ημι-δομημένη συνέντευξη είναι ένα εργαλείο κατάλληλο για το υπό μελέτη ζήτημα, αφού, όπως έχει ήδη αναφερθεί θα γίνει



απόπειρα μίας φαινομενολογικής ερμηνείας του. Έτσι, μέσα από τις ατομικές συνεντεύξεις αντλείται νόημα για τις στάσεις των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με την έμφυλη βία και λαμβάνεται πλούσιο υλικό για τον βαθμό ετοιμότητας τους και τις ανάγκες τους για επιμόρφωση, μέσα από τις αφηγήσεις και την ελεύθερη έκφραση των συμμετεχόντων. Σημαντική παράμετρος είναι η τήρηση στάσης ουδετερότητας από την πλευρά της ερευνήτριας, καθώς σύμφωνα με τον Robson (2010) «η έλλειψη τυποποίησης που υπονοείται αναπόφευκτα εγείρει ανησυχίες σχετικά με την αξιοπιστία». Με άλλα λόγια κατά τους Larkin, Thompson (2011), ο ερευνητής οφείλει να έχει ρόλο διεκπεραιωτικό και να αφήνει χώρο στους συμμετέχοντες να αφηγηθούν την ιστορία τους, όντας απομακρυσμένος από προσωπικές θέσεις και προσδοκίες, έτσι ώστε να οδηγηθεί στην διερεύνηση των νοημάτων και όχι στην απλή, μηχανιστική συλλογή δεδομένων, που είναι και το ζητούμενο της φαινομενολογικής προσέγγισης.

Με άλλα λόγια, ο ερευνητής των σχετικιστικών προσεγγίσεων χρειάζεται να έχει ορισμένες δεξιότητες που μπορούν να φανούν χρήσιμες, ως προς την εξάλειψη της αναξιπιστίας. Εφόσον οι ποιοτικές έρευνες πλεονεκτούν ως προς την εις βάθος κατανόηση των φαινομένων μέσω της διαδραστικότητας ερευνητή-συνεντευξιαζόμενου (Ισαρη, Πουρκός, 2015), και στοχεύουν σε πλούσιο και αντανakλαστικό απολογισμό (Larkin, Thompson, 2011), ο ερευνητής οφείλει να ανταποκρίνεται με ευαισθησία στις διαφορετικές προσεγγίσεις που αφηγείται ο συμμετέχων αναφορικά με το θέμα και στον τρόπο που κατανοεί τον κόσμο (Qu, Dumay, 2011). Οφείλει, δηλαδή, να αντιμετωπίζει τους συμμετέχοντες ως «ερευνητικούς συνεργάτες» και να αποτελεί ένα είδος διαμεσολαβητή, που με την ευελιξία και την ευαισθησία που επιδεικνύει, δημιουργεί ένα πλαίσιο δημιουργικό και ευχάριστο για την εμβάθυνση στο ζήτημα και την ανάδειξη νοημάτων μέσω των αφηγήσεων (Ισαρη, Πουρκός, 2015). Γι' αυτό και στην παρούσα έρευνα, επελέγη η ημιδομημένη συνέντευξη ως ερευνητικό εργαλείο, που έδωσε τη δυνατότητα μιας διορατικής ανάλυσης των δεδομένων μέσα από την ανοιχτή συζήτηση με τους συμμετέχοντες και προσδιόρισε αρχικά τι έχει σημασία για τους συμμετέχοντες και έπειτα ανέδειξε τι σήμαιναν για αυτούς οι αφηγήσεις που καταγράφηκαν (Larkin, Thompson, 2011).

#### 4.5 ΠΡΟΣΒΑΣΗ

Για να εξασφαλιστεί η πρόσβαση στον επαγγελματικό χώρο των επαγγελματιών ψυχικής υγείας και να περατωθεί η ερευνητική διαδικασία, η

ερευνήτρια ακολούθησε την παρακάτω γραφειοκρατική διαδικασία. Έπειτα από επικοινωνία με την προϊσταμένη του τμήματος προσκόμισε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ένα σύντομο βιογραφικό σημείωμα μαζί με λεπτομερή περιγραφή του σκοπού τη έρευνας και του οδηγού συνέντευξης, αλλά και διαπιστεύσεις περί ανωνυμίας. Η διαδικασία αυτή ολοκληρώθηκε την 2/03/2024, οπότε και η ερευνήτρια έλαβε θετική απάντηση από 9 επαγγελματίες, που επιθυμούσαν να συμμετάσχουν. Η ερευνήτρια, που είχε θέσει ως περιορισμό την ελάχιστη εργασιακή εμπειρία, επέλεξε 6 από τους 9 ενδιαφερόμενους. Ύστερα από προσωπική τηλεφωνική αλλά και διαπροσωπική επικοινωνία της ερευνήτριας με κάθε μια συμμετέχουσα ξεχωριστά αναλύθηκαν ο σκοπός και οι στόχοι της ερευνητικής διαδικασίας και καθορίστηκαν έπειτα με ακρίβεια ο τόπος και ο χρόνος των συνεντεύξεων με τους συνεντευξιαζόμενους που είχαν συναινέσει και επιλεγεί να συμμετάσχουν στην διαδικασία των συνεντεύξεων. Πριν την διαδικασία των συνεντεύξεων η ερευνήτρια ατομικά προσκόμισε σε κάθε μια συμμετέχουσα το έντυπο συναίνεσης, όπως αυτό παρουσιάζεται στο Παράρτημα 1, στο οποίο δηλώνόταν ρητά η ανωνυμία των στοιχείων των συνεντευξιαζόμενων, το οποίο υπεγράφη από τις συμμετέχουσες, που έλαβαν γνώση πως διασφαλίζεται η εμπιστευτικότητα. Οι συνεντεύξεις ολοκληρώθηκαν την 23/3/2024.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί για την συλλογή των δεδομένων επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη. Έτσι, παρότι οι συνεντευξιαζόμενοι είχαν ανά χείρας τον οδηγό συνέντευξης, αυτό δεν αποτέλεσε πρόσκομμα στο να τροποποιηθούν τα ερωτήματα, να προστεθούν επεξηγήσεις, ώστε να αναδυθούν ποικίλες θεματικές αποχρώσεις. Δηλαδή, ο οδηγός δεν αποτέλεσε μια *a priori* δεσμευτική παράμετρο, αλλά αποτέλεσε την ερευνητική βάση μέσα από την οποία εκφράστηκαν εμπειρίες, στάσεις και σκέψεις επί του θέματος συνεπικουρούμενη από το οικείο και ευχάριστο κλίμα που προσπάθησε η ερευνήτρια να δημιουργήσει, ώστε να αναδείξει την ελεύθερη έκφραση των συνεντευξιαζόμενων. Αξίζει, τέλος, να αναφερθεί ότι πριν τη διαδικασία της συνέντευξης προηγήθηκε γνωριμία με τους συνεντευξιαζόμενους που συνηγόρησε θετικά στο κλίμα οικειότητας και του ευχάριστου διαλόγου.

#### **4.6 ΜΕΘΟΔΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ**

Η ερμηνευτική φαινομενολογική προσέγγιση που επιλέχθηκε για την περάτωση την έρευνας στοχεύει στην ανάδειξη λεπτομερών, εύλογων και διαφανών νοημάτων μέσα από τη διαδικασία της συλλογής των δεδομένων. Γι' αυτό αρχικά είναι

απαραίτητος ο εντοπισμός των μοτίβων, που ονομάζονται «θέματα», και η κατηγοριοποίηση τους σε οικογένειες με νοηματική συγγένεια. Στη συνέχεια είναι σημαντικό να υπάρξει και μια επεξηγηματική αφήγηση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν από πλευράς ερευνητή συνοδευμένη από παραδείγματα των αφηγήσεων των συμμετεχόντων. Δηλαδή, είναι μεγίστης σημασίας η ανάδειξη των θεμάτων που είναι σημαντικά για τους συνεντευξιαζόμενους, ώστε να μπορέσει ο ερευνητής να αντλήσει νόημα από τις αφηγήσεις τους. Άλλωστε, κατά τη διαδικασία της ανάλυσης ο ίδιος μπορεί να εντοπίσει μοτίβα που δεν ταιριάζουν με τα κυρίαρχα (Larkin, Thompson, 2011).

Έχοντας αυτή την βάση η ερευνήτρια σε πρώτη φάση απομαγνητοφώνησε το υλικό των συνεντεύξεων αντικαθιστώντας τα πραγματικά ονόματα των συμμετεχόντων με ψευδώνυμα και έπειτα μελέτησε με προσοχή το εκτυπωμένο πλέον υλικό πολλάκις προσπαθώντας να εντοπίσει κοινά νοηματικά μοτίβα στα λόγια των συμμετεχόντων. Προχωρώντας στη κατηγοριοποίηση και κωδικοποίηση των νοηματικών μοτίβων συνέταξε μια αφήγηση επεξηγηματική που τη συνόδεψε με αποσπάσματα των τοποθετήσεων των συνεντευξιαζόμενων.

Στο σημείο αυτό, θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθεί ότι στην ποιοτική έρευνα ο ερευνητής αποτελεί ο ίδιος σαν προσωπικότητα εμπόδιο για την αντικειμενικότητα, καθώς είναι ένα άτομο με προσωπικές στάσεις, αξίες και βιώματα (Ισαρη, Πουρκός, 2016). Έτσι, παρότι ο ερευνητής δρα καταλυτικά και πολλές φορές επιδραστικά στην συλλογή και την ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων, η ερευνήτρια επιδίωξε την αντικειμενική έρευνα και ανάλυση, καθώς αποπειράθηκε να αναδείξει την αυθεντική φωνή των συνεντευξιαζόμενων.

Στην αντικειμενική συλλογή των δεδομένων συνέβαλε και η άποψη των Taylor, Bogdan (οπ.αν. στο Cassel, Symon, 2004), οι οποίοι κάνουν λόγο για κοινωνική αλληλεπίδραση συνεντευκτών και συνεντευξιαζόμενων. Με άλλα λόγια, ο ερευνητής οφείλει να παρατηρεί τις εκφράσεις, τη στάση του σώματος και γενικά τη συμπεριφορά των συνεντευξιαζόμενων κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, ώστε να μπορεί να βγάλει συμπεράσματα για τη στάση ή και τα συναισθήματά τους. Έτσι, και η ερευνήτρια κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων παρατηρούσε και κατέγραφε «μηνύματα» προερχόμενα από τις εκφράσεις του προσώπου, των χεριών, τη στάση του σώματος και την αλλαγή του τόνου της φωνής των συμμετεχόντων, τις οποίες και

ενσωμάτωσε στην ανάλυσή της με την ιδέα ότι μπορούν να αναδείξουν περαιτέρω την ουσία των λεγομένων των συμμετεχόντων, όπως αυτή βιώθηκε από την ίδια.

#### 4.7 Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Σύμφωνα με τους Ίσαρη, Πουρκός (2015), υπάρχουν φωνές θετικιστικών επιστημόνων που κρατούν στάση απορριπτική απέναντι στην ποιοτική έρευνα με την ιδέα ότι αυτή δεν ικανοποιεί την αξιοπιστία και την εγκυρότητα. Ωστόσο, η φεμινιστική έρευνα που άρχισε να αναδύεται και έδωσε φωνή στους καταπιεσμένους σε συνδυασμό με την ανάδειξη της μετανεωτερικής έρευνας, βοήθησαν την εδραίωση της ποιοτικής έρευνας, με παράλληλο εστιασμένο ενδιαφέρον σε επιστημολογικά ζητήματα της ποιοτικής έρευνας.

Λαμβάνοντας τα παραπάνω υπόψιν η ερευνήτρια προσπάθησε να επιτύχει την περιγραφική εγκυρότητα, όπως αυτή περιγράφεται από τον Ιωσηφίδη (2003) και αφορά τα πρώτα ερευνητικά στάδια. Δηλαδή, αποπειράθηκε να μην εμπλέξει τις στάσεις και τις απόψεις της, εν γένει τη κοσμοθεωρία της στην ερευνητική διαδικασία. Παράλληλα, φρόντισε να διαμορφώσει με μεγάλη προσήλωση και σχολαστικότητα τον οδηγό συνέντευξης, ο οποίος στη συνέχεια ελέγχθηκε εκ νέου από τον επιβλέποντα καθηγητή. Τέλος, πριν την διαδικασία των συνεντεύξεων βεβαιώθηκε ότι όλοι οι συμμετέχοντες έλαβαν γνώση του έντυπου συναίνεσης και υπέγραψαν τη σχετική φόρμα, όπως αυτά παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1. Έτσι, διασφάλισε σε ένα βαθμό την εγκυρότητα και τήρησε και τον κώδικα ηθικής δεοντολογίας.

Επιπλέον, ακολουθώντας τις πρακτικές του Lather (1986) περί εγκυρότητας και αξιοπιστίας στην ποιοτική έρευνα φρόντισε να διατηρεί αναστοχαστικό ημερολόγιο καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας, όπου κατέγραφε τις εντυπώσεις της από την διαδικασία, πράγμα που συνηγόρησε θετικά στην κατηγοριοποίηση μετέπειτα των συγκεντρωμένων στοιχείων. Ακόμη, επιδίωξε τον τριγωνισμό, καθώς φρόντισε μέσα από τον οδηγό συνέντευξης να προβλέψει πιθανές εφαρμογές της εκπαίδευσης ενηλίκων στο ζήτημα της έμφυλης βίας, ώστε να αναδειχθούν περισσότερο αξιόπιστα αποτελέσματα μέσα από την διασταύρωση των στοιχείων. Τέλος, φρόντισε να γίνει έλεγχος των αποτελεσμάτων από τους ίδιους τους συνεντευξαζόμενους. Αναλυτικότερα, σε πρώτη φάση, ύστερα από την συνέντευξη συγκέντρωσε τα καίρια σημεία και ρώτησε τους συμμετέχοντες αν ήθελαν να αναδείξουν τις απόψεις, όπως εκείνη τις κατανόησε. Σε δεύτερη φάση, αφού απομαγνητοφώνησε τις συνεντεύξεις,

κοινοποίησε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τις αφηγήσεις στους συμμετέχοντες, για να διαπιστωθεί, αν πράγματι αυτές ήταν οι στάσεις που ήθελαν να αναδείξουν και αν συνεχίζουν να συμφωνούν με τις προηγούμενες απαντήσεις τους.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι για την παρούσα έρευνα έχει γίνει προσπάθεια να συμφωνεί με τα κριτήρια που οφείλει να τηρεί η ποιοτική έρευνα, όπως αυτά παρουσιάζονται από τον Yardley (2007). Με άλλα λόγια, η έρευνα αυτή παρουσιάζει δεδομένα και θεωρητικά και εμπειρικά, αφού παρουσιάστηκε και η θεωρητική προσέγγιση του ζητήματος, αλλά και η εμπειρική μέσω των αφηγήσεων των συμμετεχόντων στην έρευνα, που με τις αφηγήσεις τους φώτισαν το ζήτημα της έμφυλης βίας, παρουσίασαν το πώς αυτό βιώνεται από θύματα και από το κοινωνικό πλαίσιο και ενέταξαν την εκπαίδευση ενηλίκων στην ολιστική κατανόηση του (επίδειξη ευαισθησίας στο πλαίσιο). Εξάλλου, η αυστηρότητα που ακολουθήθηκε κατά τη διαδικασία συλλογής των δεδομένων, βοήθησε στην ανάδειξη μιας ολοκληρωμένης εικόνας του σύνθετου αυτού υπό διερεύνηση ζητήματος. Θα μπορούσε βεβαίως κανείς να πει πως η εμπλοκή και η δέσμευση ενός ερευνητή δεν μπορεί να αποδειχτεί, ωστόσο η αναλυτική παρουσίαση των ερευνητικών δεδομένων και η συνθετότητα τους στην παρούσα έρευνα φανερώνουν τον βαθμό δέσμευσης από πλευράς ερευνητή (δέσμευση και αυστηρότητα). Τέλος, η ερευνητική αυτή απόπειρα έχει, όπως οι περισσότερες έρευνες, στόχο πολιτικό. Έχει ήδη αναφερθεί, ότι η ενδυνάμωση της θέσης της γυναίκας και η επαναφορά του ζητήματος της έμφυλης βίας στο δημόσιο διάλογο, αποτελούν ζητήματα πρωτίστης σημασίας για την ερευνήτρια, επομένως, η ίδια ευελπιστεί ότι με την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας θα συνεισφέρει θετικά στην ανάδειξη αυτού του φλέγοντος ζητήματος (σημασία και αντίκτυπος της έρευνας).

#### **4.8 ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ**

Σύμφωνα με την Willing (2008) υπάρχουν δύο είδη αναστοχασμού, ο προσωπικός και ο επιστημολογικός αναστοχασμός. Ο πρώτος αντικατοπτρίζει το κατά πόσο οι προσωπικές στάσεις του ερευνητή, οι πεποιθήσεις και οι αξίες επηρέασαν και ανέπτυξαν την έρευνα, αλλά και το αν αυτή η ερευνητική διαδικασία μπόρεσε να μετασχηματίσει και να επηρεάσει τον ερευνητή ως άνθρωπο, ενώ ο επιστημολογικός αναζητά το ποια όρια τέθηκαν από πλευράς ερευνητή στην ανάδειξη νοημάτων και την κατανόηση του κόσμου μέσα από την εμπλοκή του ίδιου του ερευνητή και τον τρόπο που χειρίστηκε την ερευνητική διαδικασία σε όλα τα επίπεδα (Willing, 2008).

Αναφορικά με την παρούσα έρευνα, οι πεποιθήσεις της ερευνήτριας και ο ευρύτερος προβληματισμός της γύρω από το ζήτημα της έμφυλης βίας, αποτέλεσαν καταλυτικό παράγοντα για την ανάπτυξη της έρευνας αυτής, καθώς το ευρύτερο ενδιαφέρον της πυροδότησε την επιθυμία της να εστιάσει στο ζήτημα της βίας. Παράλληλα, το προσωπικό της ενδιαφέρον για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, που ήταν μέρος του μεταπτυχιακού προγράμματος που παρακολούθησε την οδήγησαν στο να εστιάσει στην Εκπαίδευση Ενηλίκων και να ερευνήσει τις προεκτάσεις της και της εφαρμογές της. Τέλος, το συγκεκριμένο πόνημα την επηρέασε και προσωπικά, καθώς αντιλήφθηκε εις βάθος αφενός την οξύτητα της έμφυλης βίας, όπως αυτή παρουσιάστηκε από τις αφηγήσεις των συνεντευξιζόμενων, και προβληματίστηκε γύρω από πιθανούς τρόπους συρρίκνωσής της, και αφετέρου κατανόησε την αξία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων και το πώς η εφαρμογή της μπορεί να δώσει λύση σε καίρια προβλήματα. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως η εμπλοκή της ως ερευνήτρια από τον τρόπο που διατυπώθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα, ως και την εξαγωγή των συμπερασμάτων μέσα από την ταξινόμηση και ερμηνεία των πληροφοριών, έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στην έρευνα και τα αποτελέσματά της, δηλαδή στην αποκτηθείσα γνώση.

## **5. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΑΥΤΩΝ**

### **5.1 ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ**

Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει η παρουσίαση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από τη διαδικασία των ημιδομημένων συνεντεύξεων, καθώς και μια προσπάθεια να ερμηνευτούν αυτά συζητώντας παράλληλα ζητήματα που αναδύθηκαν από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση. Μέσα από την μελέτη των αφηγήσεων ανέκυψαν πέντε διαφορετικά υπερθέματα με τα αντίστοιχα υποθέματά τους. Αναλυτικότερα, ως πρώτο υπερθέμα ορίζονται τα «Περιστατικά Έμφυλης Βίας», με αντίστοιχα υποθέματα τη συχνότητα των περιστατικών, τις αιτίες μη αναζήτησης βοήθειας και την ετοιμότητα του μηχανισμού. Δεύτερο υπερθέμα είναι «Η Έμφυλη βία ως κοινωνικό φαινόμενο» με υποθέματα τις μορφές έκφρασής της, τις συνέπειες σε ατομικό και τις συνέπειες σε κοινωνικό επίπεδο. Ένα ακόμα υπερθέμα που εντοπίζεται είναι «Τα εμπόδια της απρόσκοπτης αντιμετώπισης», με αντίστοιχα υποθέματα τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η συγκεκριμένη ομάδα ασθενών και τις διαφορές που παρουσιάζει συγκριτικά με άλλες. Επιπλέον, για το υπερθέμα «Μέθοδοι αντιμετώπισης» αναδύθηκε

το υπόθεμα των εργαλείων στήριξης των θυμάτων. Τέλος, «Ο ρόλος της Εκπαίδευσης Ενηλίκων» έχει ως υποθέματα την ετοιμότητα των επαγγελματιών ψυχικής υγείας, το ενδεχόμενο έλλειμμα γνώσης τους και την αποτελεσματικότητα της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην εργασιακή τους ετοιμότητα. Όλα τα παραπάνω παρουσιάζονται και σχηματικά στο Παράρτημα 4.

### 5.1.1 ΤΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ

Στα ερωτήματα σχετικά με τα περιστατικά έμφυλης βίας οι ερωτήσεις ήταν κατανοητές από όλους τους ερωτηθέντες και σκόπευε στο να διερευνηθεί κατά πόσο τα θύματα έμφυλης βίας αναζητούν ενεργά βοήθεια. Στο συγκεκριμένο υπερθέμα προέκυψαν τα εξής υποθέματα: η συχνότητα αντιμετώπισης τέτοιων περιστατικών, οι αιτίες μη αναζήτησης βοήθειας από πλευράς θύματος και η ετοιμότητα του μηχανισμού.

Αναφορικά με το υπόθεμα της συχνότητας περιστατικών έμφυλης βίας η πλειονότητα των ερωτηθέντων συμφωνούσε πως η συχνότητα των περιστατικών που αντιμετωπίζουν δεν ξεπερνά τα τέσσερα τον χρόνο. Ενδεικτική η απάντηση μιας ερωτηθείσας, η οποία υπογραμμίζει την σπανιότητα της αντιμετώπισης θυμάτων έμφυλης βίας, στοιχεία που συμφωνούν με τα στατιστικά δεδομένα που έχουν αντληθεί από την FRA στην βιβλιογραφική ανασκόπηση και κάνουν λόγω για μειωμένο ενδιαφέρον για αναζήτηση βοήθειας λόγω αισθημάτων θυματοποίησης (FRA, 2014).

*«[...]Περίπου ανά τρίμηνο. Βέβαια λεκτική βία σε ορισμένους χώρους παρατηρείται σε καθημερινή βάση.» (Στέφη)*

Μάλιστα, μόνο δύο ερωτηθείσες παρουσίασαν περισσότερο ενθαρρυντικά στοιχεία σχετικά με την συχνότητα αναφερόμενες σε δέκα και δεκαπέντε περιστατικά ανά έτος αντίστοιχα.

*«[...]Περίπου 10 ετησίως.» (Κατερίνα)*

*«[...]Τουλάχιστον 15 κάθε χρόνο.» (Νεφέλη)*

Όλες οι συμμετέχουσες στην έρευνα έδειξαν δυσaráρεσκια και απογοήτευση για το γεγονός πως πολύ λίγα θύματα ζητούν βοήθεια από επαγγελματίες. Φάνηκε να προβληματίζονται και να έχουν αναζητήσει μέσα από την γνώση τους επί του θέματος τους λόγους που οδηγούν τα θύματα στη σιωπή και την εσωτερίκευση του προβλήματος που βιώνουν. Έτσι, αναφορικά με το υπόθεμα των αιτιών μη αναζήτησης

βοήθειας οι συμμετέχουσες συμφωνούσαν πως τα θύματα ντρέπονται να ομολογήσουν την κατάσταση που βιώνουν, δηλαδή αποδέχονται το ρόλο του θύματος, βιώνουν κατάθλιψη και δεν εμπιστεύονται τις αρμόδιες αρχές. Εξάλλου, όπως έχει αναδειχθεί από τη βιβλιογραφία, ακόμα και οι ίδιοι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας έχουν αρνητικές στάσεις απέναντι στους ασθενείς τους, και μάλιστα υπογραμμίστηκε η σημασία της μετεκπαίδευσης για να αποφευχθεί ο στιγματισμός των θυμάτων (Bowland, et.al., 2010). Ενδεικτική είναι η απάντηση της Φανής που παράλληλα μέσα από την απάντηση της αναδύει και άλλη μία αιτία μη αναζήτησης βοήθειας, αυτή της έλλειψης ενημέρωσης των θυμάτων αναφορικά με τις δυνατότητες και τις επιλογές που τους παρέχονται να αναζητήσουν βοήθεια σε διάφορες υπηρεσίες.

*«[...]Είναι ο φόβος στη μέση (κουνά το κεφάλι με απογοήτευση). Τα θύματα φοβούνται να πουν το τι βιώνουν. Επίσης είναι και ανενημέρωτα. Δηλαδή δεν ξέρουν σε ποια υπηρεσία πρέπει να απευθυνθούν ακόμα κι αν έχουν αποφασίσει να λάβουν δράση.»*  
(Φανή)

Τα παραπάνω στοιχεία συμφωνούν με τα αποτελέσματα της Αναγνωστοπούλου (2019), που επεσήμανε ότι τα θύματα της βίας αναζητούσαν πρωτίστως βοήθεια σε συγγενικά πρόσωπα εξαιτίας της άγνοιας των δομών στις οποίες μπορούσαν να απευθυνθούν.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως οι συνεντευξιαζόμενες φάνηκε να αντιτίθενται ή να παραξενεύονται με την αντίδραση των θυμάτων που κλείνουν στον εαυτό τους, αφού νιώθουν ότι παρέχουν το κατάλληλο κλίμα για τη συνεργασία θύματος-επαγγελματία.

*«[...]Είναι γεγονός (συνοφρυώνεται σαν σε απογοήτευση)[...]δεν έρχονται εύκολα σε εμάς[...]Θα έπρεπε να ομολογούν. Παρέχουμε ασφάλεια..(απότομη παύση)»*  
(Μυρτώ)

*«[...] όχι πολύ συχνά (γνέφει αρνητικά δυσαρεστημένη). [...] Υπάρχει καλή θέληση με βεβαιότητα και οι επαγγελματίες κάνουν πραγματικά ότι μπορούν.[...]»*  
(Φανή)

Στην ίδια κατεύθυνση απάντησε και η Στέφη, η οποία ανέδειξε και την ευθύνη των επαγγελματιών στο σύνολό τους να έχουν οι ίδιοι γνώση των δομών και των υπηρεσιών και να κατευθύνουν κατάλληλα τα θύματα, ώστε να αναζητήσουν βοήθεια,



ευθύνη που ανέδειξαν και οι Ashcroft et. al. (2018), οι οποίοι υπογράμμιζαν την έλλειψη κατανόησης του κοινωνικού ρόλου των επαγγελματιών του πεδίου, η οποία οδηγούσε τους επαγγελματίες να μην προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο μέγιστο.

*«[...]Ναι. Θεωρώ πολύ σημαντική την διασύνδεση των υπηρεσιών και θα ήθελα να το δηλώσω. Η διαχείριση θυμάτων έμφυλης βίας είναι ένα πολύ ευαίσθητο θέμα και πρέπει να γίνεται από επαγγελματίες κατάλληλα εκπαιδευμένους, που εργάζονται σε δομές, οι οποίες πρέπει να εξασφαλίζουν την ασφάλεια των θυμάτων και την κάλυψη των διαπροσωπικών τους αναγκών. Οι λοιποί επαγγελματίες πρέπει να γνωρίζουν τις υπηρεσίες αυτές και να παραπέμπουν τα θύματα σε αυτές έγκυρα και έγκαιρα.» (Στέφη)*

Τέλος, η ετοιμότητα του κρατικού μηχανισμού ήταν ένα τελευταίο υπόθεμα που αναδείχθηκε μέσα από τη συζήτηση. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση μίας συνεντευξιαζόμενης που χαρακτηρίζει τον κρατικό μηχανισμό δύσκαμπτο και δυσλειτουργικό καθιστώντας τον παράγοντα αποθάρρυνσης για τα θύματα να μιλήσουν, στοιχεία που είναι κοινά με εκείνα που ανέδειξε η Αναγνωστοπούλου (2019), η οποία αναφέρθηκε σε διεκπεραιωτική αντιμετώπιση των θυμάτων από πλευράς ειδικών, η οποία δεν εστίαζε στις ατομικές ανάγκες των θυμάτων και ήταν ο λόγος που εκείνα πολλές φορές παρέμεναν στην κακοποιητική σχέση.

*« [...] οι αρμόδιες υπηρεσίες, παρά τις καλές προθέσεις, δεν έχουν πάντα τη δυναμική να στηρίζουν το θύμα. Ίσως, να είναι και αυτός ένας λόγος που τα θύματα δε μιλούν. Νιώθουν απροστάτευτα.[...]Ας πούμε ότι όλος ο μηχανισμός είναι κάπως δυσκίνητος και ακολουθούνται κατά γράμμα κάποιες διαδικασίες, αντί να κοιτάζουμε το θύμα σε ανθρώπινο επίπεδο.» (Μυρτώ)*

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι οι συνεντευξιαζόμενες άσκησαν κριτική στο κρατικό μηχανισμό και τον θεώρησαν συνυπεύθυνο της υφιστάμενης κατάστασης δείχνοντας απογοήτευση και αμηχανία απέναντι στο γεγονός ότι ένα τόσο λεπτό ζήτημα αντιμετωπίζεται γραφειοκρατικά και όχι σε ανθρώπινο επίπεδο. Φάνηκε, δηλαδή, να είναι αμήχανες απέναντι στο γεγονός ότι παραγνωρίζεται η ανθρώπινη πλευρά και γίνεται εστίαση στην ιατρική πλευρά του ζητήματος περισσότερο, όπως έδειξαν και οι Panayiotopoulos, et.al. (2013).

### 5.2.2 Η ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Το ερωτήματα που σχετίζονταν με το κατά πόσο η έμφυλη βία είναι ένα ζήτημα κοινωνικό φάνηκε να μην δυσκολεύει τους συνεντευξιαζόμενους, καθώς όλοι με τις αφηγήσεις τους διαμόρφωσαν μια κοινή παραδοχή· χαρακτήρισαν την έμφυλη βία ως κοινωνικό ζήτημα με ταυτόχρονες ατομικές προεκτάσεις. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση της Κατερίνας που κάνει λόγο για κοινωνική απόσυρση, ψυχικές διαταραχές και κοινωνική αποσάθρωση, ζητήματα που ανέδειξαν και οι Wahl, Aroesty-Cohen (2010), αφού συμπέραναν ότι τα θύματα δύσκολα γίνονται αποδεκτά από τον κοινωνικό ιστό.

*«[...] Είναι ένα ζήτημα με πολλές προεκτάσεις σε όλα τα επίπεδα. Και τα θύματα αντιμετωπίζουν κατάθλιψη, κοινωνική απόσυρση και ανασφάλεια. Απασχολεί ολόκληρη την κοινωνία. Πέρα από το άτομο δημιουργεί προβλήματα και στον κοινωνικό ιστό. Τα άτομα- θύματα είναι απομονωμένα, δεν εντοπίζονται εύκολα, ενώ οι δράστες δεν καταδίδονται πράγμα που καταστρέφει την κοινωνική συνοχή.» (Κατερίνα)*

Στην ίδια κατεύθυνση αποκρίθηκε και η Στέφη:

*«[...] Μόλις είπα ότι πλήττει ιδιαίτερα το άτομο. Δηλαδή υφίσταται σωματικές βλάβες, όμως το σημαντικότερο είναι τα ψυχολογικά προβλήματα που έπονται, τα οποία τον οδηγούν στην κοινωνική απομόνωση. Επηρεάζει και την κοινωνία. Τα άτομα απομονώνονται, αποξενώνονται από το περιβάλλον, έχοντας το αίσθημα της ντροπής και ίσως και της ευθύνης καμιά φορά για ό,τι τους συμβαίνει.» (Στέφη)*

Στις αφηγήσεις των παραπάνω συμμετεχουσών αξίζει να προσθέσουμε και την απάντηση της Φανής μέσα από την οποία φαίνονται οι συνέπειες της έμφυλης βίας σε ατομικό επίπεδο, που αποτελεί το δεύτερο υπόθεμα.

*«[...] Ασκήει δηλαδή βία στην ψυχή του θύματος. Ένα είδος βίας το οποίο το θύμα τη στιγμή που συμβαίνει δεν το καταλαβαίνει και το δικαιολογεί. [...]: Η έμφυλη βία σε ατομικό επίπεδο επηρεάζει την υγεία του ατόμου ψυχοσωματικά. Κατ' επέκταση αυτό επηρεάζει και το περιβάλλον, δηλαδή η βία αυτή επεκτείνεται και σε κοινωνικό επίπεδο. Η κοινωνία διαρρηγνύεται.» (Φανή)*

Οι απόψεις των συμμετεχουσών δείχνουν βάσει των παραπάνω στοιχείων ότι γνωρίζουν τις ατομικές και κοινωνικές προεκτάσεις της έμφυλης βίας, όμως δεν υπήρξε αναφορά σε στρατηγικές ή μεθόδους ενσωμάτωσης στο κοινωνικό σύνολο, ζήτημα που

αναδεικνύει την έλλειψη γνώσης σε σχέση με τέτοιες στρατηγικές ή την αντιμετώπιση των περιστατικών αυστηρά σε επαγγελματικό επίπεδο και την άγνοια του κοινωνικού τους ρόλου ή και την έλλειψη ουσιαστικής ευαισθητοποίησης τους

Τέλος, ως τρίτο υπόθεμα θεωρούνται οι μορφές εκφράσεις της έμφυλης βίας, όπως περιεγράφηκαν από τις ερωτηθείσες. Από τις αφηγήσεις παρατηρήθηκε ότι μορφές έκφρασης της έμφυλης βίας οι συμμετέχουσες θεωρούσαν εκτός από την σωματική, τη λεκτική και τη σεξουαλική βία και άλλες ασυνείδητες εκφράσεις, όπως η άσκηση οικονομικής πίεσης, ενώ μόνο η Νεφέλη ανέφερε χαρακτηριστικά ότι η έμφυλη βία μπορεί να εκφραστεί και από την γυναίκα στον άνδρα, καθώς βασίζεται σε κάθε μορφή βίας που βασίζεται στο φύλο.

*«[...] Η βία δεν είναι μόνο η σωματική και λεκτική κακοποίηση, η σεξουαλική βία. Ένας θύτης μπορεί με τη συμπεριφορά του να καταπιέζει το θύμα.» (Φανή)*

*«[...] Ότι δεν την καταλαβαίνουν, όταν την υφίστανται. Για παράδειγμα η άσκηση οικονομικής εξουσίας είναι μορφή βίας.» (Μυρτώ)*

*«[...] Σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να παραγνωρίσουμε και το γεγονός ότι έμφυλη βία μπορεί να βιώσει και ένας άνδρας. Γενικά είναι η βία η βασισμένη στο φύλο.» (Νεφέλη)*

### **5.2.3. ΕΜΠΟΔΙΑ ΑΠΡΟΣΚΟΠΤΗΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ**

Για το υπερθέμα των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες του πεδίου όσον αφορά την διαχείριση των περιστατικών των θυμάτων έμφυλης βίας, διακρίθηκαν μέσω των αφηγήσεων τα υποθέματα των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της συγκεκριμένης ομάδας περιστατικών και των διαφορών που παρουσιάζουν συγκριτικά με άλλες ομάδες ασθενών.

Αναφορικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ομάδας αυτής των ασθενών οι συμμετέχουσες ανέφεραν στο σύνολό τους πως τα θύματα έμφυλης βίας παρουσιάζουν ψυχικές διαταραχές, βιώνουν μια στρεσογόνο κατάσταση, η οποία τα οδηγεί στην απομόνωση, την αποδοχή της θυματοποίησης και κατ' επέκταση στην έλλειψη εμπιστοσύνης στο πρόσωπο των επαγγελματιών ψυχικής υγείας, στοιχεία που συμφωνούν με όσα ανέδειξε η Αναγνωστοπούλου (2019) στην έρευνά της σχετικά με τα αισθήματα φόβου, την αποδοχή της θυματοποίησης και την παραμονή των θυμάτων

στις κακοποιητικές σχέσεις. Χαρακτηριστικές οι αφηγήσεις της Μαρίνας και της Στέφης.

*«[...] Άλλοι ασθενείς που έχω παρακολουθήσει βιώνουν κυρίως άγχος. Συνήθως έχουν κατανόηση του ζητήματος τους και αναζητούν λύση. Τα θύματα βίας φοβούνται, αυτός ο φόβος τα φιμώνει.» (Μαρίνα)*

*«[...] Δυσπιστούν τα άτομα αυτά, αγωνιούν για το μέλλον τους. Γι' αυτό και δεν εμπιστεύονται τους λειτουργούς. Είπαμε και νωρίτερα, φοβούνται, απομονώνονται.» (Στέφη)*

Παράλληλα, η Κατερίνα αναδεικνύει μια διαφορετική οπτική, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι τα θύματα λόγω της ψυχικής αδυναμίας τους δεν αναζητούν βοήθεια, αναζήτηση η οποία γίνεται κάποιες φορές από συγγενικά πρόσωπα. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί η αξία της οικογένειας, όπως αυτή διαμορφώνεται στην Ελλάδα, αξία για την οποία κάνει λόγο και η Αναγνωστοπούλου (2019), η οποία παρατηρεί ότι τα θύματα αναζητούν σε πρώτη φάση βοήθεια από το οικογενειακό περιβάλλον δεδομένης της ανασφάλειας και του φόβου που βιώνουν να αναζητήσουν μόνα τους βοήθεια από τους ειδικούς. Μάλιστα, μέσα από την αφήγηση της Κατερίνας μπορεί κανείς να διακρίνει την αναπαραγωγή στερεοτυπικών αντιλήψεων που σχετίζουν το εισόδημα και την κοινωνική θέση με την έμφυλη βία.

*«[...] Τα άτομα αυτά προέρχονται από χαμηλό κοινωνικό οικονομικό επίπεδο. Είναι άτομα ιδιαίτερα ανασφαλή. Επίσης δεν ζουν συνήθως σε σταθερό οικογενειακό περιβάλλον, ώστε να βρουν τρόπο να αναζητήσουν βοήθεια. Είναι πολύ συχνό το φαινόμενο την βοήθεια να την αναζητά ο οικογενειακός περίγυρος και όχι το ίδιο το θύμα. Όμως στην περίπτωση τους, εφόσον ο περίγυρος απέχει είναι εντελώς αδύναμα, για να καταγγέλλουν.» (Κατερίνα)*

Σχετικά με τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες του πεδίου, μέσα από τις αφηγήσεις των συμμετεχουσών φάνηκε πως τα θύματα φοβούνται τον κοινωνικό στιγματισμό, καθώς και τις συνέπειες που θα έχει η ομολογία στη καθημερινότητά τους. Αυτό συνεπάγεται πως δεν είναι ανοικτά στην στήριξη που παρέχουν οι επαγγελματίες και τους αντιμετωπίζουν με δυσπιστία αποκρύπτοντας από αυτούς σημαντικές πληροφορίες. Κατ' επέκταση οι επαγγελματίες δυσκολεύονται να οδηγήσουν τα θύματα σε ομολογία. Παρατίθενται αφηγήσεις της Μαρίνας και της Κατερίνας που αναδεικνύουν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες.

*«[...] Το σημαντικότερο εμπόδιο που αντιμετωπίζω όμως είναι ότι τα θύματα φοβούνται και γι' αυτό δυσκολεύονται να ανταπεξέλθουν στην καθημερινότητά τους. Φοβούνται ότι θα διαταράξουν τις ισορροπίες στη ζωή τους, εάν ομολογήσουν. Αυτό δυσκολεύει κι εμένα επαγγελματικά στο να το οδηγήσω στην ομολογία.» (Μαρίνα)*

*«[...] Δεν ανοίγονται στην ψυχοθεραπεία. Φοβούνται τις συνέπειες της καταγγελίας.» (Κατερίνα)*

Ο φόβος και η ανασφάλεια κατά τη διαδικασία της προσέγγισης φαίνεται βέβαια να μην θεωρούνται από τους επαγγελματίες αποκλειστικοί παράγοντες εσωτερίκευσης των βιωμάτων από πλευράς θυμάτων. Οι συμμετέχουσες με τις απαντήσεις τους έδειξαν ότι θεωρούν συνυπεύθυνους και τους εαυτούς τους, αφού δεν έχουν σφαιρική ενημέρωση, για να είναι αποτελεσματικές.

*«[...] δεν ανοίγονται εύκολα. Αλλά και εμείς δεν είμαστε ενημερωμένοι. Θέλει γενική αποδοχή το πράγμα. [...]» (Μυρτώ)*

#### **5.2.4 ΚΑΤΑΛΛΗΛΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ**

Η συζήτηση με τις συμμετέχουσες στην ερευνητική διαδικασία ανέδειξε ένα ακόμη υπερθέμα αυτό των μεθόδων αντιμετώπισης των θυμάτων με υπόθεμα τα εργαλεία και τις δεξιότητες που χρειάζονται οι επαγγελματίες του πεδίου, για να αντιμετωπίσουν ορθά αυτά τα περιστατικά.

Όλες οι αφηγήσεις έχουν ένα σημείο σύγκλισης σχετικά με το θέμα αυτό. Μιλούν για την ανάγκη ψυχοθεραπείας και ψυχολογικής στήριξης μέσα σε κλίμα οικειότητας, ενσυναίσθησης και αποδοχής, ώστε τα θύματα να νιώσουν ασφάλεια. Η ενθάρρυνση, δηλαδή, αλλά και η αντιμετώπιση των ασθενών με σεβασμό και ταπεινότητα, αποτελούν σημαντικές δεξιότητες των ψυχοθεραπευτών, όπως έχει ήδη αναδειχθεί από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση (Rabavilas, et. al. ,1979 και Elliot et. al., 2018). Χαρακτηριστικές οι αφηγήσεις των συμμετεχουσών παρακάτω, που αναδεικνύουν το συγκεκριμένο θέμα και επιβεβαιώνουν την υπάρχουσα βιβλιογραφία.

*«[...] Για να ομολογήσουν τα θύματα πρέπει να αισθανθούν ασφάλεια. Πρέπει να δημιουργήσουμε ένα κατάλληλο περιβάλλον και να βασιστούμε στην ειλικρίνεια και την αποδοχή. Επίσης, είναι πολύ σημαντικό να έχουμε καλή συνεργασία με την αστυνομία.» (Νεφέλη)*

*«[...] Χρειάζεται να τους αντιμετωπίσεις με αγάπη και κατανόηση. Η εμπιστοσύνη είναι σημαντικό ζήτημα, όσο και η γνώση του ότι μπορούν να πάρουν βοήθεια.[...] Η ψυχοθεραπεία, για να μπουν στο ρόλο του ενήλικα. Χρειάζονται, δηλαδή, να φτιάξουν ένα υποστηρικτικό πλαίσιο.» (Φανή)*

Η Μυρτώ, η Κατερίνα και η Νεφέλη ανέδειξαν παράλληλα και τη σημασία της μη άσκησης πίεσης στα θύματα, πράγμα, που όπως αναφέρουν, μπορεί να έχει το αντίθετο από το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, που είναι η ομολογία.

*«[...] Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να πιέσουμε για ομολογία. Πρέπει να έρθει μόνο του μέσα από την δουλειά που κάνουμε και που κάνουν με τον εαυτό τους.» (Μυρτώ)*

*«[...] Δεν πιέζω για καταγγελία. Όλο αυτό πρέπει να έρθει αυθόρμητα με την πάροδο των συνεδριών. Σε διαφορετική περίπτωση θα έχουμε το αντίθετο αποτέλεσμα.» (Κατερίνα)*

*«[...] Το σημαντικό είναι να μιλάς ειλικρινά με το άτομο που έχεις απέναντί σου. Δεν πρέπει να του ασκήσεις κριτική, ούτε να το πιέσεις. Η πίεση για ομολογία έχει πάντα την αντίθετη κατάληξη.» (Νεφέλη)*

Από τα λεγόμενα των συμμετεχουσών παρατηρεί κανείς πως έχουν απέναντι στο θύμα υποστηρικτική και θετική στάση, καθώς γίνεται λόγος για δεξιότητες, όπως η ενσυναίσθηση και η οικειότητα, ενώ λιγότερο φαίνεται να χρησιμοποιήσαν τον όρο «ψυχοθεραπεία» στο σημείο αυτό, δείχνοντας ότι κατανοούν πως δεν υπάρχει μόνο η αντιμετώπιση σε αυστηρά επαγγελματικά πλαίσια, αλλά και η ανθρωπιστική πλευρά του ζητήματος.

### **5.2.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

Οι αφηγήσεις των συμμετεχόντων ανέδειξαν τη σημασία της Εκπαίδευσης Ενηλίκων και τον θετικό αντίκτυπο που μπορεί να έχει αναφορικά με την διαχείριση των περιστατικών έμφυλης βίας. Οι επαγγελματίες του πεδίου που μοιράστηκαν τις εμπειρίες τους και τις απόψεις τους ήταν όλοι ανοικτοί στην μετεκπαίδευση και την επικαιροποίηση των γνώσεων τους. Μία συνεντευξιαζόμενη μάλιστα έχει ήδη παρακολουθήσει στο παρελθόν εκπαιδευτικά σεμινάρια που συνεισέφεραν θετικά σε επαγγελματικό επίπεδο.

«[...] Προσωπικά μιλώντας έχω παρακολουθήσει κάποια σεμινάρια, κυρίως την περίοδο του κορονοϊού, όταν έγιναν ορισμένα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικά σεμινάρια. Μπορώ να πω, ότι με βοήθησαν αρκετά, αλλά άποψή μου πάντα είναι ότι η συνεχής εκπαίδευση και ενημέρωση οφείλουν να είναι στα πλάνα όλων των επαγγελματιών.» (Στέφη)

Πάντως όλες συμφώνησαν στο γεγονός ότι χρειάζεται να επιμορφωθούν και ανέφεραν τη θετική επίδραση που θα μπορούσε να έχει η Εκπαίδευση Ενηλίκων στην επαγγελματική τους πορεία.

«[...]Με βεβαιότητα σας το λέω, ότι όλοι χρειαζόμαστε σεμινάρια και μετεκπαίδευση. Χρειάζεται να μάθουμε νέες τεχνικές, να βρούμε νέα εργαλεία. »(Φανή)

«[...]Δε λένε όσο ζεις μαθαίνεις; Χρειαζόμαστε συνεχή εκπαίδευση και ενημέρωση. Είναι ζωντανός οργανισμός (εννοεί η γνώση), αλλάζει, επεκτείνεται. Δε μπορείς να μείνεις για πάντα σε αυτά που έμαθες στο Πανεπιστήμιο.» (Μυρτώ)

Κάποιες αναφέρθηκαν στο γεγονός πως παρά τις πανεπιστημιακές τους σπουδές αδυνατούν να στηρίξουν τα θύματα έμφυλης βίας, καθώς είναι μια δύσκολη ομάδα ασθενών, που δεν εμπιστεύεται εύκολα τους επαγγελματίες λόγω του φόβου και της θυματοποίησης. Έτσι, θεώρησαν ότι η Εκπαίδευση Ενηλίκων θα μπορούσε να τις βοηθήσει να δουλέψουν τεχνικές και εργαλεία διαλόγου και ανίχνευσης.

«[...] Δε μπορείς να μείνεις για πάντα σε αυτά που έμαθες στο Πανεπιστήμιο. Πρέπει να βρούμε ευμενέστερους τρόπους διαχείρισης των περιστατικών. Είναι μια δύσκολη κατηγορία ασθενών. Δεν είναι εύκολο να ξεκλειδώσουν.[...]Τον χειρισμό και την προσέγγιση σε άτομα που βιώνουν την εσωτερική απομόνωση και το πώς να τα προσεγγίσω. Ίσως τεχνικές διαλόγου; » (Μυρτώ)

«[...]ακολουθώ το μότο «όσο ζεις μαθαίνεις» [...]Θα ήθελα να γίνω καλύτερη στην ενεργητική ακρόαση. Να έχω ακόμα μεγαλύτερη άνεση να ανοίγω ειλικρινή διάλογο με το συνομιλητή.» (Κατερίνα)

«[...] Κυρίως την ανίχνευση. Είναι δύσκολο να ανιχνεύσεις, αν πρόκειται για θύμα. Ο φόβος κάνει τα θύματα να κρύβουν πολύ καλά αυτά που αισθάνονται. Σε δεύτερη φάση θα ήθελα να κατακτήσω δεξιότητες επικοινωνιακές.» (Μαρίνα)

Επιπλέον, αναφέρθηκε από τις συμμετέχουσες και η παράμετρος του θύτη. Δηλαδή, έδειξαν ενδιαφέρον να μάθουν τα κίνητρά τους και το θεώρησαν σημαντικό για την διαχείριση των θυμάτων αφενός και αφετέρου για την ευαισθητοποίηση για την έμφυλη βία σε προσωπικό επίπεδο. Ενδιαφέρον για τους θύτες εντοπίζεται και στην ανασκόπηση της βιβλιογραφίας στα αποτελέσματα της έρευνας των Autiero et. al. (2020), με τη διαφορά ότι στην περίπτωση εκείνη οι ψυχοθεραπευτές έδειξαν ενδιαφέρον να παράσχουν βοήθεια και στους θύτες και να τους οδηγήσουν στην αλλαγή, όχι μόνο να βοηθήσουν τα θύματα μέσω της γνώσης των κινήτρων των θυτών. Στην παρούσα ερευνητική διαδικασία, ωστόσο, γίνεται από τις συμμετέχουσες αναφορά στον θύτη μόνο στην περίπτωση της ευαισθητοποίησης τους σχετικά με το θύμα. Είναι, λοιπόν, ιδιαίτερα ενδιαφέρον το γεγονός ότι στο σημείο αυτό παραγνωρίζουν τον επαγγελματικό τους ρόλο, που σημαίνει πως οφείλουν να δείξουν ενδιαφέρον για πιθανή ψυχολογική στήριξη των θυτών εξαιτίας ψυχικών νόσων που ίσως αποτέλεσαν το κίνητρό του και χρήζουν αντιμετώπισης, και συμπαρατάσσονται ανοιχτά με το θύμα.

*«[...] Όμως μέσα από την εκπαίδευση ενηλίκων θα ήθελα να δω και τον ρόλο του θύτη.[...] Να αυξήσει την ευαισθητοποίησή μου, ναι.» (Φανή)*

Τέλος, καμία από τις συμμετέχουσες δεν θεώρησε την Εκπαίδευση Ενηλίκων κινητήριο δύναμη για γενικευμένη αλλαγή στάσης και άποψης περί έμφυλης βίας. Όλες οι ερωτηθείσες συμφωνούσαν πως η κοσμοθεωρία τους είναι παγιωμένη και πως δεν πρόκειται να αλλάξουν στάση απέναντι στην έμφυλη βία, άποψη που είναι αντικρουόμενη με τον ορισμό των Myers et.al.(2014), όπως αυτός αναφέρθηκε στη βιβλιογραφική ανασκόπηση και κάνει λόγο για αλλαγή στάσεων και συμπεριφορών των εκπαιδευομένων της Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

*«[...] Σε καμία περίπτωση (σηκώνει τα φρύδια έντονα δείχνοντας σιγουριά). Έχω μία προκαθορισμένη αντίληψη γύρω από αυτό το θέμα. Ίσως να με ευαισθητοποιήσει λίγο παραπάνω.» (Νεφέλη)*

*«[...] Να αλλάξει την εκτίμησή μου, όχι. Να αυξήσει την ευαισθητοποίησή μου, ναι.» (Μαρίνα).*

*«[...] Έχω ένα προκαθορισμένο τρόπο σκέψης, έχω διαβάσει αρκετά για την βία, μόνο θετική επίδραση στην επαγγελματική μου πορεία θα μπορούσε να έχει.[...]» (Κατερίνα)*



Τελικά, τα παραπάνω στοιχεία καθιστούν φανερή την εκπεφρασμένη δια στόματος επαγγελματιών αναγκαιότητα συνεχούς επιμόρφωσης αλλά και την άγνοια τους περί των δυνατοτήτων αλλαγής ευρύτερων στάσεων και απόψεων που παρέχει η Εκπαίδευση Ενηλίκων. Με άλλα λόγια κρατούν απέναντι στην Εκπαίδευση Ενηλίκων μια μάλλον θετική στάση, αλλά αμφιβάλλουν για τη δυναμική της να μεταβάλει και να διευρύνει στάσεις και συμπεριφορές.

### 6.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία έγινε απόπειρα διερεύνησης των στάσεων και απόψεων των επαγγελματιών ψυχικής υγείας αναφορικά με την έμφυλη βία, αλλά και την ανάγκη διεύρυνσης του γνωστικού τους πεδίου σχετικά με ζητήματα διαχείρισης θυμάτων. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσα από ημιδομημένες συνεντεύξεις, που έδιναν τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να εκφραστούν ελεύθερα, ώστε μέσα από τις αφηγήσεις τους να αναδειχθούν ποικίλα ζητήματα επί του θέματος. Παράλληλα, η ερευνήτρια μπόρεσε να κινηθεί ελεύθερα, να τροποποιήσει, να αλλάξει ή να δώσει διευκρινίσεις, όπου χρειαζόταν, ώστε να εξυπηρετείται ο σκοπός. Βέβαια, φάνηκε εκ του αποτελέσματος ότι οι ερωτήσεις, το λεξιλόγιο αλλά και οι όροι που χρησιμοποιήθηκαν από την ερευνήτρια (Εκπαίδευση ενηλίκων, έμφυλη βία θυματοποίηση) ήταν απολύτως κατανοητοί από τους συμμετέχοντες δεδομένης και της επαγγελματικής τους ταυτότητας, επομένως δεν τέθηκαν εμπόδια σε επίπεδο επικοινωνίας ή κατανόησης.

Το υλικό που συγκεντρώθηκε από την διαδικασία ήταν ποικίλο, δεδομένου ότι καταγράφηκαν και ταξινομήθηκαν πληροφορίες από 6 συνεντεύξεις. Στη συνέχεια, η ερευνήτρια εντόπισε και κατέγραψε πέντε υπερθέματα με τα αντίστοιχα υποθέματα αυτών, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη ενότητα και αποπειράθηκε να βγάλει συμπεράσματα και να κάνει ορισμένες διαπιστώσεις.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι δεδομένης της φαινομενολογικής προσέγγισης μέσω της οποίας προσεγγίστηκε η ερευνητική διαδικασία, ο υποκειμενισμός παίζει κάποιον ρόλο. Αν και σε άλλες περιπτώσεις οι ερευνητές συγκεντρώνουν ποσοτικά δεδομένα, για να εξάγουν καθολικά και γενικά αποτελέσματα, στην περίπτωση μιας ποιοτικής έρευνας -όπως η ανά χείρας διπλωματική εργασία- ζητούν να αντιληφθούν τη μοναδικότητα, τα βιώματα, επομένως η υποκειμενικότητα είναι ένα στοιχείο που δεν μπορεί να παραβλεφθεί (Ισαρη,

Πουρκός, 2016). Με άλλα λόγια, όπως αναφέρει και ο Clarke (2009), οι συνεντεύξεις της ερμηνευτικής φαινομενολογικής προσέγγισης καθοδηγούνται από τον συμμετέχοντα αλλά και από τον ερευνητή, ο οποίος είναι ταυτόχρονα ενσυναισθητικός και προσπαθεί να εγείρει προβληματισμούς. Γίνεται επομένως αντιληπτό, ότι η όλη διαδικασία, όπως η επιλογή των ερωτημάτων, η χρήση του λεξιλογίου, η ταξινόμηση σε ενότητες και η διατύπωση, ενέχουν την υποκειμενική κρίση της ερευνήτριας, η οποία έπαιξε καθοριστικό ρόλο και στην ερμηνεία και την εξαγωγή συμπερασμάτων, πράγμα που δεν δύναται να παραβλεφθεί.

Παρακάτω, θα γίνει απόπειρα παρουσίασης των συμπερασμάτων από τις αφηγήσεις των συμμετεχόντων, όπως αυτά ερμηνεύτηκαν μέσα από την ανίχνευση κοινών σημείων και συγκλινουσών απόψεων.

Αρχικά, κοινό σημείο στις αφηγήσεις των συνεντευξιαζόμενων αποτέλεσε η χαμηλή συχνότητα αναζήτησης βοήθειας από μέρους των θυμάτων. Οι συμμετέχουσες στη διαδικασία ανέδειξαν τις αιτίες που δυσχεραίνουν τα θύματα να ζητήσουν βοήθεια. Έγινε αναφορά πρωταρχικά στο φόβο που βιώνουν τα θύματα και τα ψυχικά τραύματα που κουβαλούν που αποτελούν κώλυμα στο να αναζητήσουν ενεργά τη συνδρομή κάποιου επαγγελματία. Σε δεύτερο επίπεδο φάνηκε ότι τα θύματα έχουν άγνοια των δομών και των υπηρεσιών στις οποίες μπορούν να απευθυνθούν. Η έλλειψη ενημέρωσης μάλιστα σε συνδυασμό με την ανετοιμότητα του ίδιου του συστήματος οδηγεί τα θύματα της έμφυλης βίας να κλείνονται στον εαυτό τους και να υπομένουν τη βιαιότητα. Τέλος, ως παράγοντες που παίζουν καθοριστικό ρόλο που τα θύματα δεν προχωρούν στην ομολογία τέθηκαν αφενός η ακατάλληλη εκπαίδευση άλλων επαγγελματιών που συναναστρέφονται τα θύματα και αδυνατούν να τους παράσχουν κατευθύνσεις για το πώς να αναζητήσουν λύση και αφετέρου η ελλιπής διασύνδεση του συνόλου των υπηρεσιών που χειρίζονται τα περιστατικά.

Επιπλέον, σχετικά με το δεύτερο θέμα που αναδύθηκε οι συνεντευξιαζόμενες ανέδειξαν τη σημασία της επαναφοράς της έμφυλης βίας στο δημόσιο διάλογο. Οι απόψεις τους φάνηκε να συγκλίνουν στο γεγονός ότι η βία που βασίζεται στο φύλου απασχολεί το σύνολο του κοινωνικού ιστού και είναι ένα ζήτημα φλέγον. Ακόμα, συμφωνούσαν ότι οι συνέπειες της έμφυλης βίας εμφανίζονται όχι μόνο σε ατομικό επίπεδο με τη μορφή άγχους, ψυχικών διαταραχών, θυματοποίησης, φόβου, στιγματισμού και έλλειψης εμπιστοσύνης, αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο, αφού

θεώρησαν ότι διαρρηγνύει τον κοινωνικό ιστό και αποσαθρώνει την κοινωνία οδηγώντας τα άτομα σε αποστασιοποίηση και αλλοτρίωση.

Σχετικά με τις ιδιαιτερότητες της ομάδας αυτής των ασθενών κατέληξαν σε μια κοινή εκτίμηση πως δυσκολεύονται σαν επαγγελματίες να ανταπεξέλθουν στην διαχείρισή τους εξαιτίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους να μην ανοίγονται, να μην είναι δεκτικοί στην ψυχοθεραπεία και να λένε ψέματα ή να αποκρύπτουν σημαντικές πληροφορίες που είναι σημαντικές στους επαγγελματίες του πεδίου, μια και φοβούνται τον στιγματισμό ή και την διατάραξη των λεπτών ισορροπιών που έχουν θέσει στη ζωή τους για να επιβιώσουν της κακοποίησης και της βιαιότητας. Μάλιστα, προέκριναν ως σημαντικό ότι δυσκολεύονται ακόμα και να ανιχνεύσουν τα θύματα δεδομένης της συμπεριφοράς τους και της τάσης τους να μην αποδέχονται την κακοποίηση ως πρόβλημα, αλλά να τη δικαιολογούν εν μέρει, να την κάνουν μέρος της καθημερινότητάς τους και να δυσκολεύουν τη διαδικασία της ψυχοθεραπείας με πλαστές πληροφορίες. Εν ολίγοις, ο δρόμος προς την ομολογία φαίνεται να είναι δύσκολος και για τις δύο πλευρές λόγω της ανετοιμότητας των θυμάτων να δεχτούν την κατάσταση ως μη φυσιολογική και ορισμένες φορές η ψυχοθεραπεία είναι αναποτελεσματική.

Οι παραπάνω προβληματισμοί που εγέρθηκαν από τις συμμετέχουσες οδηγούν αβίαστα στο συμπέρασμα, που οι ίδιες μέσα από τις αφηγήσεις τους ανέδειξαν, ότι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας χρειάζονται τα κατάλληλα εργαλεία και τις δεξιότητες, για να διαχειριστούν τα θύματα. Κοινή συνισταμένη στις αφηγήσεις τους σχετικά με τα απαιτούμενα εργαλεία ήταν οι αξίες της αγάπης, του σεβασμού και της ανθρωπιάς, αλλά και η συναισθηματική ταύτιση, η παροχή ασφάλειας, η κατανόηση και τέλος ο διάλογος. Αναφέρθηκαν, ακόμα, σε εργαλεία ανίχνευσης, πράγμα που, όπως τέθηκε, δυσκολεύει τους επαγγελματίες, , και ενεργητικής ακρόασης ως τρόπων ενδυνάμωσης των θυμάτων. Για τις συνεντευξιαζόμενες η Εκπαίδευση Ενηλίκων θα μπορούσε να παίξει ρόλο καθοριστικό στην κατάκτηση ή την επικαιροποίηση των παραπάνω δεξιοτήτων/εργαλείων, καθώς ένιωσαν ότι η Εκπαίδευση Ενηλίκων είναι η απάντηση στην δυσκολία διαχείρισης των θυμάτων έμφυλης βίας. Κοινή γραμμή όλων των επαγγελματιών που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις ήταν η αδήριτη ανάγκη για μετεκπαίδευση, πράγμα που τόνισαν εμφατικά, αφού ζητούσαν να ξαναθυμηθούν την υπάρχουσα γνώση ή και να εξειδικευτούν λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των συγκεκριμένων θυμάτων.

Τέλος, παρά την κοινή παραδοχή για αναγκαιότητα μετεκπαίδευσης καμία συνεντευξιαζόμενη δεν εξέφρασε θετική στάση σχετικά με την πιθανότητα η Εκπαίδευση Ενηλίκων να μπορέσει να μεταβάλει και την άποψη της αναφορικά με την έμφυλη βία. Στο σύνολό τους οι συμμετέχουσες είχαν διαμορφώσει εκ των προτέρων μια άποψη για την έμφυλη βία εν γένει και κρατούσαν στάση υποστηρικτική απέναντι στο θύμα. Οι απόψεις τους φάνηκε να είναι παγιωμένες και να μην δίνεται η πιθανότητα αναδιαμόρφωσης των στάσεων παρά μόνο η πιθανότητα της απόκτησης μιας εναργέστερης εικόνας γύρω από την έμφυλη βία με στόχο την ευαισθητοποίηση.

Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι αφενός η έμφυλη βία αποτελεί φλέγον ζήτημα του καιρού μας και οφείλει συνεχώς να επανέρχεται στο δημόσιο διάλογο. Αποτελεί ένα πρόβλημα που απασχολεί και ταλανίζει την κοινωνία συνολικά και όχι μόνο τα θύματα σε ατομικό επίπεδο. Είναι απαραίτητο να επέλθει ύφεση δεδομένων και των διαστάσεων που έχει προσλάβει, καθώς έχει γίνει πια κοινός τόπος. Η Εκπαίδευση Ενηλίκων φαίνεται να μπορεί να κάνει την αρχή, μια και ακόμη βλέπει κανείς την αρχή του παγόβουνου. Μια αρχή που θα ξεκινήσει από την ενημέρωση, τη μετεκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών ψυχικής υγείας που διαχειρίζονται τα θύματα και βρίσκονται στην πρώτη γραμμή.

## 6.2. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν να διερευνηθούν οι στάσεις των επαγγελματιών ψυχικής υγείας αναφορικά με την έμφυλη βία, αλλά και η ανάγκη τους για μετεκπαίδευση μέσω της Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Το συγκεκριμένο πόνημα έχει ποιοτικά χαρακτηριστικά και βασίζεται στην IRA, ώστε οι αφηγήσεις των ατόμων να αναδείξουν τη στάση τους γύρω από το υπό διερεύνηση ζήτημα.

Η ερευνητική διαδικασία έδειξε ότι τα περιστατικά έμφυλης βίας που ζητούν βοήθεια είναι λίγα, παρά την εκρηκτική διάσταση που έχει πάρει το φαινόμενο σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία, όπως αυτά παρουσιάζονται στην ανασκόπηση. Παράλληλα, ως σπουδαιότερος παράγοντας μη αναζήτησης βοήθειας φάνηκε να είναι αυτός του φόβου και του στιγματισμού, εύρημα που επιβεβαιώνει την υπάρχουσα βιβλιογραφία, αφού εντοπίζονται κοινά σημεία με τα ευρήματα της Αναγνωστοπούλου (2019). Ακόμη, η ανετοιμότητα του κρατικού μηχανισμού αναδείχθηκε ως αίτιο μη αναζήτησης βοήθειας, εύρημα που συμπληρώνει τα ερευνητικά αποτελέσματα της Αναγνωστοπούλου (2019), η οποία κάνει λόγο για διεκπαιρωτικό σύστημα, που

οδηγεί τα θύματα να ζητήσουν βοήθεια πρωτίστως στον οικογενειακό περίγυρο. Για έλλειμα γνώσεων και ανεπαρκή εκπαίδευση, ζητήματα που είχαν προεκτάσεις στην συνειδητοποίηση του κοινωνικού ρόλου των επαγγελματιών και την αποχή από τις προσπάθειες κοινωνικής ένταξης των θυμάτων, έδειξαν και οι Ashcroft, et.al. (2018), αλλά και οι Panayiotopoulos, et.al. (2013), στοιχεία που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η ανετοιμότητα των επαγγελματιών του πεδίου αποτελεί για το θύμα πρόσκομμα στην μη αναζήτηση βοήθειας. Καμία συνεντευξιαζόμενη, τέλος, δεν ανέδειξε την δυνατότητα που παρέχει η εθνική νομοθεσία στους γιατρούς να ειδοποιούν τις αρμόδιες αρχές, όταν τα κλινικά ευρήματα είναι τέτοια που σχετίζονται με τη βία. Η συγκεκριμένη παρατήρηση στο σημείο αυτό εγείρει προβληματισμούς σχετικά με το αν οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας έχουν λάβει γνώση των δυνατοτήτων που δίνονται από την εθνική νομοθεσία εν γένει στο στους εργαζόμενους ιατρούς του συστήματος υγείας, πράγμα που σημαίνει ότι η άγνοια των εργαζομένων επάνω στις υποχρεώσεις τους, όπως αυτές ορίζονται από την νομοθεσία, καθιστά δυσλειτουργικό και δυσκίνητο όλο τον μηχανισμό.

Μέσα από τις αφηγήσεις η έμφυλη βία αναδείχθηκε ως ατομικό, αλλά και κοινωνικό πρόβλημα με πολλές προεκτάσεις, όπως ο στιγματισμός και η αποκοπή από το κοινωνικό σύνολο, εύρημα που συμπληρώνει τα στοιχεία της υπάρχουσας βιβλιογραφίας. Πιο συγκεκριμένα, οι Solmi, et. al., (2020) κάνουν λόγο για στιγματισμό των ασθενών ακόμα και από την πλευρά των επαγγελματιών, δεδομένα που δείχνουν τον βαθμό της κοινωνικής απομόνωσης. Αντίστοιχα, κοινωνικές προεκτάσεις της έμφυλης βίας εντοπίζονται στην έρευνα των Autiero et.al. (2020), οι οποίοι ανέδειξαν ότι οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας λόγω άγνοιας και επαγγελματικής ανετοιμότητας αναπαράγουν τις στερεοτυπικές αντιλήψεις περί έμφυλης βίας. Δηλαδή, οι περισσότεροι επαγγελματίες φάνηκε να ερμηνεύουν το φαινόμενο μέσα από το πρίσμα της πατριαρχίας και να αδιαφορούν για την βοήθεια που έχρηζαν οι θύτες. Η κοινωνική αποστασιοποίηση είναι ένα ζήτημα που επισημάνθηκε και από τους Stuber, et.al. (2014), που έδειξαν ότι η κοινή γνώμη είχε αρνητική στάση απέναντι στους νοσούντες συγκριτικά με τους επαγγελματίες και τόνισαν την ανάγκη στήριξης των ατόμων αυτών από τον κοινωνικό περίγυρο. Παρόμοιες αναφορές έγιναν και από τους Wahl, Aroesty-Cohen (2010), που παρά τα ενθαρρυντικά αποτελέσματα που λάμβαναν σχετικά με τη στάση των επαγγελματιών απέναντι στα θύματα έδειξαν πως μια μερίδα επαγγελματιών υιοθετούσε την παραδοχή

του γενικού πληθυσμού πως οι ασθενείς δύσκολα ενσωματώνονται στον κοινωνικό ιστό και γίνονται αποδεκτά μέλη της κοινότητας. Όλα τα παραπάνω συνηγορούν, επομένως, με τα ευρήματα των Ashcroft, et.al. (2018) που μιλούν για έλλειψη συνειδητοποίησης του κοινωνικού ρόλου των επαγγελματιών ψυχικής υγείας.

Επιπλέον, εντοπίστηκαν οι ιδιαιτερότητες των ασθενών αυτών, που ήταν οι ψυχικές νόσοι, η μοναξιά, η μη αποδοχή του προβλήματος και η συνεχής δημιουργία εμποδίων στη διαδικασία της ψυχοθεραπείας, ιδιαιτερότητες που χρειάζονται ιδιαίτερους χειρισμούς, όπως η σύνδεση ασθενούς και επαγγελματία, η οποία αναφέρεται και από τους Schauenburg, et al. (2010) και οδηγεί σε καλύτερα θεραπευτικά αποτελέσματα. Ακόμα, η βιβλιογραφική ανασκόπηση έδειξε ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που έχουν τα θύματα τα καθιστούν δύσκολα διαχειρίσιμα από τους επαγγελματίες του πεδίου, που χρειάζονται τις δεξιότητες της σαφήνειας και της ενθάρρυνσης κατά τους Rabavilas, et.al. (1979), αλλά και τις αρετές της ενσυναίσθησης και της κατανόησης, όπως αυτές αναδείχθηκαν από τους Elliot et.al. (2018), ώστε οι επαγγελματίες να μπορέσουν να δημιουργήσουν μια σχέση εμπιστοσύνης με τον θεραπευόμενο και μέσα από την υπομονή και την ταπεινότητα να μπορέσουν να ανασύρουν την αλήθεια των λεγομένων.

Όπως φάνηκε, καταλληλότερα εργαλεία για την διαχείριση αυτής της ομάδας των ασθενών είναι η ενσυναίσθηση, ο σεβασμός, η κατανόηση και η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης μέσα από τον ενεργητικό διάλογο, στοιχεία που συμφωνούν με τους Elliot et. al. (2018) και Rabavilas et. al. (1979), και συμπληρώνουν την υπάρχουσα γνώση δείχνοντας με τρόπο emphatic την ευεργετική επίδραση των παραπάνω εργαλείων στη διαδικασία της ψυχοθεραπείας και στη διαχείριση ιδιαίτερων ομάδων. Βέβαια, το έλλειμα γνώσεων και η ανάγκη επικαιροποίησης της ήδη υπάρχουσας τέθηκε ως ζήτημα, γεγονός που επιβεβαιώνει αφενός τα ευρήματα των Autiero et.al. (2020) που κάνουν λόγο για ελλιπή γνώση επαγγελματιών που έρχονται σε επαφή με θύματα, και επεκτείνει εκείνα της Τριανταφύλλου (2017), η οποία βρήκε ότι οι επαγγελματίες του «Ξενώνα Κακοποιημένων γυναικών» στη μελέτη περίπτωσης που ολοκλήρωσε, έγιναν καλύτεροι επαγγελματίες μετά την παρακολούθηση προγράμματος επιμόρφωσης.

Από την ερευνητική διαδικασία δόθηκε απάντηση και στα ερευνητικά ερωτήματα, όπως αυτά διατυπώθηκαν από την ερευνήτρια. Κατέστη, λοιπόν, σαφές ότι

οι ειδικοί ψυχικής υγείας σε επαγγελματικό επίπεδο αντιμετωπίζουν θύματα που βιώνουν τον φόβο του στιγματισμού από το κοινωνικό περιβάλλον, το άγχος και τις καταθλιπτικές διαταραχές. Αυτό συνεπάγεται πως έχουν διαμορφώσει συγκεκριμένη στάση απέναντι στην έμφυλη βία και εφόσον βλέπουν με συμπάθεια τα θύματα που δυσκολεύονται να ομολογήσουν, αγνοούν την παράμετρο της βοήθειας και ψυχικής στήριξης που χρειάζονται οι θύτες σε σημείο που μάλλον αδιαφορούν για την αντιμετώπιση των ψυχικών διαταραχών των θυτών. Αυτό σημαίνει πως επαγγελματικά δεν δείχνουν ενδιαφέρον για την αντιμετώπιση του αιτίου που οδηγεί στην έμφυλη βία, ζήτημα σημαντικό, αφού, όπως αναδείχθηκε είναι ένα φαινόμενο που έχει προσλάβει παγκόσμιες διαστάσεις. Παράλληλα, οι αρνητικές εμπειρίες που έχουν ως προς την αντιμετώπιση των θυμάτων, όπως η δυσκολία στο να οδηγήσουν το θύμα να ομολογήσει ή να δημιουργήσουν κλίμα οικειότητας, υπαγορεύουν την ανάγκη τους για επιμόρφωση. Φαίνεται, δηλαδή, πως τους θεωρούν μια δύσκολη κατηγορία ασθενών, που δεν είναι ανοικτή στην ψυχοθεραπεία, αφού παρά τα εχέγγυα που παρέχουν περί εμπιστευτικότητας και ασφάλειας, δεν μπορούν να ξεπεράσουν τα εμπόδια του φόβου και της απόκρυψης των στοιχείων από την πλευρά των θυμάτων, κάτι που φανερώνει ότι οι συγκεκριμένες επαγγελματικές τους εμπειρίες υποδεικνύουν και την αναγκαιότητα της επιμόρφωσής τους. Από την άλλη, σε ατομικό επίπεδο διακρίθηκε το γεγονός πως το φύλο των συνεντευξιαζόμενων (στο σύνολό τους γυναίκες) ίσως επηρέαζε την στάση τους απέναντι στο ζήτημα, καθώς, όπως προαναφέρθηκε καμία δεν ανέδειξε την σημασία να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα και από την πλευρά του θύτη, δηλαδή το φύλο των συμμετεχουσών φάνηκε να επηρεάζει τη στάση τους απέναντι στο θύμα, οπότε αγνόησαν τον επαγγελματικό τους ρόλο και υπερίσχυσε ο κοινωνικός ρόλος των συμμετεχουσών στη διαμόρφωση των απόψεών τους. Τέλος, τα εργαλεία που θεωρούν σημαντικά είναι και εκείνα για τα οποία χρειάζονται επιμόρφωση, αφού φαίνεται ότι παρά την κατανόηση των σημαντικών εργαλείων και δεξιοτήτων από πλευράς τους, όπως ο ενεργητικός διάλογος, η ενσυναίσθηση, η ενεργητική ακρόαση και η ανίχνευση, δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στην διαχείριση των θυμάτων. Μάλιστα, emphaticά δηλώθηκε ότι η γνώση δεν πρέπει να παραμένει στάσιμη και ότι πάντοτε χρειάζεται επικαιροποίηση λόγω των μεταβαλλόμενων συνθηκών, πράγμα που θα συνεισφέρει θετικά στην επαγγελματική τους ετοιμότητα και την αποτελεσματικότητα.

Τέλος, η ερευνητική αυτή προσπάθεια κρίθηκε αναγκαία και απαραίτητη εξαιτίας του ολοένα και επανερχόμενου στο προσκήνιο ζητήματος της έμφυλης βίας. Τα στατιστικά στοιχεία που δείχνουν την εκρηκτικότητα του προβλήματος αποτέλεσαν παράγοντα προβληματισμού, ώστε να υλοποιηθεί το παρόν πόνημα. Παράλληλα, το ενδιαφέρον που προκύπτει για τα προγράμματα επιμόρφωσης ενηλίκων τα τελευταία χρόνια, αποτέλεσε κινητήριο δύναμη, ώστε να συνδυαστούν δυναμικά τα δύο αυτά πεδία. Βέβαια, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι, όπως σε κάθε προσπάθεια, προκύπτουν περιορισμοί, που οδηγούν σε πιθανές ελλείψεις. Κάνοντας, λοιπόν, λόγο για την συγκεκριμένη ερευνητική διαδικασία, αφενός τέθηκαν χρονικοί περιορισμοί, που πιθανώς δεν επέτρεψαν στην ερευνήτρια να μελετήσει εις βάθος το θέμα, και αφετέρου υπήρξε πρόσβαση σε ένα συγκεκριμένο δείγμα επαγγελματιών, ζητήματα που εγείρουν προβληματισμό. Επομένως, εκφράζεται η ανάγκη για περαιτέρω έρευνα, που θα επεκτείνει την υπάρχουσα γνώση, ώστε οι ερευνητές να αποκτήσουν μια πιο αντιπροσωπευτική εικόνα επί του θέματος.

Ολοκληρώνοντας, θα είχε ενδιαφέρον να διερευνηθεί περισσότερο το ζήτημα, μια και η έμφυλη βία είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο και η βιβλιογραφία είναι περιορισμένη. Μια νέα ερευνητική προσπάθεια που θα συμπεριλάμβανε μεγαλύτερο πληθυσμό θα ήταν επίσης ενδιαφέρουσα, αφού η συγκεκριμένη έρευνα ήταν περιορισμένης έκτασης. Ακόμα, μια δεύτερη πρόταση θα ήταν να ερευνηθεί αν η Εκπαίδευση Ενηλίκων μπορεί να συνεισφέρει θετικά σε αυτό το πεδίο, με την προϋπόθεση να προηγηθεί ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός προγράμματος εκπαίδευσης ενηλίκων επαγγελματιών ψυχικής υγείας, και εν συνεχεία να διερευνηθεί αν αυτό είναι ικανό να ανοίξει νέες προοπτικές και να έχει θετική επίδραση στις προεκτάσεις της έμφυλης βίας.

## 7. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία έγινε μια απόπειρα να συγκεντρωθούν και να συντεθούν οι απόψεις και οι στάσεις των επαγγελματιών ψυχικής υγείας ενός δημόσιου νοσοκομείου σχετικά με την έμφυλη βία και τις δυνατότητες εφαρμογής της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στο πλαίσιο αυτό με στόχο τη συρρίκνωση της βίας. Μέσω της ερευνητικής διαδικασίας φάνηκε ότι η Εκπαίδευση Ενηλίκων έχει δυνατότητες εφαρμογής σε αυτό τον τομέα, αφού οι συμμετέχοντες έδειξαν ενδιαφέρον όσον αφορά



μια πιθανή μετεκπαίδευσή τους, ενώ παράλληλα ανέδειξαν και τη σημασία της επαναφοράς της έμφυλης βίας στο προσκήνιο.

Επιπλέον, η παρούσα έρευνα έδειξε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ατόμων που έχουν βιώσει την έμφυλη βία, καθώς και τις υφιστάμενες δυσκολίες στην διαχείρισή τους. Η έλλειψη εμπιστοσύνης, ο φόβος, το στίγμα, οι ψυχικές διαταραχές, οι ιδιαιτερότητες δηλαδή των θυμάτων, δυσχεραίνουν και τους επαγγελματίες του πεδίου στην τελέσφορη αντιμετώπιση των περιστατικών. Παράλληλα, η απουσία ενημέρωσης των θυμάτων για τις υπάρχουσες υπηρεσίες και δομές, αλλά και το έλλειμα δεξιοτήτων και εργαλείων των επαγγελματιών δυσκολεύουν ακόμα περισσότερο το έργο τους.

Τέλος, η ανάδειξη της έμφυλης βίας ως κοινωνικό φαινόμενο ήταν μια από τις θεματικές της εργασίας αυτής. Αυτό σημαίνει ότι αυτή η ακραία έκφραση φυλετικών ανισοτήτων, όπως έχει αποτυπωθεί και μέσα από τα στατιστικά στοιχεία και τις επίσημες καταγραφές, έχει προσλάβει μορφή πανδημίας. Γι' αυτό θα πρέπει να αξιοποιηθούν όλες οι δυνατότητες που έχει ο άνθρωπος, για να επιτευχθεί ο περιορισμός της, μία εκ των οποίων είναι και η Εκπαίδευση Ενηλίκων, που μοιάζει να είναι η απάντηση στα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ψυχολόγοι κατά την αντιμετώπιση των θυμάτων.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Αναγνωστοπούλου, Χ. (2019). *Βία στη συντροφική σχέση: Εμπειρίες γυναικών από τα υποστηρικτικά δίκτυα*. (Μεταπτυχιακή εργασία). Ανακτήθηκε από: <https://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/49969/19164.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- ΓΔΟΠΠΦ, (2022). 3<sup>η</sup> Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών. Αθήνα, DC: Συγγραφέας
- Heiden A.,L, & Hersen, M. Εισαγωγή στην Κλινική Ψυχολογία. (1999). *Εισαγωγή στην Κλινική Ψυχολογία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παπαδημητρίου Ζ. Δ. (2017). Ρατσισμός και ευρωπαϊκός πολιτισμός. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 10, 143–157. <https://doi.org/10.12681/hpsa.15106>
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2016). Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Κόκκος, Α. (2005). Εκπαίδευση Ενηλίκων. Ανιχνεύοντας το πεδίο. Αθήνα: ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ.
- Robson, C. (2010). *Η Έρευνα του Πραγματικού Κόσμου*. Αθήνα: Gutenberg
- Rogers, A. (1998). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Συμεωνίδης, Β., & Παπαδοπούλου, Β. (2020). Η Μάθηση ως Εμπειρία: Μια φαινομενολογική προσέγγιση στην εκπαιδευτική έρευνα με τη χρήση βινιετών. *Παιδαγωγική επιθεώρηση*, 70.
- Τριανταφύλλου, Β. (2017). *Η συμβολή της Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην αντιμετώπιση και υποστήριξη γυναικών που έχουν υποστεί ενδοικογενειακή βία. Η περίπτωση του ξενώνα φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών*. (Διπλωματική Εργασία). Ανακτήθηκε από : <https://apothesis.eap.gr/archive/item/86616>

### ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Ashcroft, R., McMillan, C., Ambrose-Miller, W., McKee, R., & Brown, J. B. (2018). The emerging role of social work in primary health care: a survey of social workers in Ontario family health teams. *Health & Social Work, 43*(2), 109-117.
- Autiero, M., Procentese, F., Carnevale, S., Arcidiacono, C., & Di Napoli, I. (2020). Combatting intimate partner violence: Representations of social and healthcare personnel working with gender-based violence interventions. *International journal of environmental research and public health, 17*(15), 5543.
- Bowland, S., Hensley, M., Johnson, B., & Fleming, A. (2010). Consumer focus groups: A key to transforming behavioral health systems?. *International Journal of Mental Health, 39*(1), 16-28.
- Brookfield, S. (1981). Independent adult learning. *Studies in adult education, 13*(1), 15-27.
- Cassell, C., & Symon, G. (Eds.). (2004). *Essential guide to qualitative methods in organizational research*. sage.
- Chao, R., & Yap, R. (2009, November). Understanding the adult learners' motivation and barriers to learning. In *Inaugural Conference Proceedings: Educating the adult educator: Quality provision and assessment in Europe*.
- Clarke, C. (2009). An introduction to interpretative phenomenological analysis: A useful approach for occupational therapy research. *British journal of occupational therapy, 72*(1), 37-39.
- Elliott, R., Bohart, A. C., Watson, J. C., & Murphy, D. (2018). Therapist empathy and client outcome: An updated meta-analysis. *Psychotherapy, 55*(4), 399.
- Fossey, E., Harvey, C., McDermott, F., & Davidson, L. (2002). Understanding and evaluating qualitative research. *Australian & New Zealand journal of psychiatry, 36*(6), 717-732.
- Fra., (2014). Βία κατά των γυναικών: πανευρωπαϊκή έρευνα. Τα αποτελέσματα με μια ματιά. Λουξεμβούργο. , DC: Συγγραφέας
- Gavins, J., & Simpson, P. (2015). Regina v John Terry: The discursive construction of an alleged racist event. *Discourse & Society, 26*(6), 712-732.

- Hubackova, S., & Semradova, I. (2014). Research study on motivation in adult education. *Procedia-social and behavioral sciences*, 159, 396-400.
- Jarvis, P. (Ed.). (2006). *The theory and practice of teaching*. Routledge.
- Knowles, M. S. (1980). From pedagogy to andragogy. *Religious Education*.
- Kochański, A., & Cechnicki, A. (2017). The attitudes of psychiatrists toward people suffering from mental illnesses. *Psychiatria Polska*, 51(1), 29-44.
- Kolb, David A., (1939). *Experiential Learning : Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, N.J. :Prentice-Hall, 1984.
- Larkin, M., & Thompson, A. R. (2011). Interpretative phenomenological analysis in mental health and psychotherapy research. *Qualitative research methods in mental health and psychotherapy: A guide for students and practitioners*, 99-116.
- Lather, P. (1986). Issues of validity in openly ideological research: Between a rock and a soft place. *Interchange*, 17, 63-84.
- Lentin, R. (2007). Ireland: Racial state and crisis racism. *Ethnic and Racial Studies*, 30(4), 610-627.
- Levine, M. P., & Pataki, T. (Eds.). (2004). *Racism in mind*. Cornell University Press.
- MacMaster, N. (2017). *Racism in Europe: 1870-2000*. Bloomsbury Publishing.
- Myers, K., Conte, N., & Rubenson, K. (2014). Adult learning typology. Retrieved August, 28, 2019.
- Panayiotopoulos, C., Pavlakis, A., & Apostolou, M. (2012). Improving mental health services through the measurement of attitudes and knowledge of mental health professionals and the general population in Cyprus. *International Journal of Mental Health*, 41(4), 30-46.ahl
- Pathak, V., Jena, B., & Kalra, S. (2013). Qualitative research. *Perspectives in clinical research*, 4(3), 192.
- Rabavilas, A. D., Boulougouris, J. C., & Perissaki, C. (1979). Therapist qualities related to outcome with exposure in vivo in neurotic patients. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 10(4), 293-294.

- Rahman, M. A. (1993). People's Self-development. *Perspectives on Participatory Action Research*, 315, 335.
- Schauenburg, H., Buchheim, A., Beckh, K., Nolte, T., Brenk-Franz, K., Leichsenring, F., ... & Dinger, U. (2010). The influence of psychodynamically oriented therapists' attachment representations on outcome and alliance in inpatient psychotherapy. *Psychotherapy Research*, 20(2), 193-202.
- Smith, J. A. (2011). Evaluating the contribution of interpretative phenomenological analysis. *Health psychology review*, 5(1), 9-27.
- Solmi, M., Granzio, U., Danieli, A., Frasson, A., Meneghetti, L., Ferranti, R., ... & Zaninotto, L. (2020). Predictors of stigma in a sample of mental health professionals: Network and moderator analysis on gender, years of experience, personality traits, and levels of burnout. *European Psychiatry*, 63(1), e4.
- Stuber, J. P., Rocha, A., Christian, A., & Link, B. G. (2014). Conceptions of mental illness: Attitudes of mental health professionals and the general public. *Psychiatric services*, 65(4), 490-497.
- Qu, S. Q., & Dumay, J. (2011). The qualitative research interview. *Qualitative research in accounting & management*, 8(3), 238-264.
- Unesco, (2022). 5th global report on adult learning and education: citizenship education: empowering adults for change. Hamburg : UIL., DC: Συγγραφέας
- Wahl, O., & Aroesty-Cohen, E. (2010). Attitudes of mental health professionals about mental illness: A review of the recent literature. *Journal of community psychology*, 38(1), 49-62.
- World Health Organization/ London School of Hygiene and Tropical Medicine (2010). Preventing intimate partner and sexual violence against women: taking action and generating evidence. Geneva, DC: Συγγραφέας
- Wilding, C., & Whiteford, G. (2005). Phenomenological research: An exploration of conceptual, theoretical, and practical issues. *OTJR: Occupation, Participation and Health*, 25(3), 98-104.

Willig, C. (2013). *EBOOK: introducing qualitative research in psychology*. McGraw-hill education (UK).

Yardley, L. (2000). Dilemmas in qualitative health research. *Psychology and health*, 15(2), 215-228.

## **NOMOI**

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/758669/nomos-4855-2021>

## **ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ**

<https://genderdata.worldbank.org/indicators/sg-vaw-ipve-nv-zs>

## **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1**

### **ΕΝΤΥΠΟ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ**

Με την διπλωματική μου εργασία στοχεύω να διερευνήσω τις στάσεις και τις απόψεις των επαγγελματιών ψυχικής υγείας αναφορικά με την έμφυλη βία, καθώς και το πεδίο εφαρμογής της Εκπαίδευσης Ενηλίκων γύρω από την διαχείριση περιστατικών έμφυλης βίας. Η υπό εκπόνηση έρευνα είναι μέρος της διπλωματικής εργασίας μου στο ΕΑΠ και δεσμεύομαι οι προσωπικές πληροφορίες που θα συγκεντρωθούν να είναι εμπιστευτικού χαρακτήρα και να μην δημοσιοποιηθούν σε καμία περίπτωση.

Για την ακρίβεια της καταγραφής θα χρειαστεί να μαγνητοφωνηθούν οι απαντήσεις, πράγμα που θα ελαχιστοποιήσει την παραποίηση των στοιχείων και θα βοηθήσει την πιστή αναπαραγωγή των απαντήσεων.

Μάλιστα, πριν την καταγραφή και δημοσιοποίηση της έρευνας δύναται να δοθεί αντίγραφο των απαντήσεων στους συμμετέχοντες, το οποίο θα μελετήσουν, ώστε για λόγους εγκυρότητας να διαπιστωθεί αν συμφωνούν με τις πρότερες απαντήσεις τους. Τέλος, είναι θεμιτό οποιαδήποτε στιγμή ο συνεντευξιαζόμενος αισθανθεί άβολα να διακόψει τη διαδικασία. Παρακάτω, για να εξασφαλιστεί η εμπιστευτικότητα θα ληφθεί έγγραφη συναίνεση.

Έχω διαβάσει τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ να συμμετέχω στη συγκεκριμένη επιστημονική έρευνα.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2****ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ (ΑΞΟΝΕΣ, ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ, ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ)****Η ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ ΣΤΟΝ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΧΩΡΟ**

(Α) Τι είναι για σας η έμφυλη βία;

A1. Πόσα χρόνια εργάζεστε στον δημόσιο τομέα;

A2. Ποιο είναι ακριβώς το αντικείμενο της εργασίας σας;

A3. Τι είδους περιστατικά έχετε συναντήσει στην επαγγελματική σας διαδρομή;

A4. Πόσο συχνά συναντάτε περιστατικά έμφυλης βίας;

A5. Ποια εικόνα έχετε γύρω από την έμφυλη βία;

A6. Γνωρίζετε τις προεκτάσεις της σε ατομικό/ κοινωνικό επίπεδο;

A7. Θα χαρακτηρίζατε την έμφυλη βία ως ζήτημα κοινωνικό;

**ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ**

(Β) Τι ιδιαιτερότητες παρουσιάζει η συγκεκριμένη ομάδα θυμάτων;

B1. Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσέγγισή τους;

B2. Ποιες διαφορές παρουσιάζουν συγκριτικά με άλλες ομάδες ασθενών;

B3. Ποιες μεθόδους επιλέγετε ως καταλληλότερες για την προσέγγιση των θυμάτων;

B4. Ποιες είναι εκείνες που βοηθούν στην ενδυνάμωσή τους;

B5. Με ποιες μεθόδους και επαγγελματικά εργαλεία οδηγείτε τα θύματα στην αποτίναξη της θυματοποίησης και τελικά την ομολογία;

### **Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

(Γ) Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με την επικαιροποίηση των γνώσεών σας αναφορικά με ζητήματα έμφυλης βίας;

Γ1. Θεωρείτε ότι η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να συνεισφέρει θετικά/αρνητικά/ ουδέτερα στην τελέσφορη διαχείριση των περιστατικών;

Γ2. Ποια εργαλεία/ δεξιότητες θεωρείτε σκόπιμο να κατακτήσετε μέσω της Εκπαίδευσης Ενηλίκων;

Γ3. Πιστεύετε ότι η ως τώρα γνώση σας αποτελεί επαρκές εργαλείο για την διαχείριση των θυμάτων έμφυλης βίας;

Γ4. Τι είναι αυτό που θα θέλατε να μάθετε για την έμφυλη βία; Υπάρχει κάποιο γνωστικό κενό που θα θέλατε να καλύψετε;

Γ5. Θεωρείτε ότι η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να αλλάξει την εκτίμησή σας για το ζήτημα της έμφυλης βίας;

Γ6. Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε; Κάτι που δεν δόθηκε η ευκαιρία να συζητήσουμε και το θεωρείτε άξιο αναφοράς;

### **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 : ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ**

Μυρτώ

Ε: Πόσα χρόνια εργάζεστε στον δημόσιο τομέα;



A: Δουλεύω συνολικά είκοσι χρόνια. Στο δημόσιο είμαι τα τελευταία δεκαπέντε.

E: Ποιο είναι ακριβώς το αντικείμενο εργασίας σας;

A: Είμαι κοινωνική λειτουργός (μικρή παύση). Βοηθώ άτομα, δηλαδή, που έρχονται στο νοσοκομείο και έχουν ανάγκη στήριξης.

E: Τι είδους περιστατικά έχετε συναντήσει στην επαγγελματική σας διαδρομή;

A: Ααα... Πολλά. Έρχονται σε μας γυναίκες που αντιμετωπίζουν στο σπίτι ενδοοικογενειακή βία, λεκτική βία, στηρίζουμε θύματα τροχαίων ατυχημάτων, είμαστε υποστηρικτικοί με οικογένειες ανθρώπων που βρίσκονται σε κρίσιμη κατάσταση... Ίσως τα τελευταία που αναφέρω, να μην είναι και κατάλληλα με το θέμα.

E: Ναι. Εμάς μας ενδιαφέρει να εστιάσουμε στην έμφυλη βία. Συναντάτε συχνά τέτοια θύματα;

A: Προσωπικά, βλέπω σε καθημερινή βάση θύματα λεκτικής βίας. Ψάχνουν πιο εύκολα για βοήθεια. Σωματική και σεξουαλική βία αντιμετωπίζω, ας πούμε, ανά εξάμηνο.

E: Γιατί υπάρχει αυτή η διαφορά; Δηλαδή, γιατί δεν ζητούν όλα τα θύματα βοήθεια άμεσα;

A: Είναι γεγονός (συνοφρυώνεται σαν σε απογοήτευση). Παρουσιάζεται έντονα τα τελευταία χρόνια αυτό. Τα θύματα σεξουαλικής και σωματικής βίας δεν έρχονται εύκολα σε εμάς. Ντρέπονται. Ντρέπονται και φοβούνται... Φοβούνται για τη ζωή τους. Είναι άγριες αυτές οι καταστάσεις.

E: Ποια εικόνα έχετε λοιπόν γύρω από την έμφυλη βία;

A: Είναι ένα φαινόμενο των ημερών. Έχει έρθει στο προσκήνιο τα τελευταία χρόνια. Ευτυχώς πλέον όλοι το βλέπουμε σαν πρόβλημα...(κρατάει τα χέρια της σφιχτά σαν σε ανακούφιση). Χμμ...(κοιτάζει προς τα πάνω και σταυρώνει τα χέρια της). Είναι η βίαιη συμπεριφορά...Συνήθως από την πλευρά του ανδρικού φύλου. Συνέχεια για γυναίκες δεν βλέπουμε και δεν ακούμε (αμήχανο γέλιο); Νιώθω, όμως, ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες, παρά τις καλές προθέσεις, δεν έχουν πάντα τη δυναμική να στηρίξουν το θύμα. Ίσως, να είναι και αυτός ένας λόγος που τα θύματα δε μιλούν. Νιώθουν απροστάτευτα.

E: Όταν λέτε βίαιη συμπεριφορά; Με ποιες μορφές μπορεί να εκφραστεί;

A: Θα έλεγα λεκτική, σωματική και σεξουαλική. Ορισμένες φορές βέβαια η άσκηση βίας είναι και ασυνείδητη από πλευράς θύματος.

E: Τι εννοείτε ασυνείδητη;

A: Ότι δεν την καταλαβαίνουν, όταν την υφίστανται. Για παράδειγμα η άσκηση οικονομικής εξουσίας είναι μορφή βίας.

E: Τι σας κάνει να λέτε ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες δεν έχουν αυτή τη δυναμική;

A: Τι να πω τώρα (αμηχανία)... Ας πούμε ότι όλος ο μηχανισμός είναι κάπως δυσκίνητος και ακολουθούνται κατά γράμμα κάποιες διαδικασίες, αντί να κοιτάζουμε το θύμα σε ανθρώπινο επίπεδο. (Κοιτάζει αλλού, μοιάζει να δυσφορεί)

E: Γνωρίζετε τις προεκτάσεις της έμφυλης βίας σε κοινωνικό και ατομικό επίπεδο;

A: Εκτός από το σώμα υποφέρει και η ψυχή. Βλέπουμε ανθρώπους που παρά τη στήριξη έχουν για χρόνια έντονα ψυχολογικά προβλήματα και απομονώνονται. Δεν είναι μόνο το ζήτημα η σωματική κακοποίηση... Η βία αφήνει σημάδια στη ψυχή και βέβαια πλήττει και την κοινωνία. Έρχεται η κοινωνική διάσπαση. Είναι μόνα τα θύματα.

E: Επομένως, θα την χαρακτηρίζατε κοινωνικό φαινόμενο την έμφυλη βία;

A: Ναι. Είναι βαθιά κοινωνικό. Σας είπα αφήνει σηματοδεδεμένο το άτομο, αλλά επηρεάζει και την κοινωνία. Γι' αυτό πρέπει να περιοριστεί. Να ανακουφίσουμε όχι μόνο τα θύματα, αλλά και την κοινωνία που νοσεί.

E: Τι ιδιαιτερότητες παρουσιάζουν τα συγκεκριμένα θύματα;

A: Είπαμε... Φοβούνται. Από τον έντονο φόβο δεν ανοίγονται, δε μας εμπιστεύονται. Αυτά ως προς το επαγγελματικό κομμάτι, το δικό μας. Ατομικά, δεν μπορούν να χειριστούν προσωπικά τους θέματα, είναι μόνιμα εστιασμένο το μυαλό τους στη βιαιότητα που ζουν. Γι' αυτό και η απομόνωση.

E: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσέγγισή τους;

A: (Αμήχανο γέλιο) Πολλά. Πρώτα απ' όλα το θέμα της εμπιστοσύνης είναι ένα πρόβλημα. Φοβούνται και τον στιγματισμό, δεν ανοίγονται εύκολα. Αλλά και εμείς

δεν νιώθω να είμαστε ενημερωμένοι. Θέλει γενική αποδοχή το πράγμα, να γνωρίσεις ακριβώς το πρόβλημα, για να είσαι αποτελεσματικός.

E: Δηλαδή οι διαφορές που εντοπίζετε συγκριτικά με άλλες ομάδες ασθενών είναι η εμπιστοσύνη, όπως προαναφέρατε;

A: Και η μη αποδοχή του προβλήματος. Δεν το βλέπουν σαν πρόβλημα. Δικαιολογούν καταστάσεις. Θέλουν, για να το πω καλύτερα, να δικαιολογήσουν καταστάσεις.

E: Ποιες μεθόδους θεωρείτε καλύτερες σαν επαγγελματίας για την προσέγγισή τους, λαμβάνοντας υπόψη τα εμπόδια που θέσατε νωρίτερα;

A: Χρειαζόμαστε ένα ασφαλές περιβάλλον. Πρέπει να νιώσουν άνετα, ότι δεν κινδυνεύουν. Είναι ζήτημα για αυτά τα άτομα. Εμείς πάντα διαβεβαιώνουμε την παροχή προστασίας. Και πολύ σημαντικό είναι να ξέρουν και τι μπορεί να παράσχει η κάθε αρμόδια υπηρεσία. Να ενημερωθούν. Έρχονται σε εμάς και δε γνωρίζουν. Είναι σημαντικό να ξέρει κανείς που και τι είδους βοήθεια μπορεί να ζητήσει.

E: Ποιες είναι εκείνες οι μέθοδοι που βοηθούν στην ενδυνάμωσή τους;

A: Χρειάζονται πρωτίστως ψυχολογική υποστήριξη. Από πλευράς μας η ειλικρινής αντιμετώπιση σε οικείο περιβάλλον βοήθα. Και όπως είπαμε, η ενημέρωση (το τονίζει εμφατικά).

E: Ποια εργαλεία κρίνετε ως καταλληλότερα για την αποτίναξη της θυματοποίησης και την ομολογία;

A: Θα πω ξανά η ψυχολογική στήριξη. Χρειάζεται η ψυχοθεραπεία. Αλλά και η άνευ όρων αποδοχή. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να πιέσουμε για ομολογία. Πρέπει να έρθει μόνο του μέσα από την δουλειά που κάνουμε και που κάνουν με τον εαυτό τους.

E: Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με την επικαιροποίηση των δεξιοτήτων σας αναφορικά με ζητήματα έμφυλης βίας;

A: Δε λένε όσο ζεις μαθαίνεις; Χρειαζόμαστε συνεχή εκπαίδευση και ενημέρωση. Είναι ζωντανός οργανισμός (εννοεί η γνώση), αλλάζει, επεκτείνεται. Δε μπορείς να μείνεις για πάντα σε αυτά που έμαθες στο Πανεπιστήμιο.

E: Πιστεύετε θα συνεισφέρει θετικά στη διαχείριση των θυμάτων;

A: Μόνο θετικά. Πρέπει να βρούμε ευμενέστερους τρόπους διαχείρισης των περιστατικών. Είναι μια δύσκολη κατηγορία ασθενών. Δεν είναι εύκολο να ξεκλειδώσουν.

E: Δηλαδή ποια εργαλεία ή δεξιότητες θεωρείτε σκόπιμο να κατακτήσετε;

A: Εγώ προσωπικά θα ήθελα να δουλέψω πάνω σε εργαλεία που βοηθούν το θύμα να ομολογήσει. Είναι αυτό που με δυσκολεύει άλλωστε στην επαγγελματική μου πορεία.

E: Θεωρείτε ότι η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να αλλάξει τη στάση σας απέναντι στην έμφυλη βία;

A: Ίσως. Αν μάθω περισσότερα, ίσως κατανοήσω και καλύτερα τα εμπόδια που συναντούν τα θύματα και δεν ομολογούν. Θα έπρεπε να ομολογούν. Παρέχουμε ασφάλεια...(απότομη παύση).

E: Δηλαδή ποιο γνωστικό κενό θα θέλατε να καλύψετε μέσα από την Εκπαίδευση Ενηλίκων;

A: Τον χειρισμό και την προσέγγιση σε άτομα που βιώνουν την εσωτερική απομόνωση και το πώς να τα προσεγγίσω. Ίσως τεχνικές διαλόγου;

E: Είναι κάτι που νιώθετε ότι δε συζητήσαμε και πρέπει σε αυτό το σημείο να ειπωθεί;

A: Όχι. Νομίζω το καλύψαμε το θέμα.

E: Σας ευχαριστώ πολύ.

A: Εγώ.

### Φανή

E: Πόσα χρόνια εργάζεσαι στο δημόσιο τομέα;

A: Δουλεύω 26 χρόνια. Τα πρώτα τρία χρόνια της επαγγελματικής μου πορείας δούλευα στον ιδιωτικό.

E: Ποιο ακριβώς το αντικείμενο της εργασίας σας;

A: Είμαι κοινωνική λειτουργός. Ειδικεύομαι στην συμβουλευτική, την υποστήριξη ατόμων με αναπηρία, την υποστήριξη των χειρουργημένων. Πολλές φορές παραπέμπω περιστατικά σε υπηρεσίες στην κοινότητα για αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων. Ασχολούμαι και με την αποκατάσταση μοναχικών ασθενών.

E: Τι είδους περιστατικά έχετε συναντήσει την επαγγελματική σας διαδρομή;

A: Πολλούς ασθενείς με προβλήματα ψυχικής υγείας. Σε μένα έρχονται ακόμα άτομα με νοητική στέρηση, νεφροπαθείς, καρκινοπαθείς, καρδιοπαθείς, άτομα από προβληματικές οικογένειες και μοναχικά άτομα. Και εννοείται κακοποιημένες γυναίκες που βιώνουν την βία (κοιτάζει χαμηλά και σταυρώνει τα χέρια σαν σε απογοήτευση και θυμό).

E: Πόσο συχνά συναντάται περιστατικά θύματα έμφυλης βίας;

A: Όχι πολύ συχνά (γνέφει αρνητικά δυσαρεστημένη).

E: Πως το εξηγείτε αυτό; Γιατί δεν έρχονται γυναίκες να ζητήσουν βοήθεια;

A: Είναι ο φόβος στη μέση (κουνά το κεφάλι με απογοήτευση). Τα θύματα φοβούνται να πουν το τι βιώνουν. Επίσης είναι και ανενημέρωτα. Δηλαδή δεν ξέρουν σε ποια υπηρεσία πρέπει να απευθυνθούν ακόμα κι αν έχουν αποφασίσει να λάβουν δράση.

E: Για σας τι σημαίνει έμφυλη βία;

A: Είναι η άσκηση βίας σε οποιοδήποτε μορφή της. Αφορά όλα τα άτομα. Κυρίως όμως τις γυναίκες και την ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα. Είναι συνάμα και η επιθετικότητα, άλλοτε σε λεκτικό, άλλοτε σε σωματικό επίπεδο. Ίσως μπορούμε να μιλήσουμε και για βία σε ένα επίπεδο συμπεριφορών.

E: Τι εννοείτε με αυτό; Τι σημαίνει σε επίπεδο συμπεριφορών;

A: Η βία δεν είναι μόνο η σωματική και λεκτική κακοποίηση, η σεξουαλική βία. Ένας θύτης μπορεί με τη συμπεριφορά του να καταπιέζει το θύμα. Ασκεί δηλαδή βία στην ψυχή του θύματος. Ένα είδος βίας το οποίο το θύμα τη στιγμή που συμβαίνει δεν το καταλαβαίνει και το δικαιολογεί.

E: Ποια εικόνα έχετε γύρω από την έμφυλη βία;

A: Όπως είπα, υπάρχουν περιπτώσεις που το θύμα δικαιολογεί τον θύτη, αλλά κι άλλες περιπτώσεις που το κοινωνικό σύστημα αδυνατεί να τον στηρίξει, για να μπορέσει να φέρει αλλαγές στη ζωή του.

E: Μπορείτε να εξηγήσετε λίγο περισσότερο πώς το κοινωνικό σύστημα δεν στηρίζει το θύμα;

A: Εννοώ ότι όλοι αυτοί οι μηχανισμοί που έχει το κράτος είναι άκαμπτοι. Δεν υποστηρίζουν πραγματικά το θύμα. Υπάρχει καλή θέληση, με βεβαιότητα, και οι επαγγελματίες κάνουν πραγματικά ότι μπορούν, όμως το θύμα δε νιώθει την ασφάλεια που θα έπρεπε για να αναδείξει το πρόβλημα του.

E: Γνωρίζετε τις προεκτάσεις της έμφυλης βίας σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο;

A: Η έμφυλη βία σε ατομικό επίπεδο επηρεάζει την υγεία του ατόμου ψυχοσωματικά. Κατ' επέκταση αυτό επηρεάζει και το περιβάλλον, δηλαδή η βία αυτή επεκτείνεται και σε κοινωνικό επίπεδο. Η κοινωνία διαρρηγνύεται.

E: Θεωρείτε ότι η έμφυλη βία είναι ένα κοινωνικό ζήτημα;

A: Όχι μόνο κοινωνικό. Παίζει ρόλο ο χαρακτήρας και τα βιώματά του ατόμου.

E: Τι ιδιαιτερότητες παρουσιάζει συγκεκριμένη ομάδα θυμάτων;

A: Υπάρχει φόβος να αντιμετωπίσουν τον θύτη. Υπάρχει φόβος για τη βία. Πολλοί στη συνέχεια μπορεί να ταυτίζονται και με το ρόλο του θύματος, έτσι δυσκολεύονται να βάλουν όρια, να ζητήσουν βοήθεια, γιατί επηρεάζονται από την γνώμη του κόσμου.

E: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσέγγιση τους;

A: Όταν είναι ηλικιωμένοι και άρρωστοι αδυνατούν να θέσουν το πρόβλημα και να ζητήσουν βοήθεια. Πρέπει να υπάρχει κάποιο άτομο στο οικογενειακό περιβάλλον που να το αναφέρει και να συμβάλει στην λύση. Όσον αφορά τα νεότερα άτομα, όπως προαναφέραμε, ο φόβος είναι αυτός που τα κρατάει πίσω από το να βγουν από το ρόλο του θύματος.

E: Ποιες διάφορες παρουσιάζουν συγκριτικά με άλλες ομάδες ασθενών;

A: Είναι αδύναμοι ψυχολογικά και δεν έχουν υποστηρικτικό περιβάλλον. Αυτό δεν τους βοηθά να ανοιχτούν, όταν έρχονται σε εμάς. Είναι πολύ μοναχικοί, δε μας εμπιστεύονται.

E: Ποιες μεθόδους θεωρείτε καταλληλότερες για την προσέγγιση των θυμάτων;

A: Δεν μπορεί να υπάρχει καμία πίεση. Δηλαδή πρέπει η προσέγγιση να γίνει σε επίπεδο ανθρώπινο. Πρέπει να δημιουργήσουμε στην αρχή μια σχέση και σιγά-σιγά να ανοιχτεί ο ασθενής.

E: Άρα λέτε ότι η ενσυναίσθηση είναι το κλειδί;

A: Ναι. Χρειάζεται να τους αντιμετωπίσεις με αγάπη και κατανόηση. Η εμπιστοσύνη είναι σημαντικό ζήτημα, όσο και η γνώση του ότι μπορούν να πάρουν βοήθεια.

E: Ποιες μέθοδοι είναι καταλληλότερες για την αποτίναξη της θυματοποίησης και την ομολογία;

A: Η γνώση σχετικά με τους ρόλους που παίζουμε στην ζωή μας (μικρή παύση, φαίνεται να σκέφτεται). Η ψυχοθεραπεία, για να μπουν στο ρόλο του ενήλικα. Χρειάζονται, δηλαδή, να φτιάξουν ένα υποστηρικτικό πλαίσιο.

E: Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με την επικαιροποίηση των δεξιοτήτων σας αναφορικά με ζητήματα διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας;

A: Με βεβαιότητα σας το λέω, ότι όλοι χρειαζόμαστε σεμινάρια και μετεκπαίδευση. Χρειάζεται να μάθουμε νέες τεχνικές, να βρούμε νέα εργαλεία. Είναι μια δύσκολη ομάδα ασθενών τα θύματα της έμφυλης βίας. Δεν ανοίγονται εύκολα.

E: Δηλαδή θεωρείτε ότι μπορεί να συνεισφέρει θετικά στην τελέσφορη διαχείριση των θυμάτων η εκπαίδευση ενηλίκων;

A: Θετικά με βεβαιότητα. Μπορεί να μας δώσει και ερεθίσματα για περαιτέρω προβληματισμό. Δηλαδή να μάθουμε τι ακριβώς σημαίνει έμφυλη βία, ποιες προεκτάσεις δεν είχαμε φανταστεί ότι έχει.

E: Ποια εργαλεία οι δεξιότητες θεωρείτε σκόπιμο να κατακτήσετε μέσω της Εκπαίδευσης Ενηλίκων;

A: Δεδομένου ότι σε μένα έρχονται σπανία άτομα τα οποία έχουν υποστεί σωματική βία, θα ήθελα να μάθω καινούργιες μεθόδους ενεργητικής ακρόασης. Θα ήθελα να δουλέψω επάνω στην συμπαράσταση και το νοιάξιμο. Είναι ο ρόλος μας τέτοιος που δεν πρέπει να βλέπουμε απρόσωπα το θύμα, δηλαδή ως περιστατικό.

E: Θεωρείτε ότι εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να αλλάξει την εκτιμήσεις για την έμφυλη βία;

A: Γενικά έχω σχηματίσει μία εικόνα για την έμφυλη βία, μια και το ζήτημα τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί αρκετά. Εξάλλου, βλέπουμε καθημερινά περιστατικά. Όμως μέσα από την εκπαίδευση ενηλίκων θα ήθελα να δω και τον ρόλο του θύτη.

E: Τι είναι αυτό που θα θέλατε να μάθετε για την έμφυλη βία; Υπάρχει κάποιο γνωστικό κενό που επιθυμείτε να καλύψετε;

A: Όπως είπα και πριν, εκτός από την ψυχολογία του θύματος με ενδιαφέρει και η ψυχολογία του θύτη. Νομίζω θα παίζει καθοριστικό ρόλο να γνωρίσουμε τα κίνητρα των θυτών, στην διαχείριση των θυμάτων.

E: Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε σε αυτό το σημείο;

A: (Γνέφει συγκαταβατικά) Ναι. Σημαντικό ρόλο στη βία έχουν οι αντιλήψεις των ανθρώπων σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο για την θέση της γυναίκας στην κοινωνία και γενικότερα σε κάθε μειονοτική ομάδα. Νομίζω, ότι όλοι μας πρέπει να στοχεύουμε στην συνεχή ενημέρωση και εκπαίδευση την βία. Είναι ένα ζήτημα σημαντικό αυτό.

E: Σας ευχαριστώ για τον χρόνο σας.

A: Εγώ ευχαριστώ.

Στέφη

E: Πόσα χρόνια εργάζεστε στον δημόσιο τομέα;

A: Είμαι στην υπηρεσία 23 χρόνια.

E: Ποιο ακριβώς είναι το αντικείμενο της εργασίας σας;

A: Ξεκίνησα ως βοηθός νοσηλεύτη και έπειτα με περαιτέρω σπουδές πήρα τη θέση της κοινωνικής λειτουργού. Πλέον ασχολούμαι με άτομα τα οποία χρειάζονται



στήριξη, είτε λόγω ασθένειας είτε λόγω ατυχήματος, είτε έρχονται σε μένα άτομα, τα οποία υφίστανται ορισμένες μορφές βίας.

E: Τι είδους περιστατικά έχετε συναντήσει στην επαγγελματική σας διαδρομή;

A: Όσον αφορά την βία έχω συναντήσει θέματα ενδοοικογενειακής, λεκτικής και ψυχολογικής βίας.

E: Πόσο συχνά συναντάτε περιστατικά θύματα έμφυλης βίας;

A: Περίπου ανά τρίμηνο. Βέβαια λεκτική βία σε ορισμένους χώρους παρατηρείται σε καθημερινή βάση.

E: Για μία δημόσια υπηρεσία, όπου πρόσβαση έχει κάθε πολίτης που έχει ανάγκη, το να συναντάτε ανά τρίμηνο περιστατικό δεν θεωρείται σπάνιο;

A: Ναι βέβαια. Όμως δεν έρχονται να ζητήσουν τα θύματα εύκολα βοήθεια.

E: Με ποιον τρόπο θα μπορούσατε να εξηγήσετε αυτή του την στάση;

A: Όλα τα θύματα βίας φοβούνται. Επίσης, ντρέπονται τη γνώμη του κόσμου. Βιώνουν τη βία σαν ρετσινιά. Δηλαδή τους στιγματίζει (σφίγγει τα χέρια της και συνοφρυώνεται). Γι' αυτό το λόγο ορισμένες φορές την δικαιολογούν και την αποδέχονται ως φυσιολογική.

E: Τι σημαίνει για σας έμφυλη βία; Ποια εικόνα έχετε γύρω από αυτήν;

A: Είναι κάθε βίαιη συμπεριφορά που παρατηρείται με στόχο τον υποβιβασμό του διαφορετικού φύλου. Κυρίως παρατηρείται από εμένα σε ετερόφυλες διαπροσωπικές σχέσεις. Και βέβαια πλήττει ιδιαίτερα το άτομο.

E: Γνωρίζετε τις προεκτάσεις έμφυλης βίας ατομικό κοινωνικό επίπεδο;

A: Μόλις είπα ότι πλήττει ιδιαίτερα το άτομο. Δηλαδή υφίσταται σωματικές βλάβες, όμως το σημαντικότερο είναι τα ψυχολογικά προβλήματα που έπονται, τα οποία τον οδηγούν στην κοινωνική απομόνωση.

E: Δηλαδή θεωρείτε ότι είναι κοινωνικό ζήτημα;

A: Ναι, είναι. Επηρεάζει και την κοινωνία. Τα άτομα απομονώνονται, αποξενώνονται από το περιβάλλον, έχοντας το αίσθημα της ντροπής και ίσως και της ευθύνης καμιά φορά για ότι τους συμβαίνει.

E: Τι ιδιαιτερότητες παρουσιάζει συγκεκριμένη ομάδα θυμάτων;

A: Δυσπιστούν τα άτομα αυτά, αγωνιούν για το μέλλον τους. Γι' αυτό και δεν εμπιστεύονται τους λειτουργούς. Είπαμε και νωρίτερα, φοβούνται, απομονώνονται.

E: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσέγγιση τους.

A: Το σημαντικότερο είναι ότι αποκρύπτουν σημαντικές πληροφορίες που θα ήταν χρήσιμες για την αντιμετώπιση, αλλά αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω του φόβου και της έλλειψης εμπιστοσύνης προς το πρόσωπό μας.

E: Ποιες διάφορες παρουσιάζουν συγκριτικά με άλλες ομάδες ασθενών;

A: Οι άλλες ομάδες ασθενών ίσως έρχονται και πιο συνειδητοποιημένες ότι χρήζουν βοήθειας. Δηλαδή είναι πιο ανοιχτοί από την αρχή. Τα θύματα δεν εμπιστεύονται σημαντικές πληροφορίες για τον εαυτό τους. Ο φόβος τους κρατάει πίσω.

E: Ποιες μέθοδος θεωρείτε καταλληλότερες για την προσέγγιση των θυμάτων;

A: Θα έλεγα ότι πρώτα οφείλουμε με προσοχή να απομονώσουμε και να προστατέψουμε το θύμα. Δηλαδή, πρέπει να καταλάβει ότι τα προστατεύουμε. Ότι μπορούμε να του παράσχουμε αυτή την προστασία, για να μην φοβάται. Από κει και πέρα παρατηρώ έντονα, ότι τα θύματα δεν είναι και σωστά ενημερωμένα, δεν έχουν τις κατάλληλες πληροφορίες για τις δομές στις οποίες μπορούν να απευθυνθούν. Άρα καταλήγω, η απομόνωση, η προστασία, και η σωστή ενημέρωση.

E: Ποιες είναι εκείνες οι μέθοδοι που βοηθούν στην ενδυνάμωση τους;

A: Από μας χρειάζονται ψυχολογική στήριξη. Πρέπει να τους διαβεβαιώσουμε ότι βασικές τους ανάγκες, η εργασία, η φροντίδα των παιδιών τους, της οικογένειάς τους θα καλυφθούν από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Πρέπει να τους αντιμετωπίσουμε με ενσυναίσθηση, με αγάπη, κατανόηση.

E: Ποιες μέθοδοι είναι καταλληλότερες για την αποτίναξη της θυματοποίησης και την ομολογία;

A: Θα έλεγα ξανά η ψυχολογική στήριξη. Πρέπει να προηγηθεί η όλη αυτή διαδικασία, η οποία είναι μακρά, είναι δύσκολη, για να μπορέσουν να σταθούν στα

πόδια τους να αναλάβουν ρόλο ενήλικα και να ομολογήσουν την βιαιότητα που βιώνουν.

E: Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με την επικαιροποίηση των δεξιοτήτων σας αναφορικά με ζητήματα διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας;

A: Προσωπικά μιλώντας έχω παρακολουθήσει κάποια σεμινάρια, κυρίως την περίοδο του κορονοϊού, όταν έγιναν ορισμένα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικά σεμινάρια. Μπορώ να πω, ότι με βοήθησαν αρκετά, αλλά άποψή μου πάντα είναι ότι η συνεχής εκπαίδευση και ενημέρωση οφείλουν να είναι στα πλάνα όλων των επαγγελματιών.

E: Δηλαδή, η δική σας εμπειρία από την εκπαίδευση ενηλίκων θεωρείτε ότι συνεισέφερε θετικά στην τελέσφορη διαχείριση των θυμάτων;

A: Ναι, με βοήθησε αρκετά (κρατά ανοιχτή στάση σώματος, χαμογελά). Μπόρεσα να καταλάβω καλύτερα και τον ρόλο των θυτών, τα κίνητρα τους. Επίσης, δούλεψα διάφορες τεχνικές προσέγγισης βασισμένες στην ενσυναίσθηση, δούλεψα τον ενεργητικό διάλογο, κάτι που με βοήθησε να οδηγήσω σε ομολογία περισσότερα θύματα βίας συγκριτικά με την προηγούμενη εμπειρία μου.

E: Θεωρείτε ότι η εκπαίδευση ενηλίκων μπόρεσε να αλλάξει την εκτίμησή σας για την έμφυλη βία;

A: Όχι, είχα εκ των προτέρων διαμορφώσει μία άποψη, την οποία και διατήρησα, απλά επέκτεινα τις γνώσεις μου σε επαγγελματικό επίπεδο.

E: Υπάρχει κάποιο άλλο γνωστικό κοινό που επιθυμείτε να καλύψετε μέσω της εκπαίδευσης ενηλίκων;

A: Θα ήθελα να ξαναδουλέψω πάνω στον ενεργητικό διάλογο. Όλα τα εργαλεία πάντοτε χρειάζονται επικαιροποίηση.

E: Σε αυτό το σημείο υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε; Είναι κάτι που δε σας δόθηκε η ευκαιρία να αφηγηθείτε;

A: Ναι. Θεωρώ πολύ σημαντική την διασύνδεση των υπηρεσιών και θα ήθελα να το δηλώσω. Η διαχείριση θυμάτων έμφυλης βίας είναι ένα πολύ ευαίσθητο θέμα και πρέπει να γίνεται από επαγγελματίες κατάλληλα εκπαιδευμένους, που εργάζονται σε δομές, οι οποίες πρέπει να εξασφαλίζουν την ασφάλεια των θυμάτων και την κάλυψη

των διαπροσωπικών τους αναγκών. Οι λοιποί επαγγελματίες πρέπει να γνωρίζουν τις υπηρεσίες αυτές και να παραπέμπουν τα θύματα σε αυτές έγκυρα και έγκαιρα.

E: Ευχαριστώ θερμά.

A: Καλή σας επιτυχία.

Κατερίνα

E: Πόσα χρόνια εργάζεται στον δημόσιο τομέα

A: Μία εικοσαετία.

E: Ποιο ακριβώς είναι το αντικείμενο της εργασίας σας;

A: Είμαι ψυχολόγος και ασχολούμαι με κακοποιημένες γυναίκες, με ασθενείς που έχουν σοβαρά προβλήματα υγείας και χρειάζονται ψυχολογική στήριξη, με οικογένειες που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα.

E: Τι είδους περιστατικά έχετε συνάντηση στην επαγγελματική σας διαδρομή;

A: Απαντώ σχετικά με το θέμα, έχω αντιμετωπίσει βιασμούς, θύματα ενδοοικογενειακής βίας και κακοποίηση.

E: Πόσο συχνά συναντάται περιστατικά θύματα έμφυλης βίας;

A: Περίπου 10 ετησίως.

E: Τι σημαίνει για σας έμφυλη βία;

A: Αποτελεί πλέον φαινόμενο καθημερινό. Είναι η βία που πλήττει κυρίως τις γυναίκες, σε σπάνιες περιπτώσεις και τον άνδρα. Είναι ένα ζήτημα με πολλές προεκτάσεις σε όλα τα επίπεδα. Και τα θύματα αντιμετωπίζουν κατάθλιψη, κοινωνική απόσυρση και ανασφάλεια.

E: Δηλαδή αποτελεί έμφυλη βία κοινωνικό ζήτημα;

A: Βέβαια (το τονίζει emphatic με τη φωνή της). Απασχολεί ολόκληρη την κοινωνία. Πέρα από το άτομο δημιουργεί προβλήματα και στον κοινωνικό ιστό. Τα άτομα- θύματα είναι απομονωμένα δεν εντοπίζονται εύκολα, ενώ οι δράστες δεν καταδίδονται πράγμα που καταστρέφει την κοινωνική συνοχή.

E: Ποια εικόνα έχετε γύρω από την έμφυλη βία;

A: Αυτό που βλέπω εγώ είναι ότι, σε αντίθεση με άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε ως επαγγελματίες, η βία δεν εκφράζεται εύκολα και με πολύ δυσκολία οι δράστες συλλαμβάνονται, δηλαδή τα θύματα δεν ομολογούν.

E: Τι ιδιαιτερότητες παρουσιάζει συγκεκριμένη ομάδα θυμάτων;

A: Τα άτομα αυτά προέρχονται από χαμηλό κοινωνικόοικονομικό επίπεδο. Είναι άτομα ιδιαίτερα ανασφαλή. Επίσης, δεν ζουν συνήθως σταθερό οικογενειακό περιβάλλον, ώστε να βρουν τρόπο να αναζητήσουν βοήθεια. Είναι πολύ συχνό το φαινόμενο την βοήθεια να την αναζητά ο οικογενειακός περίγυρος και όχι το ίδιο το θύμα. Όμως, στην περίπτωση τους, εφόσον ο περίγυρος απέχει, είναι εντελώς αδύναμα, για να καταγγέλλουν.

E: Υπάρχουν εμπόδια που να συναντάτε στην προσέγγιση τους;

A: Ναι. Δεν ανοίγονται στην ψυχοθεραπεία. Φοβούνται τις συνέπειες της καταγγελίας.

E: Για ποιους λόγους δεν καταγγέλλουν;

A: Ζουν σε καθεστώς φόβου. Και αυτός ο φόβος επηρεάζει την κρίση τους. Δεν μπορούν να αναλάβουν εύκολα τις ευθύνες τους. Όλο αυτό έρχεται και ως αποτέλεσμα της ανασφάλειας που έχουν ως άτομα. Για να μπορέσουν αναρριχηθούν σε αυτό το νοσηρό περιβάλλον αποδέχονται την θυματοποίηση πολλές φορές ως φυσιολογική.

E: Ποιες μεθόδους θεωρείται καταλληλότερες για την προσέγγιση των θυμάτων; Υπάρχουν κάποιες που να βοηθούν στην ενδυνάμωση τους;

A: Εγώ σαν επαγγελματίας αντιμετωπίζω τα θύματα με ενσυναίσθηση. Προσπαθώ με γνησιότητα να κάνω ειλικρινή διάλογο μαζί τους. Δεν πιέζω για καταγγελία. Όλο αυτό πρέπει να έρθει αυθόρμητα με την πάροδο των συνεδριών. Σε διαφορετική περίπτωση θα έχουμε το αντίθετο αποτέλεσμα.

E: Ποια εργαλεία χρησιμοποιείτε για την αποτίναξη της θυματοποίησης και την ομολογία;

A: Κυρίως την ενεργητική ακρόαση. Μέσω της ενεργητικής ακρόασης φτιάχνουμε ένα κλίμα ασφάλειας, το οποίο βοηθά και μελλοντικά στην αποκατάσταση τους.

E: Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με την επικαιροποίηση των δεξιοτήτων σας αναφορικά με ζητήματα διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας;

A: Θα ήμουν δεκτική σε κάποιο σεμινάριο. Μόνο θετική επίδραση θα μπορούσε να έχει. Εξάλλου αυτή την περίοδο ολοκληρώνω και την διδακτορική μου διατριβή, άρα είναι εμφανές ότι σε γενικές γραμμές ακολουθώ το μότο «όσο ζεις μαθαίνεις».

E: Μέσω της Εκπαίδευσης Ενηλίκων πιστεύετε ότι υπάρχουν ορισμένα εργαλεία που θεωρείτε σκόπιμο να κατακτήσετε;

A: Ναι. Θα ήθελα να γίνω καλύτερη στην ενεργητική ακρόαση. Να έχω ακόμα μεγαλύτερη άνεση να ανοίγω ειλικρινή διάλογο με το συνομιλητή.

E: Θεωρείτε ότι η Εκπαίδευση Ενηλίκων μπορεί να αλλάξει την εκτίμησή σας για την έμφυλη βία;

A: Όχι. Έχω ένα προκαθορισμένο τρόπο σκέψης, έχω διαβάσει αρκετά για την βία, μόνο θετική επίδραση στην επαγγελματική μου πορεία θα μπορούσε να έχει και στην βοήθεια που μπορώ να παρέχω στα θύματα να αποτινάξουν τη θυματοποίηση.

E: Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλετε να προσθέσετε; Κάτι που δε δόθηκε η ευκαιρία να συζητήσουμε και το θεωρείτε άξιο αναφοράς;

E: Ήθελα να τονίσω πόσο σημαντικές είναι οι υπηρεσίες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας περίθαλψης. Νομίζω είναι σχετικό με όσα συζητάμε (αμήχανο γέλιο). Θα πρέπει αυτές υπηρεσίες να είναι σωστά προετοιμασμένες, ώστε να υποδεχθούν περιστατικά έμφυλης βίας, με κατάλληλο εξοπλισμό και με κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό. Γενικά, διακρίνω μια ανετοιμότητα (μειδιά ειρωνικά). Επίσης, θα ήταν σημαντική η ενημέρωση των θυμάτων για το που μπορούν να ζητήσουν βοήθεια. Σας ευχαριστώ για την συνέντευξη.

A: Εγώ ευχαριστώ για το χρόνο σας.

Μαρίνα

E: Πόσα χρόνια εργάζεστε στο δημόσιο τομέα;

A: Εργάζομαι 17 συναπτά έτη.

E: Ποιο είναι ακριβώς το αντικείμενο της εργασίας σας;

A: Είμαι κοινωνική λειτουργός και βοηθώ άτομα μοναχικά, άτομα που αντιμετωπίζουν κάθε μορφή βίας, και ανθρώπους με σοβαρά προβλήματα υγείας.

E: Τι είδους περιστατικά έχετε συναντήσει στην επαγγελματική σας διαδρομή;

A: Έχω συναντήσει και αντιμετωπίσει εγκαταλελειμμένες γυναίκες, κακοποιημένες γυναίκες, χρήστες ουσιών, άτομα με χρόνια προβλήματα και άτομα με οικονομικές δυσκολίες που ζουν στο περιθώριο.

E: Πόσο συχνά συναντάτε περιστατικά θύματα έμφυλης βίας;

A: Όχι ιδιαίτερα συχνά. Ίσως δύο το χρόνο.

E: Θεωρείτε ότι υπάρχει κάποιος λόγος που δεν έρχονται σε σας θύματα έμφυλης βίας;

A: Ναι. Σε γενικές γραμμές τα θύματα βίας δεν ανοίγονται εύκολα, φοβούνται την κατακραυγή. Είναι θύματα με όλη την έννοια της λέξης. Δέχονται την βιαιότητα και την θεωρούν φυσιολογική.

E: Τι σημαίνει για σας έμφυλη βία;

A: Σημαίνει κακοποίηση, σημαίνει πόνος, σημαίνει απόρριψη, σημαίνει απομόνωση. Σημαίνει ανικανότητα να αντιμετωπίσεις την κατάσταση που βιώνεις, σημαίνει παραίτηση.

E: Γνωρίζετε τις προεκτάσεις της έμφυλης βίας σε κοινωνικό και ατομικό επίπεδο;

A: Ατομικά τα θύματα παραιτούνται, είναι φοβισμένα βιώνουν ψυχικές νόσους, βιώνουν απόρριψη. Κοινωνικά απομονώνονται και δεν εντάσσονται στο κοινωνικό σύνολο.

E: Είναι λοιπόν ένα κοινωνικό ζήτημα αυτό που συζητάμε;

A: Σαφώς και είναι και κοινωνικό, καθώς έχει προεκτάσεις κοινωνικές.

E: Ποια εμπόδια συναντάται στην προσέγγιση των θεμάτων αυτών;

A: (Γελά χαμηλά). Πολλά. Το σημαντικότερο εμπόδιο που αντιμετωπίζω, όμως, είναι ότι τα θύματα φοβούνται και γι' αυτό δυσκολεύονται να ανταπεξέλθουν στην καθημερινότητά τους. Φοβούνται ότι θα διαταράξουν τις ισορροπίες στη ζωή τους, εάν

ομολογήσουν. Αυτό δυσκολεύει κι εμένα επαγγελματικά στο να το οδηγήσω στην ομολογία.

E: Παρουσιάζουν διαφορές συγκριτικά με άλλες ομάδες ασθενών;

A: Άλλοι ασθενείς που έχω παρακολουθήσει βιώνουν κύριος άγχος. Συνήθως έχουν κατανόηση του ζητήματος τους και αναζητούν λύση. Τα θύματα βίας φοβούνται, αυτός ο φόβος τα φιμώνει.

E: Ποιες θεωρείτε κατάλληλες μεθόδους για την ενδυνάμωση τους;

A: Αρχικά, σημαντική θεωρώ την ανίχνευση. Την ανίχνευση, γιατί πολλά θύματα έρχονται να ζητήσουν βοήθεια για κάτι διαφορετικό και όχι για την βία. Στη συνέχεια σημαντικό είναι να χτίσει κάποιος μία ζώνη εμπιστοσύνης και υποστήριξης. Όλα αυτά γίνονται με τον διάλογο και την ενσυναίσθηση.

E: Υπάρχουν εργαλεία καταλληλότερα για την αποτίναξη της θυματοποίησης και την ομολογία;

A: Αυτά που μόλις προανέφερα κατά τη γνώμη μου.

E: Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με την επικαιροποίηση των δεξιοτήτων σας αναφορικά με ζητήματα διαχείρισης περιστατικών έμφυλης βίας;

A: Την θεωρώ απαραίτητη και αναγκαία, καθώς αυξάνονται οι μορφές της βίας καθημερινά. Είναι πολύ συχνά τα φαινόμενα, οπότε θα μας βοηθήσει και επαγγελματικά να ανταπεξέλθουμε.

E: Ποια εργαλεία ή δεξιότητες θεωρείτε σκόπιμο να κατακτήσετε μέσω της Εκπαίδευσης Ενηλίκων;

A: Κυρίως την ανίχνευση. Είναι δύσκολο να ανιχνεύσεις, αν πρόκειται για θύμα. Ο φόβος κάνει τα θύματα να κρύβουν πολύ καλά αυτά που αισθάνονται. Σε δεύτερη φάση θα ήθελα να κατακτήσω δεξιότητες επικοινωνιακές.

E: Η Εκπαίδευση Ενηλίκων μπορεί να αλλάξει την εκτίμησή σας για την έμφυλη βία;

A: Να αλλάξει την εκτίμησή μου, όχι. Να αυξήσει την ευαισθητοποίησή μου, ναι.



E: Τι είναι αυτό που θα θέλατε να μάθετε περισσότερο για την έμφυλη βία; Υπάρχει κάποιο γνωστικό κενό για να καλύψετε;

A: Όχι κάτι καινούργιο, κυρίως να ανανεώσω και να εμπλουτίσω την ήδη υπάρχουσα γνώση.

E: Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε, κάτι που δεν συζητήσαμε και θεωρείτε αξιόλογο;

A: Όχι, σας ευχαριστώ πολύ για τη συνέντευξη.

E: Σας ευχαριστώ και εγώ για το χρόνο σας.

### Νεφέλη

E: Πόσα χρόνια εργάζεστε στον δημόσιο τομέα;

A: Εργάζομαι 32 χρόνια.

E: Ποιο είναι ακριβώς το αντικείμενο της εργασίας σας;

A: Είμαι ψυχολόγος και ασχολούμαι κατά κύριο λόγο με περιστατικά βιασμών και κακοποίησης.

E: Πόσο συχνά συναντάτε τέτοια περιστατικά;

A: Τουλάχιστον 15 κάθε χρόνο.

E: Τι σημαίνει για σας έμφυλη βία;

A: Είναι η βία που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες διαφυλικά. Σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να παραγνωρίσουμε και το γεγονός ότι έμφυλη βία μπορεί να βιώσει και ένας άνδρας. Γενικά είναι η βία η βασισμένη στο φύλο.

E: Ποια εικόνα έχετε σχηματίσει γύρω από την έμφυλη βία σε επαγγελματικό επίπεδο;

A: Αυτό που βλέπω εγώ από την καθημερινότητά μου την επαγγελματική είναι ότι γυναίκες δεν προχωρούν σε καταγγελίες.

E: Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο λόγος που συμβαίνει αυτό;

A: Θεωρώ ότι είναι οι καταθλιπτικές διαταραχές των θυμάτων, ο φόβος και η θυματοποίηση. Μπαίνουν σε μία κατάσταση αποδοχής της βίας ως φυσιολογική.

E: Γνωρίζετε τις προεκτάσεις της έμφυλης βίας σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο;

A: Ατομικά τα περισσότερα θύματα έρχονται με καταθλιπτικές διαταραχές, ενώ κοινωνικά αντιμετωπίζουν την φτώχεια και την απομόνωση.

E: Άρα, θεωρείτε ότι έμφυλη βία έχει κοινωνικές προεκτάσεις;

A: Ναι, είναι ένα πρόβλημα που μπορούμε να χαρακτηρίσουμε και ως κοινωνικό. Το άτομο είναι μέρος της κοινωνίας και όταν το άτομο υποφέρει, υποφέρει και ολόκληρη κοινωνία.

E: Ποια εμπόδια συναντάτε στην προσέγγιση τους;

A: Τα θύματα φοβούνται και έχουν πολλές ανασφάλειες. Ενώ άλλοι ασθενείς έρχονται περισσότερο συνειδητοποιημένοι ότι χρειάζονται βοήθεια, παρατηρώ ότι τα θύματα έμφυλης βίας δεν εκφράζονται εύκολα. Ορισμένες φορές έρχονται σε εμάς και παρουσιάζουν ως πρόβλημα μία άλλη κατάσταση και όχι την κατάσταση της βίας που ζουν. Η ομολογία έρχεται, αλλά αργεί να έρθει.

E: Ποιες μεθόδους θεωρείτε καταλληλότερες για την ενδυνάμωση των θυμάτων;

A: Το σημαντικό είναι να μιλάς ειλικρινά με το άτομο που έχεις απέναντί σου. Δεν πρέπει να του ασκήσεις κριτική, ούτε να το πιέσεις. Η πίεση για ομολογία έχει πάντα την αντίθετη κατάληξη. Επίσης, πάντα πρέπει να σκύβεις πάνω από τον άνθρωπο με ενσυναίσθηση.

E: Ποιες είναι οι καταλληλότερες μέθοδοι για την αποτίναξη της θυματοποίησης;

A: Για να ομολογήσουν τα θύματα, πρέπει να αισθανθούν ασφάλεια. Πρέπει να δημιουργήσουμε ένα κατάλληλο περιβάλλον και να βασιστούμε στην ειλικρίνεια και την αποδοχή. Επίσης, είναι πολύ σημαντικό να έχουμε καλή συνεργασία με την αστυνομία.

E: Πιστεύετε ότι μπορεί να συνεισφέρει θετικά ή αρνητικά η Εκπαίδευση Ενηλίκων στην τελέσφορη διαχείριση των περιστατικών έμφυλης βίας μέσω της επικαιροποίησης των δεξιοτήτων σας;

A:Εννοείται, μόνο θετικά. Κάθε καινούργια γνώση μας δίνει περισσότερα κίνητρα. Γινόμαστε καλύτεροι σε επαγγελματικό επίπεδο, μπορούμε να βοηθήσουμε πιο ενεργητικά τους ανθρώπους που μας έχουν ανάγκη (χαμογελά ικανοποιημένη).

E: Θεωρείτε σκόπιμο να κατακτήσετε κάποιο εργαλείο ή δεξιότητα μέσω της Εκπαίδευσης Ενηλίκων;

A: Εγώ προσωπικά θα ήθελα να επεκτείνω τις γνώσεις μου σχετικά με τους ξενώνες φιλοξενίας των γυναικών. Δεν έχω μεγάλη εμπειρία σε αυτό το κομμάτι (χαμηλώνει το βλέμμα, φαίνεται να ενοχλείται). Θα ήθελα να δω πώς λειτουργούν, τη δομή τους...

E: Θεωρείτε ότι Εκπαίδευση Ενηλίκων μπορεί να αλλάξει την εκτίμησή σας για την έμφυλη βία;

A: Σε καμία περίπτωση (σηκώνει τα φρύδια έντονα, δείχνοντας σιγουριά). Έχω μία προκαθορισμένη αντίληψη γύρω από αυτό το θέμα. Ίσως να με ευαισθητοποιήσει λίγο παραπάνω.

E: Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε, κάτι που δε δόθηκε ευκαιρία να συζητήσουμε;

A: Χμμ...(μικρή παύση, φαίνεται να σκέφτεται). Θέλω να τονίσω πόσο σημαντικές είναι και οι καμπάνιες πρόληψης έμφυλης βίας. Πολύ συχνά ο κόσμος δεν γνωρίζει σημαντικά κοινωνικά θέματα. Μέσα από αυτές τις καμπάνιες είναι σημαντικό να προβληθεί η αξία της ανθρώπινης υπόστασης και ο σεβασμός απέναντι σε αυτήν. Είναι ένας τρόπος να ευαισθητοποιήσουμε το ευρύ κοινό γύρω από το ζήτημα.

E: Σας ευχαριστώ πολύ για την συνέντευξη που παραχωρήσατε.

A: Εγώ σας ευχαριστώ.

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4 : ΠΙΝΑΚΑΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΜΑΤΩΝ**

<b>ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΕΜΦΥΛΗΣ ΒΙΑΣ</b> Συχνότητα περιστατικών Αιτίες μη αναζήτησης βοήθειας Ετοιμότητα μηχανισμού
<b>Η ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ</b> Μορφές έκφρασης Συνέπειες σε ατομικό επίπεδο Συνέπειες σε κοινωνικό επίπεδο
<b>ΕΜΠΟΔΙΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ</b> Ιδιαιτερότητα της ομάδας των ασθενών Διαφορές συγκριτικά με άλλες ομάδες
<b>ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ</b> Κατάλληλα εργαλεία στήριξης θυμάτων
<b>Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ</b> Ετοιμότητα επαγγελματιών Έλλειμμα γνώσης Ρόλος της εκπαίδευσης ενηλίκων στην εργασιακή ετοιμότητα

